

GMINNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA MIASTA LUBLINA NA LATA 2021-2030

URZĄD MIASTA LUBLIN
grudzień 2020

Lublin
MIASTO INSPIRACJI

Spis treści

Spis treści.....	2
1. Wprowadzenie.....	5
1.1 Wstępne przygotowanie wejścia na ścieżkę ustawową.....	5
1.2 Wykorzystanie doświadczeń rewitalizacyjnych.....	6
1.3 Sposób sformułowania programu.....	6
2. Diagnoza obszaru rewitalizacji.....	7
2.1 Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.....	7
2.2 Cel i metodologia diagnozy.....	9
2.3 Podsystem społeczny.....	10
2.4 Podsystem gospodarczy.....	32
2.5 Podsystem środowiskowy.....	34
2.6 Podsystem przestrzenno-funkcjonalny.....	35
2.7 Podsystem techniczny.....	49
2.7 Komplementarność międzyokresowa.....	54
2.8 Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych.....	55
3. Opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy.....	58
3.1 Powiązania ze strategią rozwoju gminy.....	58
3.2 Powiązania ze strategią Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego (LOF).....	59
3.3 Powiązania ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (SUiKZP).....	60
3.4 Powiązania ze Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych (SRPS).....	60
3.5 Powiązania z Planem Gospodarki Niskoemisyjnej (PGN).....	61
3.6 Powiązania z Planem Adaptacji do Zmian Klimatu (MPA).....	62
4. Od wizji do przedsięwzięć.....	64
4.1 Wizja stanu po przeprowadzeniu rewitalizacji.....	64
4.2 Cele rewitalizacji i kierunki działań.....	66
Logika programu rewitalizacji w kontekście definiowania celów.....	66
Struktura celów.....	67
Kierunki działań.....	69
4.3 Przedsięwzięcia.....	71
Zagadnienia przekrojowe.....	71
Przedsięwzięcia rewitalizacyjne w ramach kierunków działań.....	74
4.4 Obowiązkowe elementy GPR.....	109
Określenie niezbędnych zmian w uchwałach mieszkaniowych.....	109

Określenie niezbędnych zmian w uchwale o Komitecie Rewitalizacji	109
Ustanowienie Specjalnej Strefy Rewitalizacji (SSR)	110
Wskazanie sposobu realizacji GPR w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego	110
5. Zarządzanie, monitoring i wdrażanie programu.....	112
5.1 Mechanizmy integrowania działań oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	112
5.2 System i koszty zarządzania programem	113
5.3 Mechanizmy włączania interesariuszy w proces rewitalizacji.....	117
5.4 Ramowy harmonogram realizacji programu	124
5.5 Indykatywne ramy finansowe oraz źródła finansowania	126
5.6 System monitorowania i oceny programu oraz wprowadzenie w nim zmian	127
Monitorowanie	128
Ocena Programu Rewitalizacji i jego ewentualne zmiany	131

Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób **kompleksowy**, poprzez **zintegrowane działania** na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, **skoncentrowane terytorialnie**, **prowadzone przez interesariuszy** rewitalizacji na podstawie **gminnego programu rewitalizacji**.

Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji

1. Wprowadzenie

Od 2017 roku w Lublinie obowiązywał Program Rewitalizacji dla Lublina na lata 2017-2023 (przyjęty uchwałą nr 735/XXIX/2017 Rady Miasta Lublin z dnia 27 kwietnia 2017 r., a następnie zmieniony uchwałą nr 868/XXXIII/2017 Rady Miasta Lublin z dnia 12 października 2017). Program ten, z uwagi na występujące wówczas okoliczności, opracowano według tzn. procedury pozaustawowej, korzystając z przejściowych uregulowań ustawy o rewitalizacji dopuszczających obowiązywanie programów rewitalizacji opracowanych wg tej procedury do końca roku 2023. Równocześnie program odzwierciedlał ideę tzw. nowego podejścia do rewitalizacji - zapewniono jego zgodność z *Wytycznymi Ministra Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* (zwanymi dalej *Wytycznymi*) oraz *Zasadami programowania, wdrażania i wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim* (zwanymi dalej *Zasadami programowania, wdrażania i wsparcia*). Zgodność ta została potwierdzona poprzez wpisanie tego programu do wykazu prowadzonego przez Marszałka Województwa Lubelskiego zawierającego te programy, który przeszedł pozytywną weryfikację, a ujęte w nich przedsięwzięcia mogą się ubiegać o współfinansowanie ze środków unijnych na rewitalizację.

1.1 Wstępne przygotowanie wejścia na ścieżkę ustawową

Już w chwili tworzenia programu rewitalizacji w 2017 zaplanowano, że powstrzymanie się od stosowania ustawy o rewitalizacji w Lublinie ma jedynie charakter operacyjny i w nieodległej przyszłości (bez czekania na nadejście ostatecznego terminu wygaśnięcia przepisów przejściowych w 2023 roku) powinno nastąpić „przejście” rewitalizacji na ścieżkę ustawową. Program z roku 2017 służyć miał jak najpilniejszemu rozpoczęciu działań rewitalizacyjnych, natomiast w kolejnym etapie zgodny z ustawą o rewitalizacji Gminny Program Rewitalizacji (GPR) powinien pozwolić sięgnąć po dodatkowe narzędzia, możliwe do zastosowania dzięki przepisom ustawy. Powinno to zwiększyć skuteczność rewitalizacji w Lublinie.

Jakkolwiek w niniejszym programie wprowadzono istotniejsze zmiany, niż zakładano w 2017 roku (modyfikacji uległ obszar rewitalizacji, a w konsekwencji także struktura celów programu), to jednak takie dwustopniowe podejście do programowania rewitalizacji uznać należy za korzystne. Podczas gdy wiele innych polskich miast uchwalało Gminny Program Rewitalizacji pod presją czasu związaną z terminami dostępu do środków unijnych, w przypadku obecnych prac nad GPR dla Lublina taka presja nie występuje. Za to zgromadzono doświadczenia i obserwacje, dotyczące z jednej strony tego, jak program był wdrażany w Lublinie, a z drugiej co udało się a co nie udało się w innych polskich miastach, w których GPR został wdrożony wcześniej.

1.2 Wykorzystanie doświadczeń rewitalizacyjnych

Istotnym wyznacznikiem treści GPR oraz zapisanego w nim podejścia musi być wykorzystanie dotychczasowego dorobku rewitalizacyjnego. Nie tylko dlatego, że wymagają tego *Wytyczne* (w ramach tzw. komplementarności międzyokresowej), ale przede wszystkim, bo nakazuje tak zdrowy rozsądek. Nie opisując tu szczegółowo procesu, którego korzenie sięgają lat 90-tych XX wieku, należy odnotować, że w jego trakcie kierunki rewitalizacji wyznaczały już 3 kolejne programy rewitalizacji i w ramach ich realizacji zdobyto liczne doświadczenia. Równie liczne doświadczenia przynoszą działania realizowane w Lublinie (zwłaszcza o charakterze oddolnym), które formalnie nie były częścią programów rewitalizacji, a jednak miały wyraźnie rewitalizacyjny charakter.

Najświeższy charakter mają doświadczenia wynikające z realizacji programu z 2017 roku. Wiążą się one z ujawnieniem, które projekty czy mechanizmy zdały egzamin i powinny być kontynuowane, a które należy zaniechać lub zmienić. Ma to bezpośredni wpływ na sposób sformułowania GPR. Szczególne znaczenie mają wnioski z projektu dotacyjnego współfinansowanego z Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna w ramach programu „Modelowa Rewitalizacja Miast”. Projekt ten skupiał się na rewitalizacji rejonu ul. Lubartowskiej i dawnego Podzamcza planując ożywienie gospodarcze, społeczne i kulturalne. W ramach tego projektu, traktowanego jako swoistego rodzaju pilotaż, rozpoczęto różnego rodzaju działania, które powinny być kontynuowane lub rozszerzone na inne rejony obszaru rewitalizacji. To stwierdzenie znajduje swe odzwierciedlenie w dalszej części programu.

1.3 Sposób sformułowania programu

Zgodnie z przepisami ustawy o rewitalizacji, jeśli obszar rewitalizacji podzielony jest na podobszary rewitalizacji, to Gminny Program Rewitalizacji program przygotowuje się w podziale na te podobszary. Dotyczy to Lublina, w którym w ramach obszaru rewitalizacji wyodrębniono podobszary. Jednakże w przypadku Lublina większość zjawisk, problemów, a także celów dotyczyć będzie całego lub prawie całego obszaru rewitalizacji. Biorąc pod uwagę to spostrzeżenie, a także wolę skrócenie dokumentu w celu uczynienia go przystępniejszym niż poprzednia wersja, zastosowano podejście wzorowane na innych miastach, w których też wydzielono podobszary. Program został przygotowany w jednolitej formie dla całego obszaru rewitalizacji, ale uwzględniono w nim uszczegółowienia czy zastrzeżenia, gdy zróżnicowanie treści dla podobszarów rewitalizacji ma uzasadnienie.

2. Diagnoza obszaru rewitalizacji

2.1 Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji zostały wyznaczone w Uchwale Nr 283/VIII/2019 Rady Miasta Lublin z dnia 1 lipca 2019 r. Obszar rewitalizacji obejmuje łącznie 10,25% powierzchni miasta i prawie 15% jego ludności (47 870 mieszkańców na koniec 2017 r.). Obszar rewitalizacji został wyznaczony na podstawie diagnozy delimitacyjnej, w której posłużono się przede wszystkim danymi ilościowymi (szczególnie w sferze społecznej, która była podstawą do wyznaczenia obszarów). W wyniku zbadania i wskazania przestrzennego zjawisk kryzysowych w obszarze rewitalizacji znalazło się 15 jednostek analitycznych z diagnozy delimitacyjnej, które w niniejszym programie stają się podobszarami rewitalizacji.

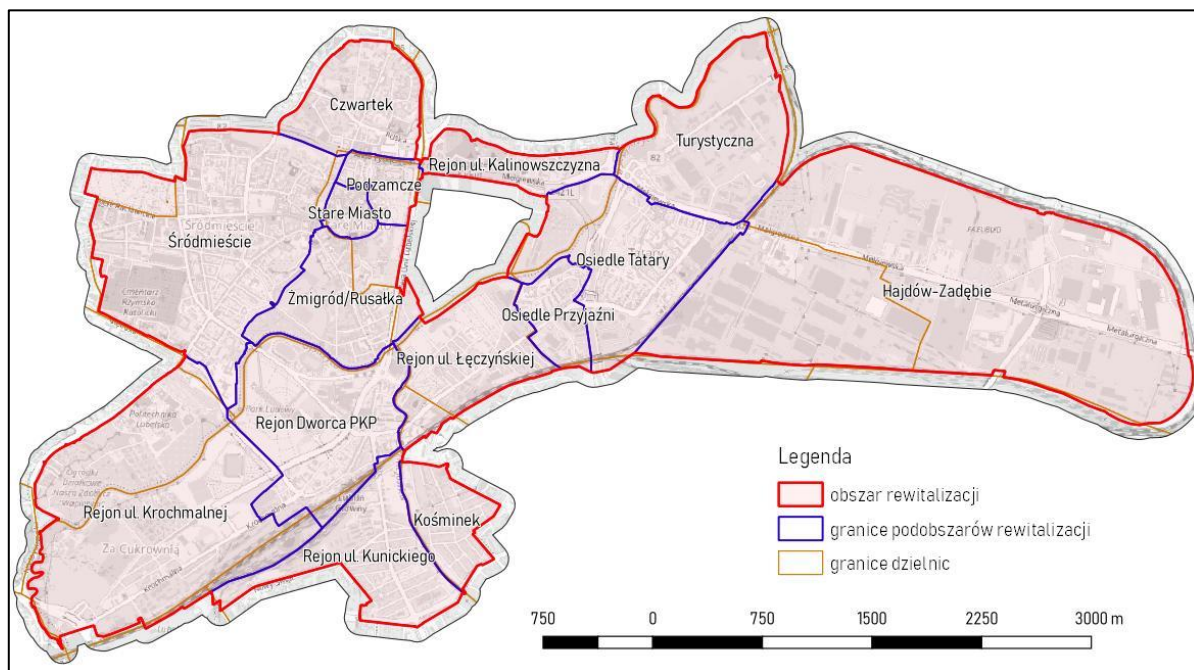
W tabeli 2.1 przedstawiono liczbę ludności i powierzchnię podobszarów, na mapie 2.1 położenie podobszarów w granicach Lublina. Obszar rewitalizacji objął wszystkie tereny, które weszły w jego zakres w programie z 2017 roku, oraz dodatkowo uległ rozszerzeniu w kierunku południowym oraz wschodnim.

Tabela 2.1 – zestawienie liczby ludności i powierzchni obszaru zdegradowanego, obszaru rewitalizacji i podobszarów (źr. opracowanie na zlecenie UM Lublin).

Nr	Oznaczenie	Nazwa	Powierzchnia (ha)	Liczba ludności w 2017 r.
		Lublin	14746,31	322 891
		Obszar zdegradowany	2087,08 (14,15%)	49 180 (15,23%)
		Obszar rewitalizacji	1511,59 (10,25%)	47 870 (14,83%)
1	SM	Stare Miasto	10,76	1155
2	POD	Podzamcze	18,83	988
3	Ż-R	Żmigród/Rusałka	69,59	1559
4	ŚR	Śródmieście	179,11	11489
5	CZW	Czwartek	56,8	4459
6	KAL	Rejon ul. Kalinowszczyzna	31,62	979
8	ŁĘC	Rejon ul. Łęczyńskiej	68,83	2396
9	DWO	Rejon Dworca PKP	107,41	1906
10	KOŚ	Kośminek	33,82	2456
11	KUN	Rejon ul. Kunickiego	70,03	3984
12	KRO	Rejon ul. Krochmalnej	223,02	3348

21	PRZ	Osiedle Przyjaźni	26,62	2525
22	TAT	Osiedle Tatary	103,51	8396
23	TUR	Turystyczna	94,17	457
24	H-Z	Hajdów-Zadębie	417,47	1773

Mapa 2.1 – obszar rewitalizacji i podobszary rewitalizacji (opracowanie na zlecenie UM Lublin).

Charakterystyka podobszarów rewitalizacji

Ze względu na swoją znaczną powierzchnię obszar rewitalizacji obejmuje różnego typu przestrzenie: zarówno pod względem sposobu zagospodarowania, strony wizualnej, jak i funkcji spełnianych przez te tereny. Poniżej opisano najważniejsze fragmenty obszaru rewitalizacji ze względu na ich strukturę funkcjonalną i przestrzenną.

Zabudowa historyczna i śródmiejska

Centralną część obszaru rewitalizacji (podobszar Stare Miasto, Podzámce) zajmuje najstarsza część miasta, z wieloma zabytkowymi budynkami, zwartą strukturą zabudowy i obiektami o znaczeniu ogólnomiejskim (np. Urząd Miasta). Część tego fragmentu zajmują również tereny otwarte – park wokół Zamku Lubelskiego.

Od zachodu i południa najstarszą część miasta otacza zabudowa śródmiejska, o zwartym układzie przestrzennym, ukształtowanym przede wszystkim w XIX i na początku XX wieku (Śródmieście, Zmigród/Rusałka, Rejon Dworca PKP, częściowo Rejon ul. Łęczyńskiej). Funkcje tego fragmentu miasta

są zróżnicowane, wielkomiejskie, zabudowa usługowa i obiekty publiczne są przemieszane z zabudową mieszkaniową. Na parterach kamienic, położonych w zwartych pierzejach wzdłuż ulic, znajdują się często lokale użytkowe. Stan zabudowy w tej części miasta jest bardzo zróżnicowany.

Tereny otwarte i zabudowa substandardowa

W południowej części obszaru rewitalizacji (częściowo Rejon Dworca PKP i Rejon ul. Krochmalnej) znajdują się duże tereny otwarte (zagospodarowane i niezagospodarowane), którym nierzadko towarzyszy zdegradowana zabudowa substandardowa – w szczególności na terenach zagrożonych zalaniem wzdłuż Bystrzycy. Dominujące funkcje to przede wszystkim mieszkalnictwo i drobne zakłady produkcyjno-przemysłowe.

Tereny przemysłowe

Wschodnia część obszaru rewitalizacji (Hajdów-Zadębie i Turystyczna) to obszary poprzemysłowe i przemysłowe. Podlegają one silnym przekształceniom przestrzennym, jednak dominująca funkcja przemysłowa ma zostać tam zachowana. Te tereny charakteryzują się dużym udziałem otwartych ale niezagospodarowanych przestrzeni służących rekreacji. Jednocześnie na obszarze pojawiają się nowe funkcje i obiekty, np. handlowe.

Osiedla mieszkaniowe

Na całym obszarze rewitalizacji (przede wszystkim Czwartek, Osiedle Przyjaźni, Osiedle Tatary) znajdują się osiedla domów wielorodzinnych – blokowiska. Założenia te powstawały w różnym okresie, stąd mają zróżnicowaną strukturę i różne typy zabudowy (w tym technologie budowy, np. wielka płyta). Jednocześnie osiedla cieszą się dużym udziałem terenów zieleni i otwartych, a także dobrym dostępem do infrastruktury publicznej. Dominującą funkcją tych obszarów jest oczywiście funkcja mieszkaniowa.

2.2 Cel i metodologia diagnozy

Niniejsza diagnoza służy zdefiniowaniu negatywnych zjawisk na obszarze rewitalizacji w możliwie szczegółowy sposób. Diagnoza wskazuje również potencjały obszaru w różnych podsystemach, a także potrzeby rewitalizacyjne. Wnioski wynikające z pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji, a co za tym idzie lepsze rozpoznanie problemów, jakie na nim występują, przyczynią się do trafnego sformułowania celów rewitalizacji i właściwego doboru przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Dla zachowania ciągłości i łatwiejszego odniesienia się do wyników diagnozy delimitacyjnej zachowano nazewnictwo podobszarów i przypisane im wcześniej numery (patrz: tabela 2.1).

Diagnoza została przygotowana w podziale na 5 podsystemów:

1. Społeczny – szczególnie istotny, gdyż to właśnie rozwiązanie problemów społecznych stanowi istotę rewitalizacji, a wyznaczenie obszaru rewitalizacji opiera się przede wszystkim o zidentyfikowane społeczne zjawiska kryzysowe
2. Gospodarczy
3. Środowiskowy
4. Przestrzenno-funkcjonalny
5. Techniczny

Każdy podsystem został przeanalizowany w podziale na najważniejsze zagadnienia, w tym zjawiska kryzysowe i potencjały obszaru rewitalizacji. W kolejnych zagadnieniach wskazano szczegółowe problemy, wraz z próbą zidentyfikowania ich przyczyn, oraz potencjały. Dla zwiększenia przejrzystości tekstu zidentyfikowane problemy zaznaczono **kolorem czerwonym**, natomiast **kolorem zielonym** potencjały.

Dostępne dane ilościowe zostały zaprezentowane w różnych formach: tabeli, wykresów i map (z użyciem kartogramów i kartodiagramów). Dane jakościowe zostały opisane w tekście i zilustrowane, o ile to możliwe, dodatkowymi materiałami, np. cytatami, zdjęciami czy schematami.

2.3 Podsystem społeczny

Pogłębiona analiza społeczna służy zdefiniowaniu szczegółowych problemów społecznych i ich przyczyn, a także potencjałów w dziedzinie działalności społecznej, edukacyjnej czy kulturowej. Analizowane dane liczbowe pochodzą przede wszystkim z Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie, Miejskiego Urzędu Pracy, innych wydziałów i biur Urzędu Miasta, a także Głównego Urzędu Statystycznego.

Najważniejsze zagadnienia w tym podsystemie to: ubóstwo, bezrobocie, wykluczenie społeczne, udział w życiu społecznym, bezpieczeństwo, edukacja i kultura.

Ubóstwo

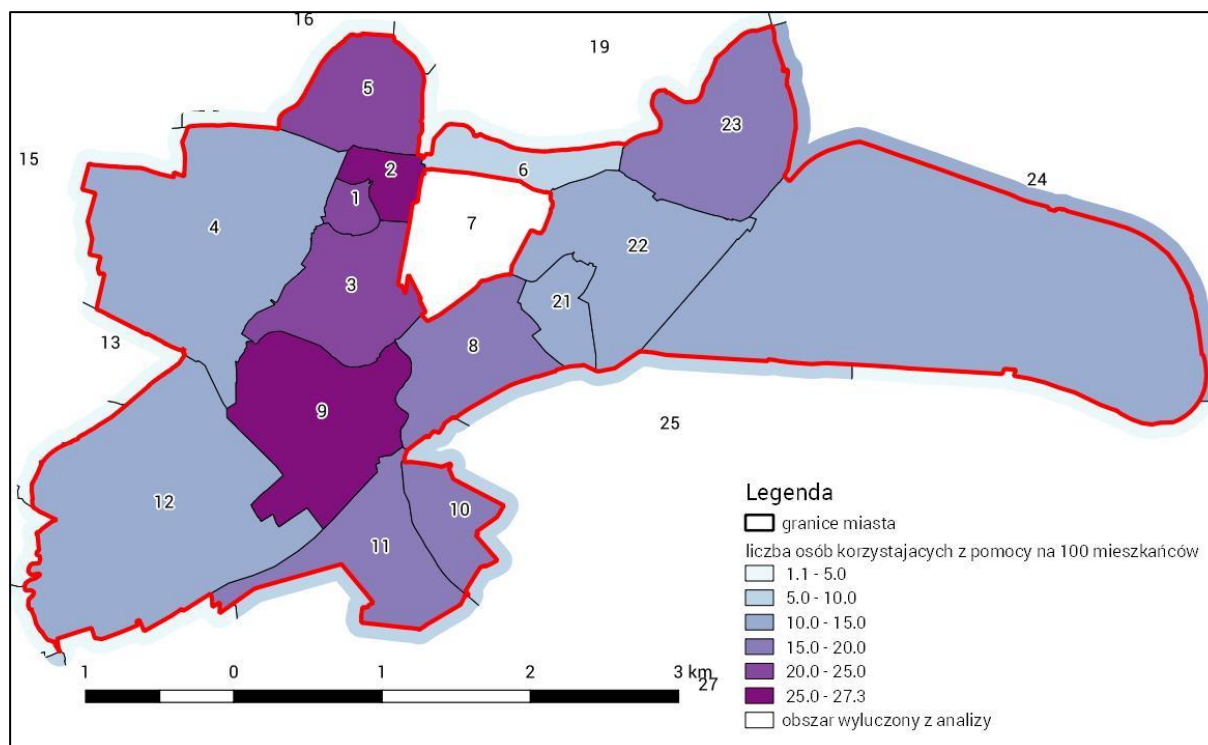
W granicach obszaru rewitalizacji mieszka 4 536 osób, które korzystają z pomocy społecznej ze względu na ubóstwo. Stanowią one ok. 53% wszystkich osób korzystających z takiej pomocy w Lublinie. Przy czym na obszarze rewitalizacji mieszka łącznie niecałe 15% mieszkańców Lublina. Podobnie wygląda zestawienie liczby osób wspieranych w ramach pomocy społecznej w ogóle w obszarze rewitalizacji (7074 osoby, 14,8% mieszkańców) i całym mieście (17121 osób, 5,3% mieszkańców).

Wsparcie dla osób ubogich musi uwzględniać złożoność przyczyn niskiego statusu materialnego oraz czynniki, które nie są bezpośrednią przyczyną takiego stanu, ale mogą pogłębiać zjawisko w sytuacji współwystępowania. Klasycznym przykładem jest powiązanie ubóstwa i bezrobocia czy sytuacji rodzinnej. Dane zaprezentowane na mapie 2.2 wskazują, że największy udział osób wspieranych przez

pomoc społeczną charakteryzuje pas centralnie położonych podobszarów: Czwartek (5¹), Podzamcze (2), Stare Miasta (1), Żmigród/Rusałka (3) oraz Rejon Dworca PKP (9). W tych podobszarach 20-25% mieszkańców korzysta z pomocy społecznej ze względu na ubóstwo, w całym mieście zaś jedynie 3,5% mieszkańców.

Mapa 2.2 – wsparcie z pomocy społecznej na 100 mieszkańców (źródło: MOPR Lublin, opracowanie na zlecenie UM Lublin).

Ubóstwo jako problem złożony z wielu składowych stanowi kluczowe wyzwanie społeczne na obszarze rewitalizacji, ze szczególnym uwzględnieniem podobszarów wymienionych wyżej, które charakteryzują się większą potrzebą wsparcia. Najwięcej mieszkańców wspieranych ze względu na ubóstwo mieszka ponownie w pasie między Dworcem PKP a Czwartkiem (mapa 2.3, jednostki Czwartek, Podzamcze, Żmigród/Rusałka, Rejon ul. Łęczyńskiej oraz Rejon Dworca PKP). Zasięg problemu ubóstwa odzwierciedla ogólne wsparcie pomocy społecznej.

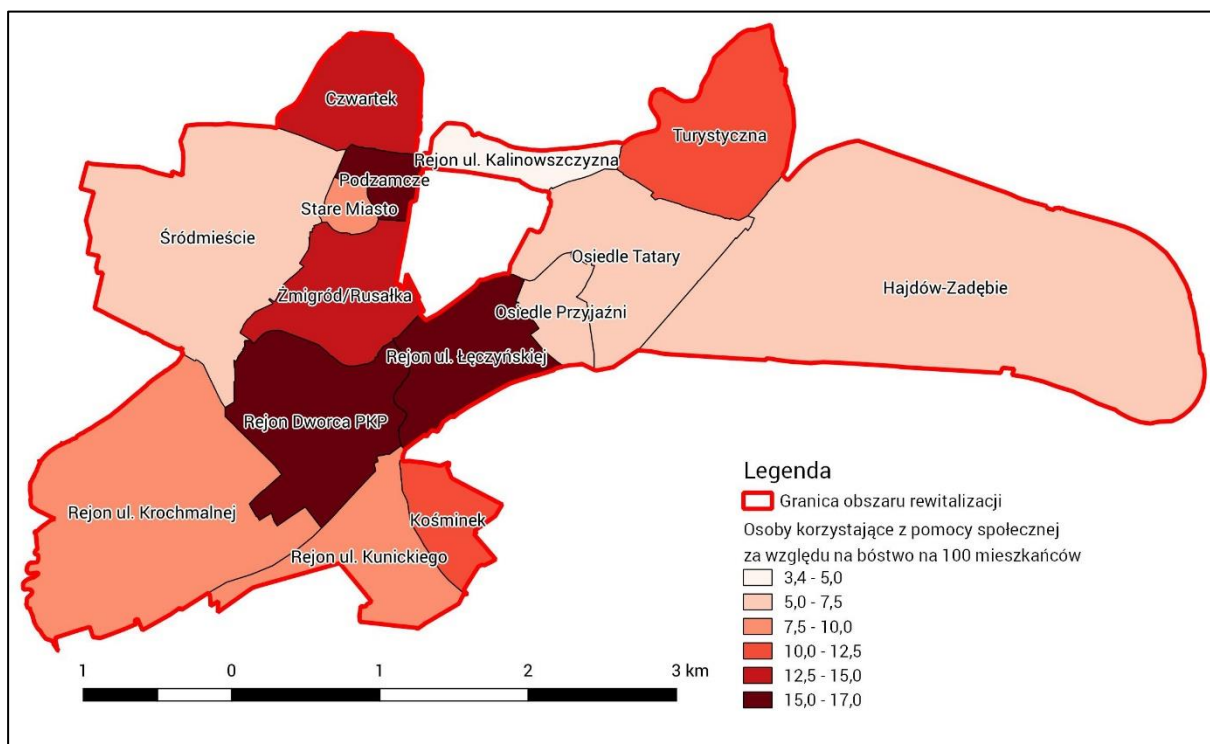
Przyczyny ubóstwa są zróżnicowane. Należy do nich **bezrobocie**, **niskie kwalifikacje zawodowe**, które nie pozwalają na zdobycie (lepszey) pracy, powiązane z **niewystarczającym poziomem edukacji**, głównie zawodowej. Ponadto występują przyczyny niepowiązane z życiem zawodowym, a istotne dla ogólnej

¹ W nawiasach po nazwach podobszarów rewitalizacji, w całym tekście diagnozy, podano numery tych podobszarów, które jednocześnie odpowiadają tym stosowanym w tabelach i na mapach. Dla wszystkich tych przedstawień zastosowano tę samą numerację. Numeracja odpowiada jednocześnie tej stosowanej w diagnozie delimitacyjnej, stąd jest nieciągła (1-6, 8-12, 21-24).

sytuacji życiowej, np. **zagrożenie wykluczeniem**, problemy natury osobistej, czy trudna sytuacja rodzina. Wszystkie te zagadnienia zostały omówione poniżej.

Jednym z często pomijanych powodów pogłębiania się ubóstwa jest postępująca **izolacja i rozpad lokalnych więzi sąsiedzkich**. Osoby ubogie muszą w większym stopniu polegać na zjawisku samopomocy. Tymczasem w polaryzującym się społeczeństwie i przestrzeni utrudniającej wchodzenie w lokalne kontakty międzyludzkie staje się to coraz trudniejsze.

Mapa 2.3 – Wsparcie ze względu na ubóstwo – liczba osób na 100 mieszkańców (źródło: MOPR Lublin, opracowanie na zlecenie UM Lublin).

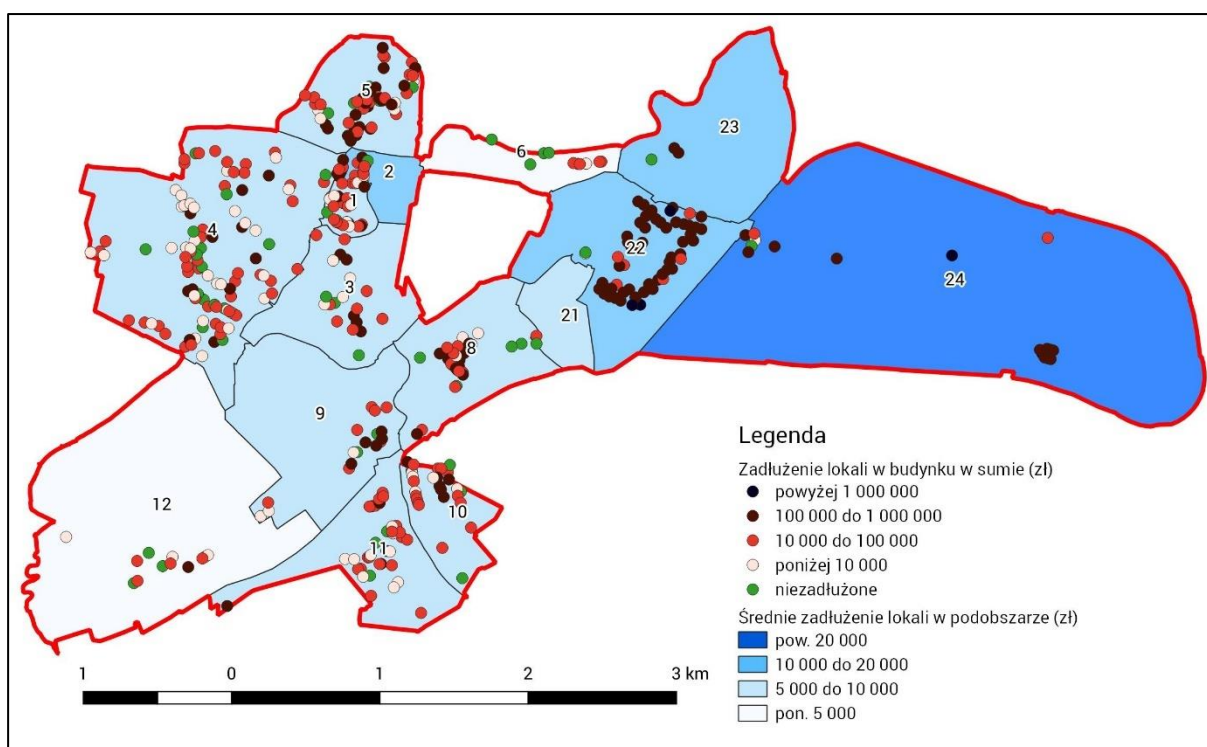

Trudna sytuacja mieszkaniowa

Problem ubóstwa bardzo często wiąże się ściśle z trudną sytuacją mieszkaniową. Zależność w tym wypadku jest dwustronna – konieczność zamieszkania w lokalach socjalnych i komunalnych wynika z niewystarczających zasobów finansowych. Obrazem kryzysu jest skala **zadłużenia lokali komunalnych i socjalnych** – łączna kwota zadłużenia w lokalach komunalnych zarządzanych przez Zarząd Nieruchomości Komunalnych na obszarze rewitalizacji na koniec 2017 r. wynosiła 56,4 mln zł na łącznie 5349 lokali komunalnych i socjalnych. Na mapie 2.4 pokazano sumę zadłużenia dla całych budynków (punkty) oraz średnie zadłużenie na lokal (kartogram). Najtrudniejsza sytuacja charakteryzuje podobszar Osiedle Tatarzy (22) oraz Hajdów-Zadębie (24). Odpowiednio znajduje się tam 1624 i 357 lokali, które są zadłużone na łączną kwotę odpowiednio 23,7 oraz 8,6 mln zł. Wysokie średnie zadłużenie na lokal charakteryzuje ponadto podobszary Czwartek (5) oraz Turystyczna (23) – powyżej 10 000 zł na lokal komunalny/socjalny.

Porównanie map zadłużenia lokali i wsparcia ze względu na ubóstwo pokazuje, że przyczyną niepłacenia czynszów w lokalach komunalnych nie jest tylko trudna sytuacja finansowa. W podobszarze Os. Tatarzy (22) znajduje się najwięcej zadłużonych lokali, a jednocześnie pomoc otrzymuje tylko niewielka część mieszkańców. Inne przyczyny to np. zły stan mieszkań, źle rozumiana „zaradność” mieszkańców, czy trudności ze spłatą zadłużenia (z programu **oddłużeniowego** korzysta niewielki ułamek zadłużonych osób).

Mapa 2.4 – Zadłużenie lokali komunalnych (źródło ZNK, opracowanie na zlecenie UM Lublin).

Na koniec 2017 r. aż 172 osoby w 57 gospodarstwach domowych oczekiwały na zmianę lokalu komunalnego lub socjalnego na inny. Wśród przyczyn znalazły się zadłużenie i niedostosowanie lokali do potrzeb mieszkańców.

Trudna sytuacja rodzinna

Część mieszkańców obszaru rewitalizacji jest narażona na **wykluczenie społeczne ze względu na trudną sytuację rodzinną**. Zjawisko dotyczy w różnym stopniu rodzin wielodzietnych, rodziców samotnych czy rodzin zagrożonych przemocą. Dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie pokazują koncentrację zagrożeń tego typu na obszarze rewitalizacji.

Rodziny zagrożone wykluczeniem wymagają wsparcia w zakresie finansowym i materialnym w ogóle, ale również szczególnej uwagi w dziedzinie usług publicznych, np. wsparcia dzieci w procesie nauki, zapewnienia im bezpiecznego i wygodnego miejsca odpoczynku i aktywności pozaszkolnych. Poza tym wsparcie powinno być skierowane do rodziców – np. w formie podnoszenia umiejętności zawodowych i umożliwienia pozostawienia dzieci pod profesjonalną opieką, która nie będzie wymagała dużych nakładów finansowych. Jak wynika z badań jakościowych przeprowadzonych na potrzeby niniejszej diagnozy problemem okazują się mechanizmy doboru dzieci do ośrodków wsparcia dziennego, które nie zapewniają, że oferta ta trafi do wszystkich potrzebujących. Tabela 2.2 pokazuje skalę wsparcia rodzin na obszarze rewitalizacji ze względu na różne przyczyny, które mogą prowadzić do osłabienia rodziny. Wymienione przyczyny to kategorie wsparcia, którymi kieruje się Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie.

Tabela 2.2 - Osoby wspierane ze względu na szczególne potrzeby rodzinne (źr. MOPR).

Nr	Nazwa	Liczba rodzin wspieranych ze względu na potrzebę ochrony macierzyństwa	Liczba rodzin wspieranych ze względu na wielodzietność	Liczba rodzin wspieranych ze względu na bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego
	Obszar rewitalizacji	210	198	287
1	Stare Miasto	11	6	5
2	Podzamcze	17	8	10
3	Żmigród/Rusałka	12	8	14
4	Śródmieście	27	27	33
5	Czwartek	46	20	51
6	Rejon ul. Kalinowszczyzna	0	0	1

8	Rejon ul. Łęczyńskiej	10	9	26
9	Rejon Dworca PKP	15	6	6
10	Kośminek	9	12	33
11	Rejon ul. Kunickiego	24	27	24
12	Rejon ul. Krochmalnej	30	36	7
21	Osiedle Przyjaźni	0	6	5
22	Osiedle Tatary	8	30	49
23	Turystyczna	1	1	3
24	Hajdów-Zadębie	0	2	20

Z analizy powyższych danych wynika, że największe potrzeby w zakresie wsparcia rodzin w trudnej sytuacji życiowej występują w podobszarach: Śródmieście (4), Czwartek (5), Rejon ul. Kunickiego (11), Rejon ul. Krochmalnej (12) oraz Os. Tatary (22) – w tych obszarach liczba rodzin wspieranych w trzech kategoriach w sumie jest największa.

Na szczególną uwagę zasługują podobszary Czwartek (5) i Osiedle Tatary (22), dla których duże wsparcie udzielane jest również w innych dziedzinach pomocy społecznej, a jednocześnie występuje wysoki poziom zadłużenia lokali komunalnych. Wykluczenie społeczne rodzin w trudnej sytuacji może prowadzić do trudnej sytuacji na rynku pracy, a pośrednio może oddziaływać na niezadowolające wyniki w nauce dzieci i następne problemy powiązane. Trudności w znalezieniu pracy wiążą się z brakiem czasu zajmowanego przez wychowywanie dzieci, ale także z niskimi kwalifikacjami. Wykluczenie dotyka przede wszystkim rodziny wielodzietne i rodziców samotnie wychowujących dzieci, którzy nie otrzymują wsparcia od partnera.

Jednym z rozwiązań tego typu problemów mogą być silne powiązania lokalnej społeczności. Wspólna opieka nad dziećmi wśród sąsiadów otwiera nowe możliwości, np. w kontekście zatrudnienia. Niestety nie wszędzie na obszarze rewitalizacji takie silne relacje oparte o zaufanie istnieją. Obserwuje się raczej postępujący **rozpad lokalnych więzi sąsiedzkich**, m.in. ze względu na brak publicznych, bezpłatnych miejsc spotkań i zmniejszenie się znaczenia usług lokalnych na rzecz centrów handlowych i przestrzeni w centrum miasta.

Często powiązaniem problemem z wyżej wymienionymi zagadnieniami jest **przemoc w rodzinie**. Przemoc może być konsekwencją lub przyczyną trudnej sytuacji życiowej, a finansowej w szczególności.

Na obszarze rewitalizacji wsparcie ze względu na przemoc otrzymało ponad 40 osób² (14% wszystkich wspieranych z tego powodu w Lublinie), najwięcej w Starym Mieście (1) i Czwartku (5).

Innym wskaźnikiem obrazującym przemoc w rodzinie są Niebieskie Karty. Na obszarze rewitalizacji łącznie w 2016 r. zarejestrowano 137 Niebieskich Kart². Trzy podobszary: rejon ul. Kalinowszczyzna, rejon ul. Kunickiego i rejon Dworca PKP charakteryzują się najwyższym stosunkiem liczby Niebieskich kart do liczby ludności – ponad 8, gdy np. Stare Miasto to tylko 2 karty na 1000 mieszk. Liczba Niebieskich kart może nie oddawać skali przemocy w rodzinie ze względu na ograniczoną wykrywalność tego typu przestępstw. W zestawieniu z innymi danymi wydaje się, że skala zjawiska może być większa i będzie się w dużej mierze pokrywać przestrzennie z innymi zjawiskami powiązаныmi z ubóstwem (np. zadłużeniem lokali, ogólnym wsparciem pomocy społecznej).

Niepełnosprawność

Na **wykluczenie osób z niepełnosprawnościami** składa się wiele przyczyn, które odpowiadają za wykluczenie również innych grup społecznych. W całym Lublinie łącznie w 2017 r. ze wsparcia dla osób z niepełnosprawnością korzystało 5996 osób, natomiast na obszarze rewitalizacji aż 2692, czyli prawie połowa ze wszystkich wspieranych. Te dane pokazują tylko liczbę osób wspieranych przez MOPR ze względu na niepełnosprawność – pełne dane o liczbie osób z niepełnosprawnością są rozproszone w różnych instytucjach, stąd należy przyjąć, że w Lublinie i na samym obszarze rewitalizacji żyje więcej osób z niepełnosprawnością, niż wg analizowanych danych MOPR. Dla całego województwa lubelskiego udział osób o różnym stopniu niepełnosprawności oceniany jest nawet na prawie 20% ludności.

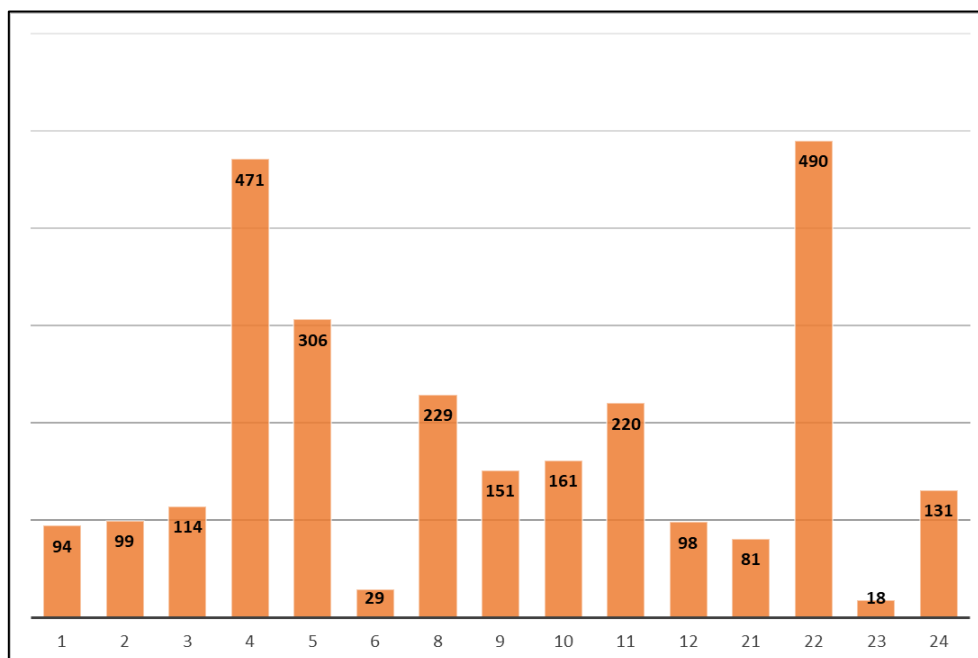
Na wykresie 2.1 pokazano podział wsparcia między podobszarami rewitalizacji. Najwięcej osób mieszka w podobszarach: Śródmieście (4), Os. Tatary (22) i Czwartek (5). W wartościach względnych w Lublinie mieszka średnio 19 osób z niepełnosprawnością na 1000 mieszkańców. Dla obszaru rewitalizacji ten wskaźnik jest wyższy i wynosi 56 osób. Do powyższych trzech podobszarów należy dodać również Stare Miasto (1), Podzamcze (2) i Rejon ul. Łęczyńskiej (8), gdzie na 1000 mieszkańców wsparcie ze względu na niepełnosprawność otrzymuje ponad 80 osób.

---

² Dane szczegółowe w tym zakresie mają charakter danych wrażliwych i nie mogą być w całości upublicznione w tym dokumencie.

Wykres 2.1 - liczba osób wspieranych ze względu na niepełnosprawność (źr. MORP, opracowanie na zlecenie UM Lublin).

Wykluczenie osób z niepełnosprawnością może być spowodowane przez kilka głównych czynników: społecznych (np. brak możliwości podjęcia zatrudnienia z różnych przyczyn, niechęć do uczestniczenia w życiu publicznym, czy włączenia w życie publiczne), przestrzennych (bariery, ograniczenia techniczne itp.). Struktura zabudowy, ukształtowanie terenu i bariery przestrzenne, w postaci np. szerokich arterii komunikacyjnych, mogą skutecznie uniemożliwiać poruszanie się i odcinać osoby potrzebujące od źródeł pomocy. Zmiany w strukturze usług lokalnych (konkurencja ze strony dużych sklepów i centrów handlowych) powodują, że osoby z ograniczeniami ruchowymi są często odcięte od miejsc zaspokajania podstawowych potrzeb, a ich spełnienie wymaga np. używania samochodu. Również wiek i stan substancji mieszkaniowej ma duże znaczenie dla zapewnienia wysokiej jakości życia osobom z niepełnosprawnością.

Niepełnosprawność stanowi również bardzo często barierę w podejmowaniu pracy. Część rodzajów niepełnosprawności uniemożliwia podjęcie zatrudnienia, jednak osoby z niepełnosprawnością, których stan umożliwia aktywność zawodową, są narażone na wykluczenie również w tym względzie.

Uzależnienia i bezdomność

Wykluczenie społeczne to ograniczenie możliwości uczestnictwa jednostki w życiu danej społeczności. Wykluczenie jest poważnym problemem dotyczącym osoby znajdujące się, z różnych przyczyn, w trudnej sytuacji życiowej. Źródła wykluczenia społecznego (lub zagrożenia takim wykluczeniem) mogą być zróżnicowane. Część z nich, np. ubóstwo i bezrobocie, została omówiona w osobnych podrozdziałach.

Wykluczenie osób bezdomnych to chyba najbardziej widoczna forma wykluczenia. Na obszarze rewitalizacji MOPR wspiera osoby bezdomne przede wszystkim w 4 podobszarach: Śródmieście (4), Rejon ul. Łęczyńskiej (8), Rejon Dworca PKP (9) i Kośminek (10) – łącznie 210 osób³. Trzy z nich znajdują się w sąsiedztwie stacji kolejowej. Działania skierowane do bezdomnych powinny być zatem umiejscowione w okolicach dworca kolejowego, tak by dotrzeć do możliwie największej grupy odbiorców.

Inne ważne przyczyny wykluczenia to **alkoholizm** i **narkomania** – często powiązane z bezdomnością. Na obszarze rewitalizacji w tych kwestiach wspierane jest przez MOPR kolejno prawie 600 i prawie 30 osób – 1/3 wszystkich wspieranych w Lublinie. Należy przypuszczać, że skala zjawiska alkoholizmu może być większa, gdyż powiązana z ubóstwem, przemocą w rodzinie i innymi problemami społecznymi.

Bezrobocie

Zagadnienie **bezrobocie** jest ściśle powiązane z problemami ubóstwa, gdyż stanowi jedną z jego podstawowych przyczyn. W niniejszym podrozdziale przeanalizowano liczbę bezrobotnych, długotrwale bezrobotnych, a także rozkład bezrobocia ze względu na wiek w podobszarach rewitalizacji. Na wykresie 2.2 przedstawiono udział osób bezrobotnych na 100 mieszkańców. Na obszarze rewitalizacji bezrobocie wynosi 6%. 9 podobszarów charakteryzuje wyższy wskaźnik. Najwyższą stopę bezrobocia, powyżej 8%, zanotowano w podobszarach: Podzamcze (2), Rejon Dworca PKP (9) i Turystyczna (23) – kolejno: 104, 197 i 39 osób bezrobotnych. Najwięcej bezrobotnych w liczbach bezwzględnych zamieszkuje Śródmieście – 572 osoby i Os. Tatary – 436 osób. Wynika to oczywiście z wysokiej liczby ludności tych podobszarów.

W zależności od podobszaru **bezrobocie długotrwale** stanowi 2/3 do 3/4 wszystkich bezrobotnych. To duże wyzwanie, gdyż bezrobotni długotrwale mają większe trudności w powrocie na rynek pracy, ich kwalifikacje obniżają się z czasem, najczęściej są niskie od początku. Ponowne zatrudnienie takich osób wymaga często dodatkowego, bezpośredniego zaangażowania i poprawy motywacji, organizowania czasu, samooceny. Rozwiązanie tych problemów wymaga indywidualnej pracy ze specjalistami z różnych dziedzin, w tym z psychologami.

W strukturze wiekowej najbardziej na bezrobocie narażone roczniki to osoby w wieku 25-44 (łącznie ponad połowa wszystkich bezrobotnych). Podział bezrobotnych w różnych grupach wiekowych pokazuje wykres 2.3. 34,5% bezrobotnych na obszarze rewitalizacji to osoby poniżej 34 roku życia, które mogą wymagać wsparcia przy wchodzeniu na rynek pracy po raz pierwszy. Wartość wiąże się również

---

³ Dane szczegółowe w tym zakresie mają charakter danych wrażliwych i nie mogą być w całości upublicznione w tym dokumencie.

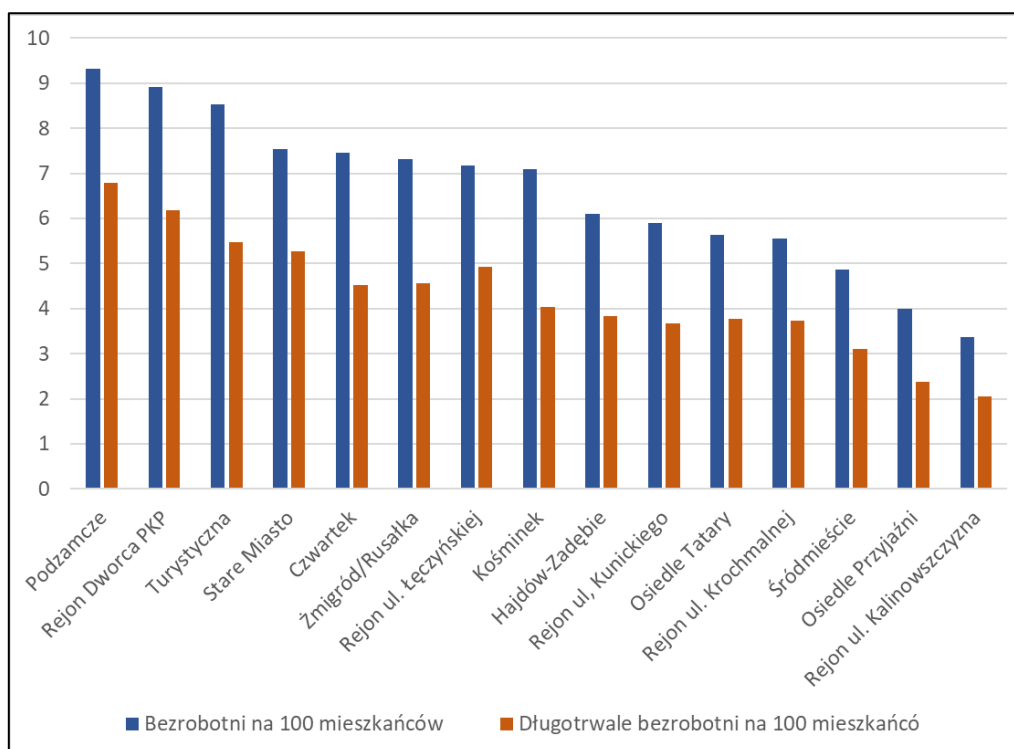

z częściowym **wykluczeniem z rynku pracy młodych kobiet** wychowujących (szczególnie samotnie) dzieci. Wykluczenie wynika z trudności w połączeniu opieki nad małym dzieckiem z aktywnością zawodową. Wiele w tym zakresie zależy oczywiście od pracodawcy, również możliwości publicznej opieki (żłobki i przedszkola) mają znaczenie.

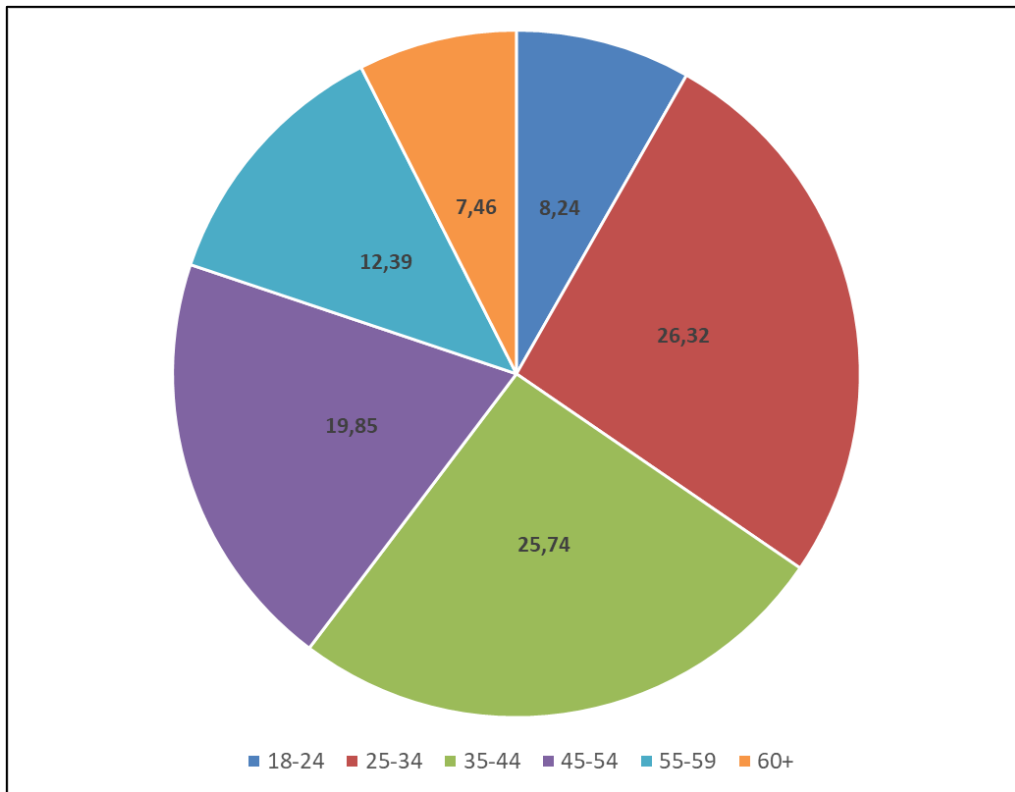
Na wykresie 2.4 pokazano rozkład grup wiekowych w podziale na podobszary rewitalizacji. Uwagę przyciąga duży udział (30%) bezrobotnych powyżej 60 roku życia w podobszarze Rejon ul. Kalinowszczyzna. Zjawisko **bezrobocia wśród najstarszych** pracujących (powyżej 55 roku życia) stanowi aż 20% bezrobotnych w ogóle. Ponownie pojawiają się problemy z dostosowaniem do potrzeb rynku pracy, wykluczeniem społecznym czy brakiem motywacji do podejmowania zmian. Jednocześnie utrata pracy przed emeryturą może prowadzić do ubóstwa nie tylko w okresie bez pracy, ale również na emeryturze, ze względu na jej obniżony poziom.

Wykres 2.2 - bezrobotni i długotrwale bezrobotni jako % liczby mieszkańców w 2017 r. (źródło: Miejski Urząd Pracy w Lublinie).

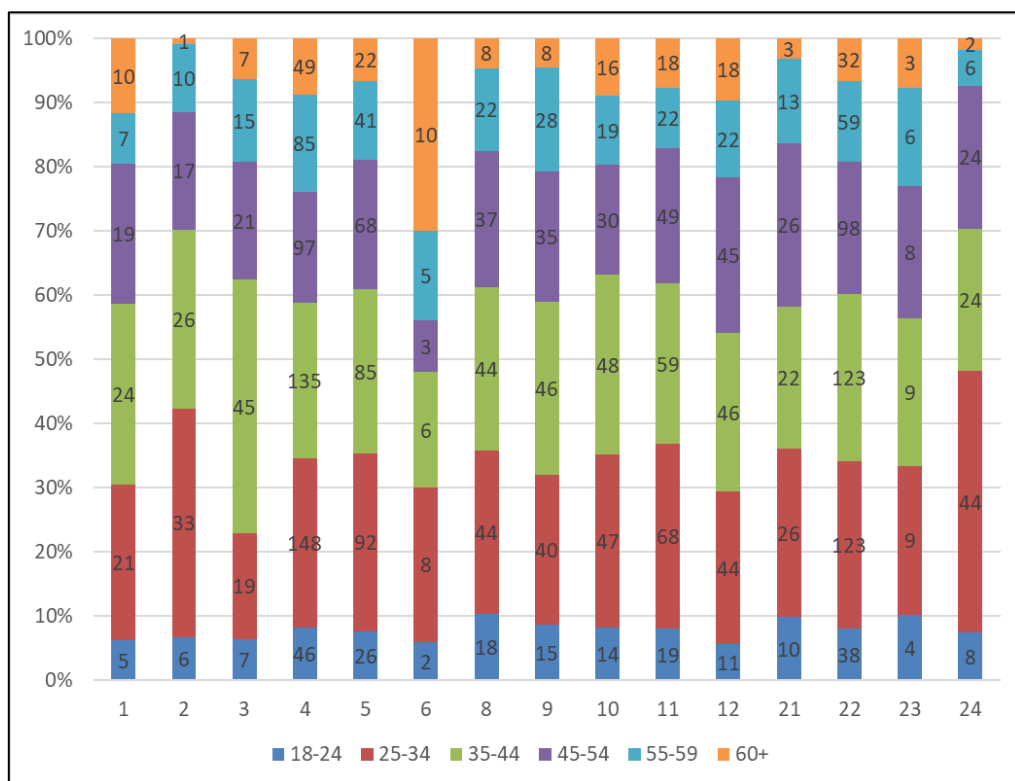

Wykres 2.3 - bezrobotni w podziale na grupy wiekowe – udział grup wiekowych w bezrobotnych ogółem (źr. MUP, opracowanie na zlecenie UM Lublin).

Wykres 2.4 - Procentowy rozkład bezrobotnych na grupy wiekowe w podobszarach rewitalizacji (źr. MUP, opracowano na zlecenie UM Lublin).

Bezrobocie wpływa na pojawianie się wielu problemów społecznych, przede wszystkim ubóstwa. Dlatego ważne jest dążenie do dostosowywania oferty rynku pracy dla mieszkańców, a jednocześnie podnoszenie ich kwalifikacji i umiejętności w celu wykorzystania okazji do podjęcia pracy. Niewątpliwą potrzebą jest w tym zakresie ograniczenie barier komunikacyjnych różnego typu (fizycznych i finansowych), które uniemożliwiają podjęcie pracy w większej odległości od miejsca zamieszkania.

Zmiany demograficzne

Na przestrzeni lat 2007-2017 ludność Lublina zmniejszyła się o prawie 12 tys. mieszkańców (3,71%) – do 322 891. Zmiany nie były równomiernie rozłożone we wszystkich częściach miasta. Na obszarze rewitalizacji ubyło w tym okresie prawie 9 tys. mieszkańców (18,5%) – aż 3/4 z sumy wszystkich mieszkańców, który opuścili miasto. Część z nich z pewnością przeprowadziła się do innych, ościennych dzielnic Lublina, co jedynie potwierdza zjawisko **wyludniania się centralnej części miasta**.

W tabeli przedstawiono liczbę ludności w latach 2007 i 2017 oraz procentową zmianą dla każdego podobszaru rewitalizacji. Najsilniejsze spadki ludności zanotowano w ścisłym centrum miasta: w podobszarach Stare Miasto (1), Żmigród/Rusałka (3), Śródmieście (4), Czwartek (5), a także w Rejonie Dworca PKP (9).

Tabela 2.3 – zmiany liczby ludności w podobszarach rewitalizacji (źr. UM Lublin).

Nr	Nazwa	Ludność w 2007 r.	Ludność w 2017 r.	Zmiana w %
-	Lublin	334872	322891	-3,71
-	Obszar rewitalizacji	56738	47870	-18,53
1	Stare Miasto	1760	1155	-34,38
2	Podzamcze	1072	988	-7,84
3	Żmigród/Rusałka	2150	1559	-27,49
4	Śródmieście	14808	11489	-22,41
5	Czwartek	5459	4459	-18,32
6	Rejon ul. Kalinowszczyzna	1085	979	-9,77
8	Rejon ul. Łęczyńskiej	2469	2396	-2,96
9	Rejon Dworca PKP	2383	1906	-20,02
10	Kośminek	2625	2456	-6,44
11	Rejon ul. Kunickiego	4445	3984	-10,37
12	Rejon ul. Krochmalnej	3516	3348	-4,78
21	Osiedle Przyjaźni	3007	2525	-16,03
22	Osiedle Tatary	9422	8396	-10,89
23	Turystyczna	548	457	-16,61
24	Hajdów-Zadębie	1989	1773	-12,18

Wyludnianie się centrów miast jest zjawiskiem powszechnym nie tylko w polskich miastach. Do najważniejszych przyczyn należy obniżenie się jakości życia w centrum (przez niską jakość mieszkań, usług publicznych, narażenie na dodatkowe uciążliwości, np. hałas zanieczyszczenie itd.). W pierwszej kolejności obszar rewitalizacji opuszczają mieszkańcy lepiej sytuowani, co prowadzi do pogłębienia problemów społecznych i stanowi bodziec do następnych wyprowadzek.

Wyludnianiu się obszaru rewitalizacji towarzyszy relatywny wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. **Pogorszenie się wskaźnika obciążenia demograficznego**, czyli stosunku liczby osób w wieku produkcyjnym do liczby osób starszych, nie musi być postrzegane tylko jako zjawisko kryzysowe. Pociąga za sobą szereg konsekwencji, np. konieczność dostosowania infrastruktury do potrzeb osób starszych, dostosowanie dostępności i zakresu usług publicznych. Zmiany demograficzne uwydatniają problem zagrożenia **wykluczeniem osób starszych**, zarówno w życiu publicznym jak również w aktywnościach prywatnych, wymagających opuszczenia mieszkania.

Zmiany w strukturze ludności są szczególnie dotkliwe w małej, lokalnej skali, gdy w społeczności zaczyna brakować konkretnych osób (które albo się wyprowadziły, albo zmarły). Przy niekorzystnych zmianach, spadku liczby ludności, lokalne społeczności są zagrożone osłabieniem struktury społecznej, sieci zależności, a przede wszystkim sieci samopomocy sąsiedzkiej. Na budowanie długotrwałych lokalnych relacji negatywnie wpływa również duży stopień przemieszczania się mieszkańców, którzy traktują kolejne miejsca zamieszkania jako tymczasowe i nie angażują się w życie lokalnej społeczności.

Starzenie się społeczeństwa nie należy traktować tylko jak zagrożenie. Wzrost liczby osób starszych otwiera nowe możliwości na rynku usług, np. usług pielęgnacyjnych. Poza tym **aktywne osoby starsze** stanowią unikalny potencjał – są niezastąpionym źródłem wiedzy i doświadczenia, które może stanowić podstawę do rozwoju danej społeczności.

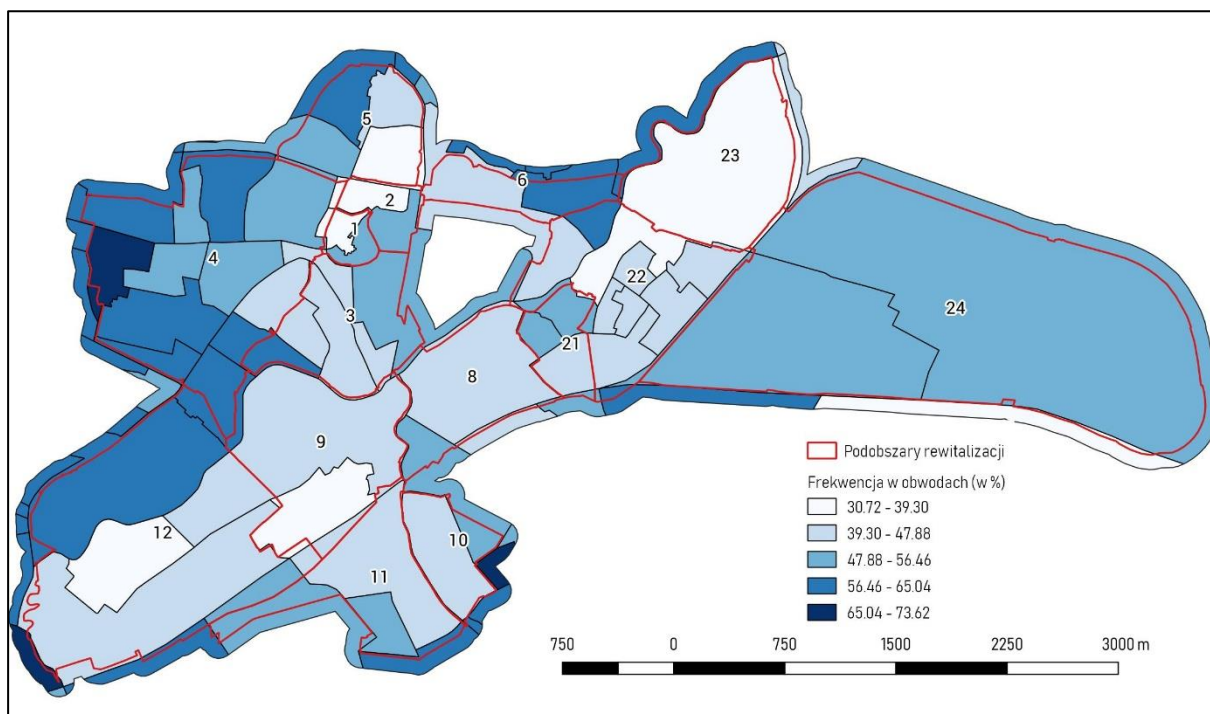
Mimo wyludniania się, szczególnie centralnej części miasta, w Lublinie wciąż żyje wiele rodzin z dziećmi. Młodsze pokolenia stanowią ogromny potencjał, który jednak wymaga opieki instytucjonalnej, szczególnie w przypadku nakładania się na siebie różnych problemów społecznych dotyczących dzieci w istotny sposób (ubóstwo, bezrobocie rodziców). **Aktywność dzieci** może służyć pozytywnemu oddziaływaniu na dorosłych mieszkańców obszaru rewitalizacji, a dostosowanie przestrzeni miasta do potrzeb najmłodszych przyczynia się do większego komfortu dla wszystkich użytkowników. Wsparcie dla dzieci oferują różnego rodzaju instytucje, np. Świetlice Środowiskowe, Punkty Kultury czy wyspecjalizowane fundacje (Fundacja Szczęśliwe Dzieciństwo).

Aktywność społeczna

Analiza wykonana w ramach delimitacji wskazuje na **niską aktywność społeczną** mieszkańców obszaru rewitalizacji. Obrazem tego zjawiska jest frekwencja wyborcza w wyborach parlamentarnych w 2015 r. pokazana na mapie 2.5. Najniższa frekwencja charakteryzuje podobszary: Turystyczna (23) i częściowo: Stare Miasta (1), Podzamcze (2), Czwartek (5), Rejon Dworca PKP (9) oraz Rejon ul. Krochmalnej (12). Diagnozę tę potwierdza także sam proces przygotowania GPR, w ramach którego – mimo znaczącego rozpropagowania działań partycypacyjnych w jego ramach – udział społeczeństwa w nich był bardzo ograniczony. Ci, którzy jednak w tych działaniach wzięli udział, trudność w przyciągnięciu obywateli, jak i organizacji społecznych do aktywnego zaangażowania się w formułowanie GPR, tłumaczyli zniechęceniem „strony społecznej” do publicznej aktywności oraz wysokim stopniem nieufności. Wskazuje to na skalę wyzwania, jakie stanowi skuteczne wdrożenie programu.

Mapa 2.5 - Frekwencja wyborcza w wyborach parlamentarnych w 2015 r. (źr. PKW, opracowanie na zlecenie UM Lublin).

Aktywność społeczna przejawia się przede wszystkim w działaniach lokalnych, na niewielką skalę, np. poprzez **zaangażowanie w życie sąsiedzkie**. Tempo życia, rosnące podziały przestrzenne i ekonomiczne sprawiają, że tego typu podstawowa aktywność jest zagrożona. Izolacja poszczególnych osób ze społeczności lokalnej, spowodowana różnymi czynnikami (opisanymi również w tym opracowaniu), prowadzi do jeszcze głębszego odcięcia się od aktywności i życia społecznego. W konsekwencji osoby narażone na wykluczenie społeczne mogą wpaść w **zakłętą krąg wykluczenia**, z którego trudno się samemu wydostać. Angażowanie się w życie społeczne, nie tylko w lokalnej skali, jest jedną z dróg

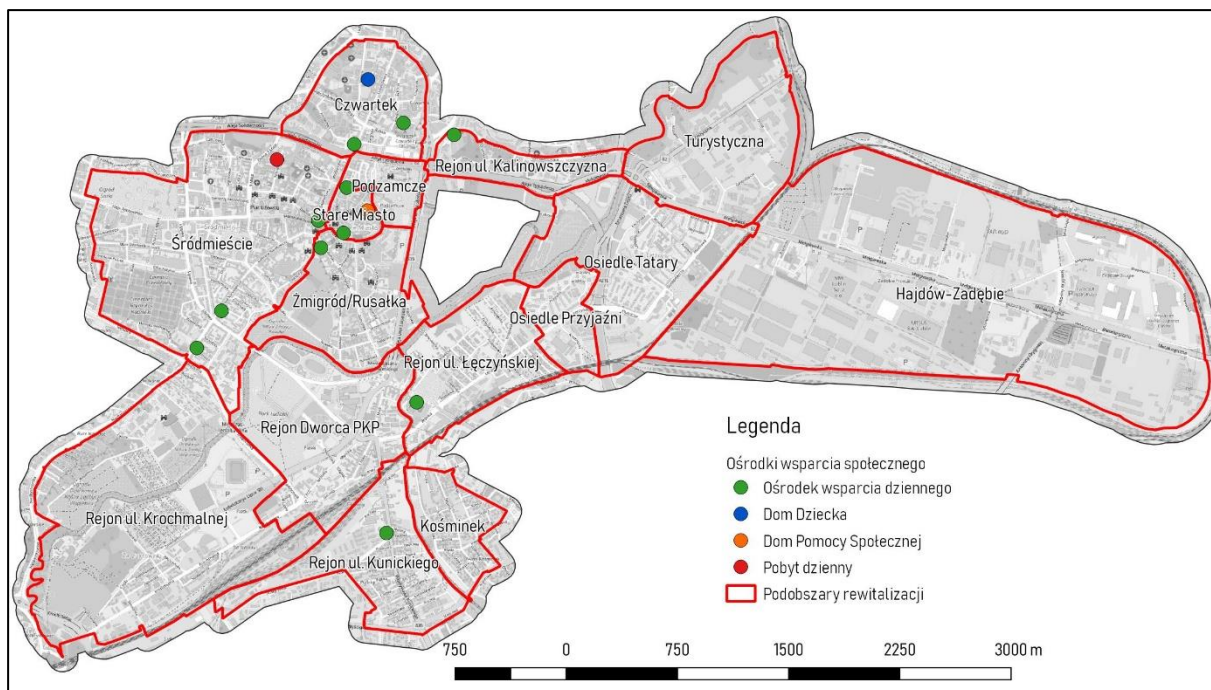

wyjścia z takiego problemu, jednak dla wielu osób bardzo trudną, lub nawet niemożliwą do zrealizowania.

Wspieranie aktywności osób najmniej zaangażowanych w życie lokalnej społeczności opiera się na sieci instytucji, które poza pomocą materialną, skupiają się na indywidualnych problemach dotyczących zagadnień psychologicznych. Na obszarze rewitalizacji działa kilka ośrodków wsparcia, które kierują swoją ofertą do różnych grup mieszkańców. Wśród nich należy wymienić: Centrum Terapii Zajęciowej „Tęcza”, Centrum Interwencji Kryzysowej, centra dziennego pobytu dla seniorów czy placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży. Najważniejsze obiekty zaznaczono na mapie 2.6. Instytucje te, na czele z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Rodzinie, zgromadziły **dużą wiedzę i doświadczenie w zakresie pomocy potrzebującym**, co jest bardzo ważnym atutem aktywizującym mieszkańców. Jednak istnieją spore fragmenty obszaru rewitalizacji pozbawione bezpośredniego – w skali lokalnej – dostępu do ośrodków wsparcia, mimo tego, że – jak dowodzą wcześniejsze analizy – zapotrzebowanie na tego typu instytucje istnieje. Co więcej stwierdzono, że nie funkcjonują systemowe rozwiązania w zakresie zapewnienia (lub przynajmniej wsparcia w zapewnieniu) lokali dla tych instytucji (np. w zasobie komunalnym).

Mapa 2.6 – ośrodki wsparcia społecznego (źr. MORP, opracowanie na zlecenie UM Lublin).

W zakresie działań nakierowanych na seniorów w Lublinie już w chwili obecnej istnieje stosunkowo szeroka oferta. Przy Domach Pomocy Społecznej tworzone są Kluby Seniora. Finansowanie tych działań jest zapewnione do 2021 – pewne obawy budzi możliwość kontynuacji działań po zakończeniu realizacji projektu, który te aktywności obejmuje.

Swoją ofertę do grup bardziej aktywnych kierują różnego typu organizacje społeczne, stowarzyszenia, kluby, działające formalnie i nieformalnie. Zgodnie z danymi Portalu Organizacji Pozarządowych w Lublinie zostało zarejestrowanych ponad 2000 różnych form organizacji pozarządowych (część nie działa aktywnie lub znajduje się w stanie likwidacji). **Aktywność organizacji pozarządowych** dotyczy przede wszystkim pomocy osobom potrzebującym i chorym, integracji osób z niepełnosprawnością i wykluczonych. Ponadto działają stowarzyszenia hobbistyczne, sportowe i rekreacyjne. Ważne miejsce zajmują organizacje pozarządowe prowadzone przez Kościoły różnych wyznań oraz stowarzyszenia i fundacje powiązane z uczelniami wyższymi i szkołami (m.in. zrzeszenia absolwentów). Organizacje pozarządowe aktywnie wspierają rozwój społeczeństwa obywatelskiego i pomagają osobom wykluczonym w powrocie do aktywnego życia.

Szczególną formą aktywności społecznej dla mieszkańców Lublina jest **wolontariat**. Instytucja wolontariatu zajmuje ważne miejsce w działaniach wielu podmiotów, przede wszystkim organizacji społecznych, ale także instytucji miejskich. Do najważniejszych zaliczają się:

- Centrum Wolontariatu w Lublinie
- Centrum Wolontariatu Sportowego Miasta Lublin
- PROJEKTOR - wolontariat studencki
- Centrum Administracyjne im. E. Szelburg-Zarembiny (Dom dziecka)
- Wolontariat w MOPR
- Wolontariat w szpitalach

Dane o liczbie aktywnych wolontariuszy w Lublinie są rozproszone między różne instytucje, stąd trudno jest określić jednoznacznie, o jakiej skali zjawiska może być mowa. Jednocześnie wolontariat wymaga, ze względu na swój dobrowolny charakter i duży zasięg, ciągłego wsparcia instytucjonalnego i organizacyjnego.

Aktywność w ramach wolontariatu daje szerokie korzyści zarówno wolontariuszom, jak i osobom czy organizacjom korzystającym z ich pomocy. Przyczynia się również do budowania lokalnych wspólnot oraz zaufania między mieszkańcami, organizacjami społecznymi itd. Może również, jako narzędzie integrujące i angażujące mieszkańców w sprawy społeczne, przysłużyć się do efektywnego realizowania rewitalizacji.

Dla aktywności społeczności lokalnych mają znaczenie również działania sportowe. W oparciu o istniejącą infrastrukturę przyszkolną, place zabaw, skateparki można rozwijać ofertę skierowaną w pierwszej kolejności do dzieci i młodzieży.

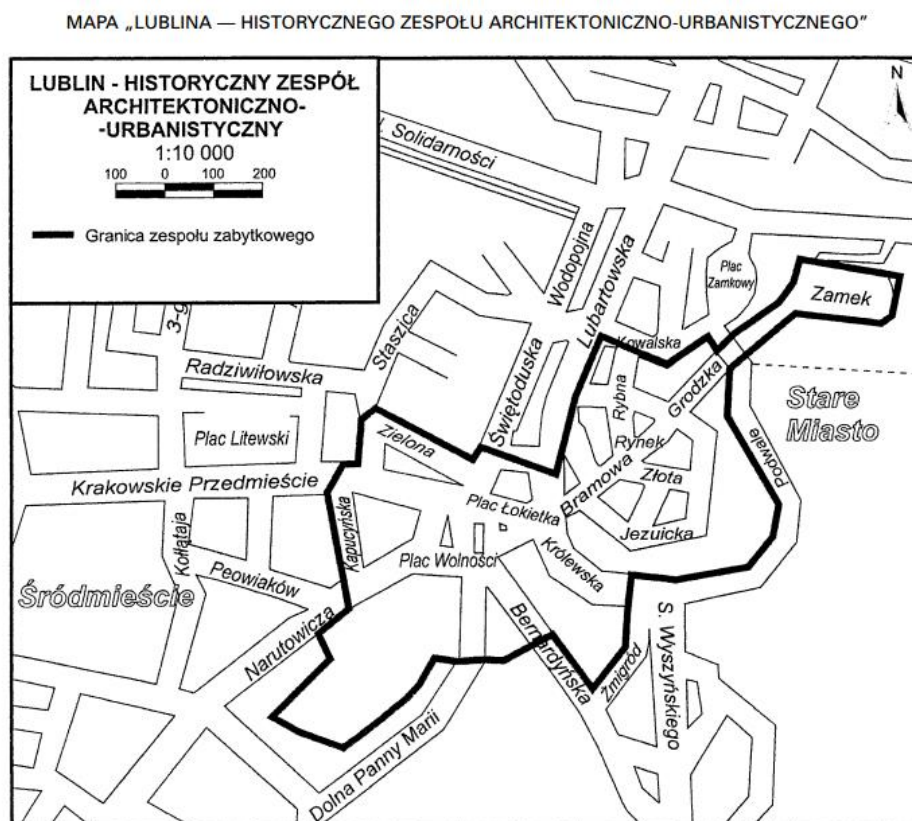

Kultura

Na obszarze rewitalizacji działa kilka ważnych dla Lublina instytucji kultury, których oddziaływanie wykracza poza granice obszaru. Część instytucji ma bogate, **wieloletnie doświadczenie w prowadzeniu społeczno-kulturalnych działań aktywizujących, integrujących i prorozwojowych**. Instytucje kładą nacisk na szeroką promocję kultury i czerpią z historii i szczególnych doświadczeń Lublina – jego wielokulturowości, położenia na skrzyżowaniu kultur. Do instytucji kultury działających na obszarze rewitalizacji należą: Warsztaty Kultury, Brama Grodzka – Teatr NN, Teatr Stary, Centrum Kultury w Lublinie, Centrum Spotkania Kultur i wiele innych.

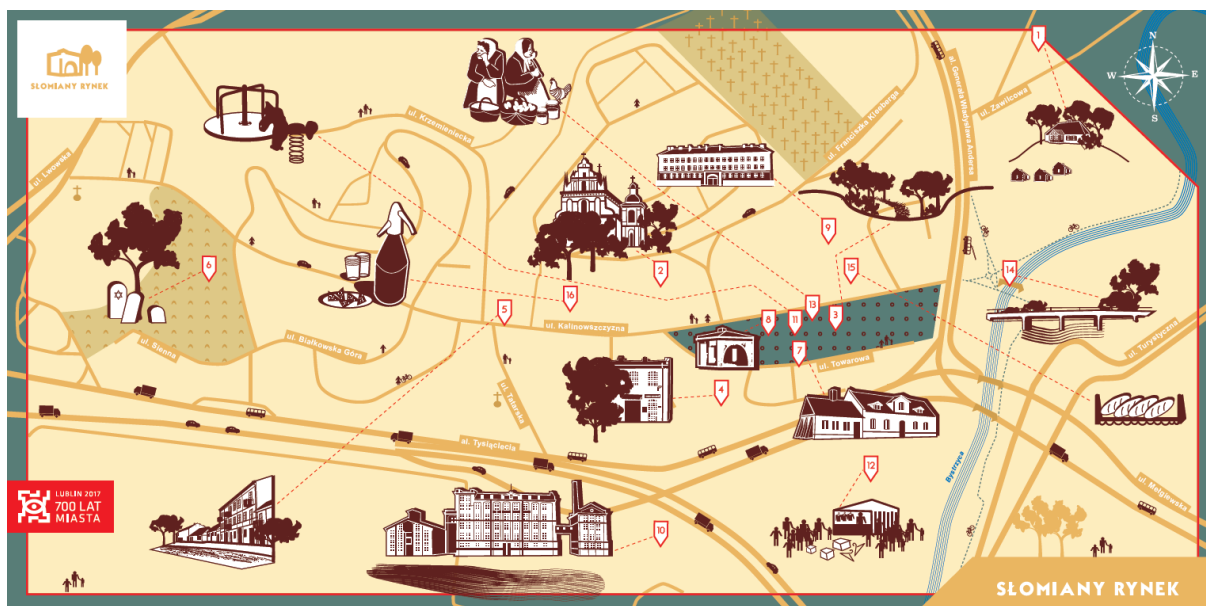
Obszar rewitalizacji skupia większość obiektów zabytkowych Lublina – Stare Miasto i jego bezpośrednie sąsiedztwo zostało uznane za Pomnik Historii: *Lublin – historyczny zespół architektoniczno-urbanistyczny*, który w całości znajduje się na obszarze rewitalizacji (mapa 2.7). **Zagospodarowanie obiektów zabytkowych** może służyć wielu celom aktywizującym lokalną społeczność i gospodarkę. Ich atrakcyjna forma przyciąga turystów i sprawia, że Lublin jest ważnym ośrodkiem życia kulturalnego i turystycznego w Polsce. Atrakcyjność tych obiektów po zmianie zagospodarowania stanowi dodatkowy walor. Dobrym przykładem analogicznej zmiany dokonanej w latach 90-tych XX wieku było zlokalizowanie Teatru NN w zabytkowym budynku Bramy Grodzkiej na Starym Mieście.

Mapa 2.7 - historyczny zespół architektoniczno-urbanistyczny w Lublinie – Pomnik Historii (źródło: Załącznik do rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 25 kwietnia 2007 r.).

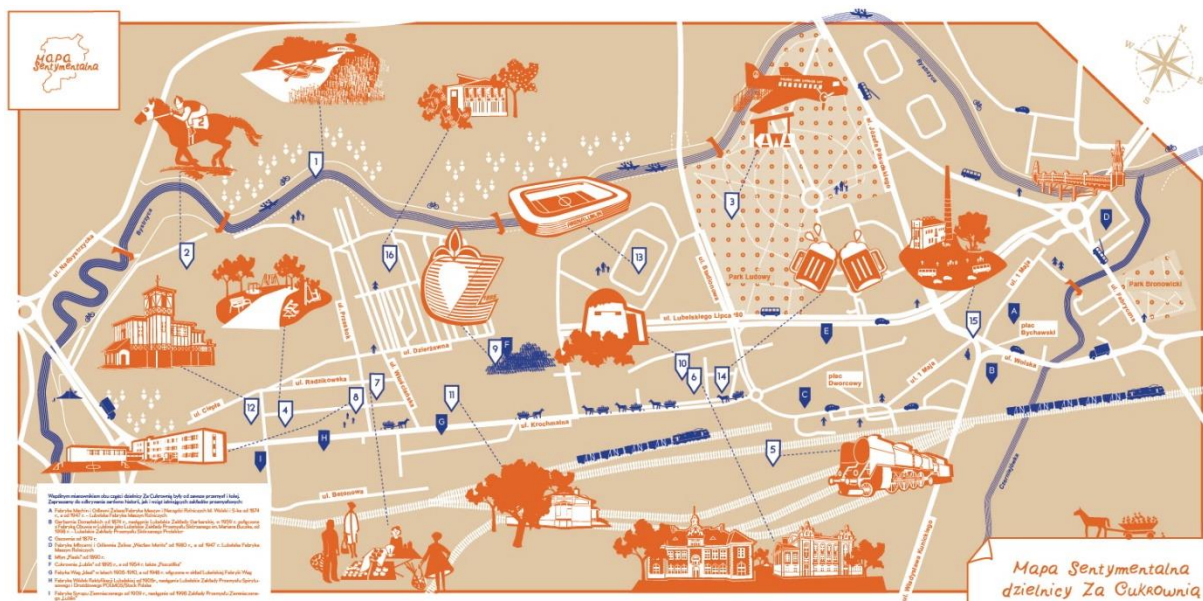
Obok dziedzictwa materialnego w Lublinie niebagatelną rolę odgrywa **szerokie dziedzictwo niematerialne** zachowane w zwyczajach, kulturze i przekazach mieszkańców miasta. Doświadczenia kulturowe nie tylko przyczyniają się do budowy marki Lublina jako atrakcyjnego ośrodka turystycznego i centrum kulturalnego, ale mają ważny wkład w budowaniu tożsamości miejskiej i lokalnej (własnej dzielnicy, osiedla czy ulicy). Doskonałym przykładem ilustrującym bogactwo lokalnych społeczności i służącym budowaniu lokalnej tożsamości są mapy sentymentalne (mapy 2.8 i 2.9) opracowane na zlecenie lubelskiego ratusza. Podobnym celom służy zorganizowany po raz pierwszy w 2019 roku konkurs „Skarby Kultury Przestrzeni”. Wzmacnianie społeczności lokalnej, często sąsiedzkiej, w oparciu o dziedzictwo niematerialne przyczynia się do wzmocnienia tych społeczności i prowadzi do pełniejszego realizowania ich funkcji (np. wsparcia, samopomocy sąsiedzkiej, dbania o własne otoczenie). Punkty zaznaczone na mapach sentymentalnych mogą stać się fizycznym i mentalnym zwornikiem lokalnych społeczności.

Mapa 2.8 – mapa sentymentalna okolic Słomianego Rynku (źr. UM Lublin).

Mapa 2.9 - mapa sentymentalna dzielnicy Za Cukrownią (źr. UM Lublin).

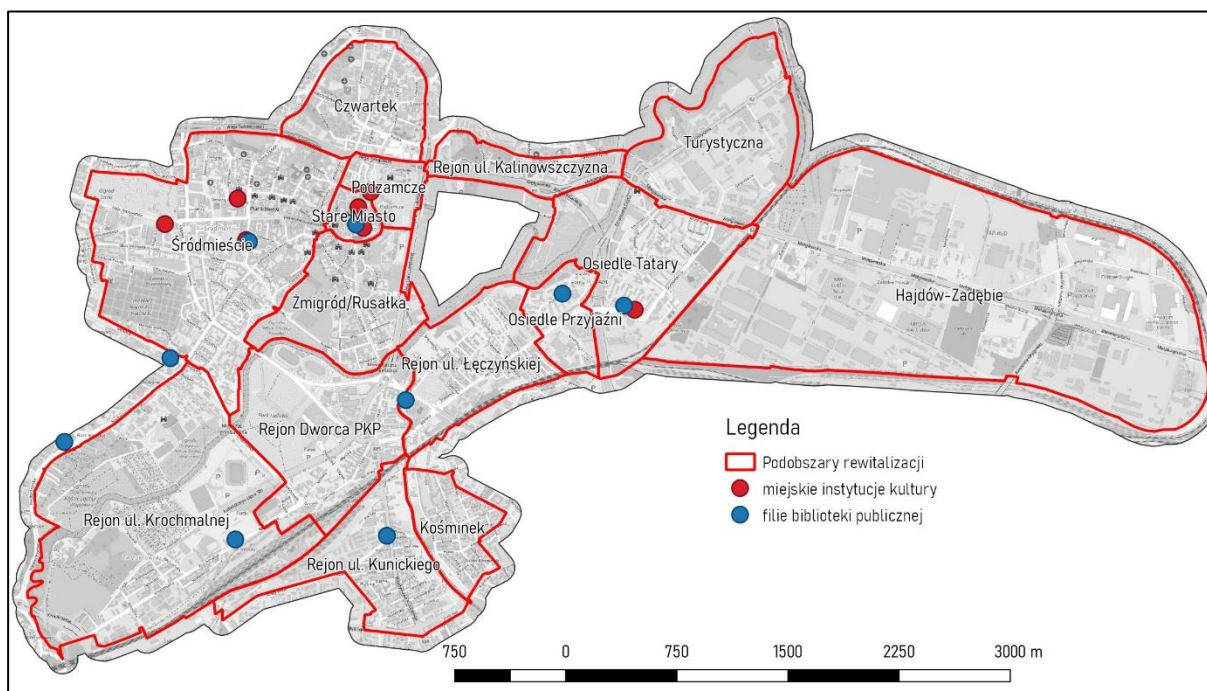

Instytucje kultury w Lublinie organizują cyklicznie różnego typu wydarzenia i spotkania nawiązujące do dziedzictwa miasta. **Aktywność instytucji kultury** przyczynia się do promowania lokalnego dziedzictwa, ale także umiejętnie łączy działania kulturalne z edukacyjnymi czy elementami polityki społecznej. Szczególnie instytucje zlokalizowane w centralnej części miasta, na obszarze rewitalizacji, pozytywnie wpływają na swoje bezpośrednie otoczenie i miasto w całości. Jako przykład działań w mikroskali można podać Festiwal Wszystkich Mieszkańców, który zmienia podwórka w sceny dla działań kulturalnych.

Jednocześnie na obszarze rewitalizacji miejskie ośrodki kultury są położone nierównomiernie (patrz: mapa 2.10), skupiają się w centrum miasta, a większość podobszarów nie posiada własnych instytucji kultury (poza bibliotekami publicznymi). **Niewystarczająca sieć instytucji kultury** może prowadzić do wykluczenia części mieszkańców z tej ważnej części życia społecznego. Dotyczy to szczególnie osób o ograniczonej możliwości poruszania się, czy osób mniej aktywnych, które z oferty kulturalnej korzystają wtedy, gdy jest bardzo łatwo dostępna.

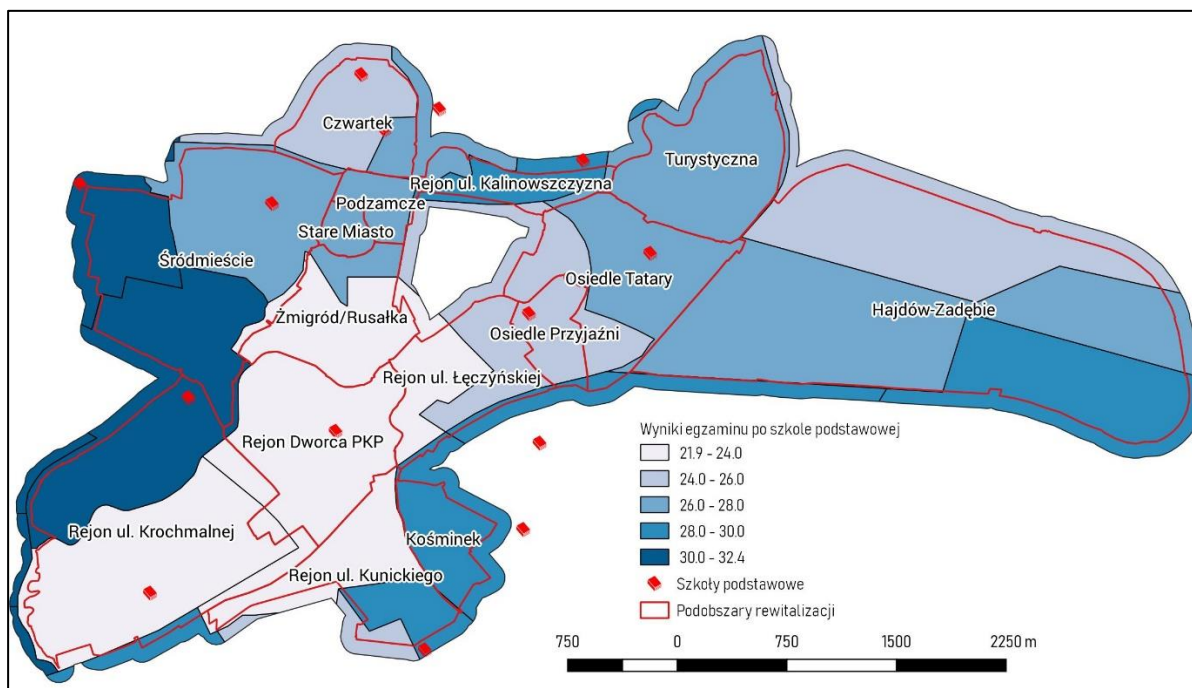
Mapa 2.10 – miejskie instytucje kultury na obszarze rewitalizacji (źr. UM Lublin, opracowanie na zlecenie UM Lublin).

Edukacja

Obszar rewitalizacji charakteryzuje się **slabszymi wynikami w nauce** od pozostałych części Lublina. Mimo gęstej sieci szkół wyniki egzaminów po szkołach podstawowych w 2016 r. wyraźnie odstają w podobszarach: Żmigród/Rusałka (3), Rejon Dworca PKP (9), Rejon ul. Łeczyńskiej (8), Rejon ul. Kunickiego (11) oraz Rejon ul. Krochmalnej (12). Problem wiąże się z innymi negatywnymi zjawiskami społecznymi, takimi jak ubóstwo i bezrobocie, a także prowadzi do wykluczenia, na początku dzieci z dalszej edukacji wysokiej jakości, a z czasem dorosłych, którzy zdobyli tylko **niewystarczające kwalifikacje zawodowe**.

Mapa 2.11 - wyniki egzaminu po szkole podstawowej – średni wynik w szkole (źr. UM Lublin, opracowanie na zlecenie UM Lublin).

Szkoły podstawowe i ponadpodstawowe stanowią jednak ważne ośrodki nie tylko edukacji, ale życia społecznego i kulturalnego w lokalnych społecznościach. **Oferta pozalekcyjna szkół** stanowi ważny wkład w życie dzieci i młodzieży, obejmując zajęcia edukacyjne, wyrównawcze, sportowe czy plastyczne. Powinna być jednak skierowana do możliwie szerokiego, niewykluczającego grona odbiorców. **Szkoły jako centra kultury i życia społecznego w mikroskali** mają niebagatelne znaczenie dla procesów rewitalizacji. W Lublinie działają również szkoły muzyczne i integracyjne – uzupełniające ofertę.

Lublin jest jednym z największych ośrodków akademickich w Polsce. Najważniejsze uczelnie to: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Uniwersytet Medyczny, Uniwersytet Przyrodniczy oraz Politechnika Lubelska. Część obiektów uczelni jest zlokalizowana na obszarze rewitalizacji, chociaż dostrzegalna jest tendencja do przenoszenia działalności dydaktycznej poza centrum.

Szkoły wyższe to przede wszystkim **potencjał naukowy i badawczy**, który może służyć rozwojowi miasta i obszaru rewitalizacji w szczególności. Ponadto uczelnie przyciągają **znaczny liczbę studentów** – na lubelskich uczelniach studiuje łącznie około 70 tys. studentów (wg wyliczeń UM Lublin), którzy jako dynamiczna, młoda grupa społeczna mogą w znaczący, pozytywny sposób wpływać na ożywienie społeczne i kulturowe obszaru rewitalizacji. W 2015 r. w Lublinie studiowało 4 395 cudzoziemców – liczba studentów zagranicznych wzrosła w stosunku do roku 2014 o ponad 1 300 osób. Ta grupa powinna być w większym stopniu zaangażowana w życie społeczne, kulturalne i gospodarcze miasta.

Bezpieczeństwo publiczne

Najważniejsze zjawiska wpływające na obniżenie bezpieczeństwa publicznego to zgodnie z informacjami z Komendy Policji w Lublinie przede wszystkim: bójki i pobicia, kradzieże i niszczenie mienia prywatnego. Zjawiska charakteryzuje niska szkodliwość społeczną, lecz wysoki wpływ na **obniżenie poczucia bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej**. Poczucie zagrożenia towarzyszy często osobom słabszym i wykluczonym, np. starszym, dzieciom, ale również kobietom, odstrasza mieszkańców i turystów, a pośrednio wpływa negatywnie na stan lokalnej gospodarki.

Na obszarze rewitalizacji najwięcej przestępstw zostało popełnionych na podobszarze Śródmieścia. Ten podobszar skupia życie publiczne całego miasta i dlatego jest bardziej narażony na działania przestępcze, przede wszystkim kradzieże kieszonkowe. W podobnej sytuacji znajdują się podobszary Stare Miasto i Podzamcze, które przyciągają wielu przyjezdnych. Liczba przestępstw popełnianych na terenie miasta maleje, zatem obszar rewitalizacji staje się również coraz bezpieczniejszy.

Wypadki drogowe i inne **zagrożenia w ruchu drogowym** są jedną z najczęstszych przyczyn śmierci i długotrwałego kalectwa osób młodych i w średnim wieku. Bezpieczeństwo w ruchu drogowym wpływa również znacząco na generalne poczucie bezpieczeństwa i zaufanie publiczne. Trudne sytuacje drogowe, a także duża liczba wypadków przyczyniają ponadto do zwiększenia poziomu wykluczenia osób nieuprzywilejowanych, pieszych i o ograniczonej zdolności ruchowej w szczególności. Największe zagrożenie w ruchu drogowym powstaje dla pieszych w sąsiedztwie dużych, wielopasmowych ulic, gdzie przejścia dla pieszych są niewystarczająco zabezpieczone.

Poczucie bezpieczeństwa zależy nie tylko od realnego zagrożenia w danej okolicy, ale przede wszystkim od lokalnych relacji i zakorzenienia się w społeczności („swoich nikt nie ruszy”). Dlatego **zaangażowanie w życie sąsiedzkie** wydatnie zwiększa poziom bezpieczeństwa w najbliższej okolicy. Mieszkańcy zintegrowani i identyfikujący się ze swoim sąsiedztwem przejmują przestrzeń publiczną i półpubliczną pod swoją „opiekę” – co ogranicza zjawiska niebezpieczne, a w sytuacji zagrożenia przyspiesza udzielenie pomocy.

Szczególną kwestią są zagrożenia pojawiające się w szkołach. Postępująca brutalizacja życia publicznego znajduje odzwierciedlenie w życiu szkolnym (a dramatyczne przykłady z całego kraju pokazują powszechność zjawiska). W szkołach pojawiają się przypadki używania alkoholu i narkotyków. W pobliżu placówek pojawiają się dilerzy, którzy nierzadko mają dostęp do wnętrza szkoły przez brak monitoringu i zabezpieczenia wejścia. Dodatkowo na życie szkół wpływają zagrożenia zewnętrzne, takie jak pojawianie się w szkołach lub ich otoczeniu osób niebezpiecznych. Poprawa **niskiego poziomu bezpieczeństwa w szkołach** przyczynia się do ogólnej poprawy poczucia bezpieczeństwa w mieście.

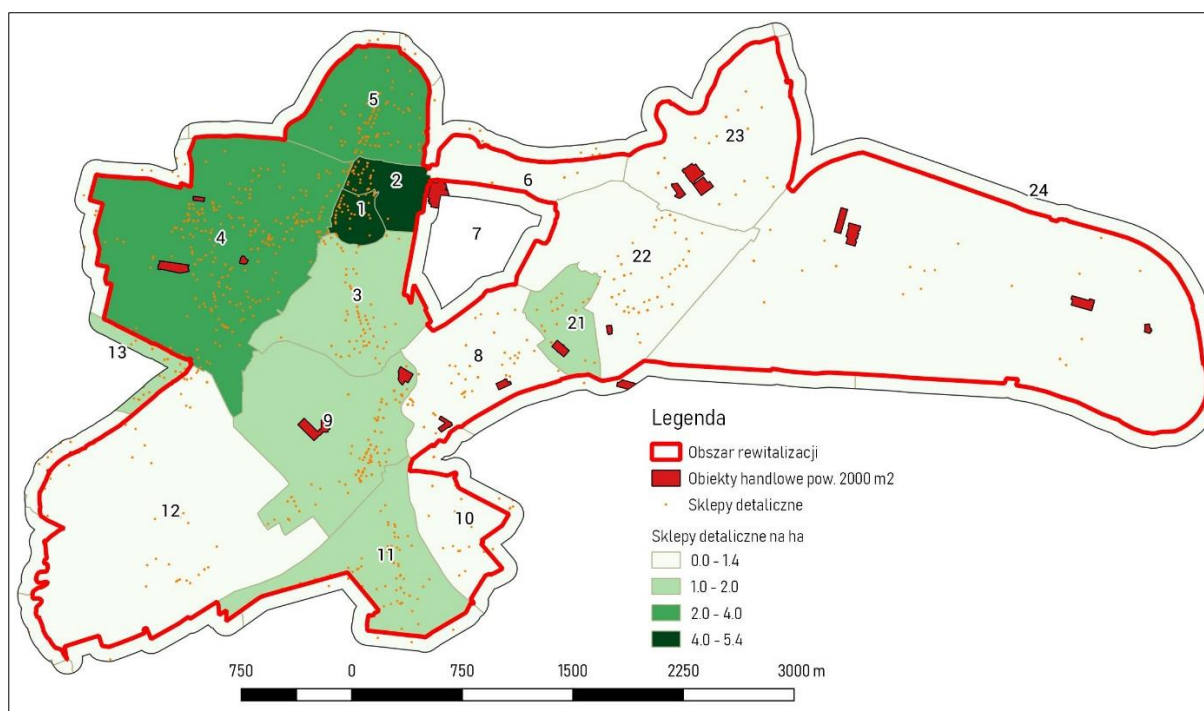

2.4 Podsystem gospodarczy

W całym Lublinie rośnie liczba podmiotów gospodarczych, również na obszarze rewitalizacji. Oznacza to zwiększanie się **potencjału lokalnych przedsiębiorców**, przede wszystkim prowadzących punkty usługowe i handlowe. Obszar rewitalizacji obejmuje właściwie całe centrum Lublina, co sprawia, że rozwijające się tutaj przedsiębiorstwa mogą z jednej strony obsługiwać mieszkańców całego miasta, z drugiej zaś mogą służyć lokalnym, licznym społecznościom (dzięki dużej gęstości zaludnienia i wciąż znacznym zróżnicowaniu grup odbiorców).

Mimo potencjału rozwoju na obszarze rewitalizacji istnieje **zagrożenie drobnego handlu detalicznego i usług przez konkurencję ze strony centrów handlowych i sieci sklepów wielkopowierzchniowych**. Duże sklepy są najczęściej lokalizowane poza obszarem rewitalizacji (ze względu na brak wolnej przestrzeni i jej niską jakość), jednak kilka (np. przy Al. Tysiąclecia, ul. Lipowej czy przy Rondzie Lubelskiego Lipca '80) znalazło się na obszarze lub w jego bezpośrednim sąsiedztwie (patrz mapa 2.12). Centra handlowe mają większy zasięg działania niż lokalne sklepy, dlatego stanowią bardzo silną konkurencję. Jednocześnie nie są dostępne w równym stopniu dla różnych grup użytkowników.

Mapa 2.12 – sklepy detaliczne i wielkopowierzchniowe obiekty handlowe (źr. CEIDG, UM Lublin, opracowanie na zlecenie UM Lublin).

Odwroćenie negatywnych tendencji w tym zakresie jest trudne i wymaga z jednej strony wielowątkowego wsparcia drobnych lokalnych przedsiębiorców, z drugiej ze świadomej polityki przestrzennej i lokalizowania nowych centrów handlowych w powiązaniu z otoczeniem – tak, by uzupełniały i wspierały lokalną ofertę handlową.

Zdjęcie 2.1 – lokale usługowe do wynajęcia na obszarze rewitalizacji (zdjęcia wykonano na zlecenie UM Lublin).

Obszar rewitalizacji posiada bardzo duży **potencjał inwestycyjny**. Szczególnie na podobszarze Hajdów-Zadębie (24) znajduje się wiele terenów gotowych do inwestowania, z przygotowaną infrastrukturą techniczną i możliwością łatwego dojazdu. Również centralnie położone podobszary są przedmiotem ciągłej **aktywności inwestycyjnej**, zarówno publicznej jak prywatnej – powstają i nowe mieszkania, obiekty kultury czy obiekty handlowe.

Działania małoskalowe, służące wsparciu i modernizacji lokalnych punktów usługowych i sklepów, które były prowadzone na podobszarach Stare Miasto i Podzamcze (w ramach projektu Modelowa Rewitalizacja Miast) przyniosły bardzo dobre rezultaty. Obiekty handlowe stały się bardziej atrakcyjne, a tym samym zyskały atut w konkurencji z wielkimi centami.

„Odkąd zareklamowałyśmy w witrynie przeróbki krawieckie, nie nadążamy z robotą (...) Ludzie wcześniej oburzali się, że tak wysokie ceny, a teraz estetyka je uzasadnia (...) robią sobie zdjęcia przy witrynach!”

2.5 Podsystem środowiskowy

Tereny zabudowy wielkomiejskiej, szczególnie wiekowej zabudowy pierzejowej, która charakteryzuje znaczą część obszaru rewitalizacji, są często źródłem uciążliwej **niskiej emisji**. W Lublinie, jak w innych miastach o podobnej strukturze zabudowy, źródłem zanieczyszczenia są przede wszystkim indywidualne źródła ogrzewania opalane paliwami stałymi i niewystarczające docieplenie budynków (konieczność używania większej ilości energii do ogrzania mieszkań). Budynki często nie są przyłączone do miejskiej sieci ciepłowniczej.

Niska efektywność energetyczna budynków prowadzi do zwiększenia emisji i zużycia większych ilości energii. Problem dotyczy przede wszystkim centralnej, najstarszej części Lublina, gdzie zabudowa mieszkaniowa pochodzi często z XIX i początku XX wieku. Równie ważne w tym kontekście, również jako przykład dla inwestorów prywatnych, są budynki publiczne, które wymagają modernizacji. W 2018 r. zakończył się projekt „Termomodernizacja pięciu obiektów użyteczności publicznej w Lublinie”. Kontynuowanie modernizacji kolejnych budynków publicznych będzie znacząco przyczyniać się do poprawy stanu środowiska i bilansu energetycznego Lublina, szczególnie że na liście budynków publicznych wymagających termomodernizacji znalazły się 54 pozycje – szkoły, urzędy i przedszkola (dane dla całego Lublina, źr. UM Lublin).

Innym źródłem niskiej emisji jest ruch samochodowy. W skali lokalnej duże znaczenie ma struktura zieleni przyulicznej, która może ograniczać negatywny wpływ spalin na mieszkańców, a także struktura i natężenie ruchu na najmniejszych, często osiedlowych ulicach.

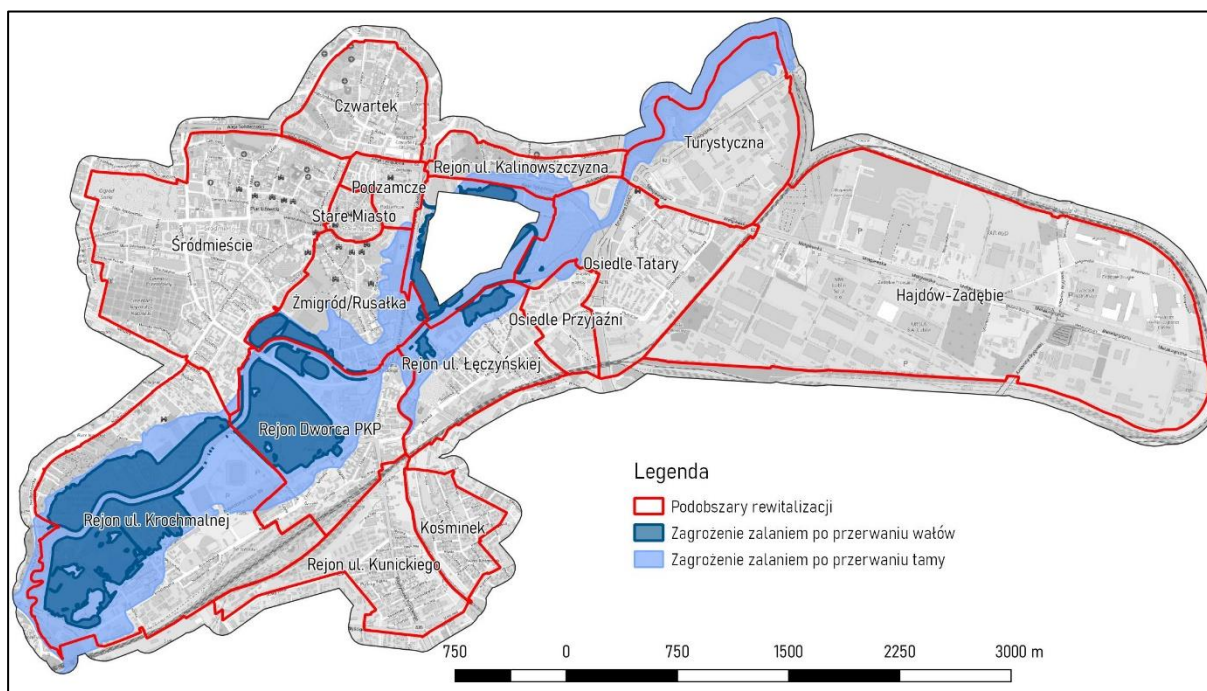
Jednocześnie Lublin jest zielonym miastem, z dużymi zasobami **zieleni publicznej**. Wysoka jakość zieleni służy również ograniczaniu uciążliwości związanych z niską emisją. Wpływa również pozytywnie na jakość przestrzeni i dobre samopoczucie mieszkańców.

Lokalnym zagrożeniem dla mieszkańców terenów położonych blisko Bystrzycy są podtopienia i ryzyko powodzi. W Lublinie system ochrony przeciwpowodziowej działa właściwie, dlatego **zagrożenie powodziowe** może pojawić się dopiero w przypadku przerwania zabezpieczeń. W takiej sytuacji na obszarze rewitalizacji zagrożone będą przede wszystkim tereny w podobszarze Rejon ul. Krochmalnej (12) – po obu stronach Bystrzycy (mapa 2.13).

Mapa 2.13 - zagrożenie powodziowe (źr. UM Lublin, opracowanie na zlecenie UM Lublin).

2.6 Podsystem przestrzenno-funkcyjny

Jakość przestrzeni

Niska jakość przestrzeni publicznych decyduje o obniżeniu jakości życia i atrakcyjności miasta dla mieszkańców i przyjezdnych. Jedną z przyczyn niskiej jakości przestrzeni jest niewystarczająca jakość i **niewystarczające pokrycie planistyczne**. Obszar rewitalizacji można podzielić na 3 typy przestrzeni, której zaniedbanie występuje w różnym nasileniu. W pierwszym typie znajdą się tereny przemysłowe i poprzemysłowe (Turystyczna, Hajdów-Zadębie), których struktura, ze względu na pełnioną funkcję, jest bardzo skomplikowana, wymaga jednak zmian inwestycyjnych realizowanych przez lokalne przedsiębiorstwa.

Drugi typ to zabudowa blokowisk (np. os. Przyjaźni, os. Tatarzy czy część zabudowy w podobszarze Czwartek). Osiedla charakteryzują się **dużymi terenami zieleni**, które otaczają budynki. Ich struktura jest właściwie ukształtowana i wymaga ochrony przed degradacją wizualną, np. **nadmierną ilością powierzchni reklamowej**, zasłanianiu okien mieszkań przez reklamy wielkopowierzchniowe, a także wprowadzaniem nowej chaotycznej zabudowy niedostosowanej do istniejącej struktury.

Trzeci typ przestrzeni to obszary starej zabudowy pierzejowej, skupione w centrum miasta (np. Śródmieście, Stare Miasto, Rejon Dworca PKP). Na tych podobszarach skupia się życie kulturalne, gospodarcze i społeczne całego Lublina. Jednocześnie struktura przestrzeni miejskiej jest najpełniej ukształtowana, właśnie dzięki przeważającej zabudowie wzdłuż ulic. To właśnie podobszary Śródmieście,

Żmigród/Rusałka, Stare Miasto, Podzamcze i Czwartek mają najniższe pokrycie planistyczne na całym obszarze rewitalizacji. **Niewystarczające pokrycie planistyczne** jest tu szczególnie dotkliwie – potęguje to chaos przestrzenny i funkcjonalny, często uniemożliwiając wykorzystywanie przestrzeni w optymalnych sposób.

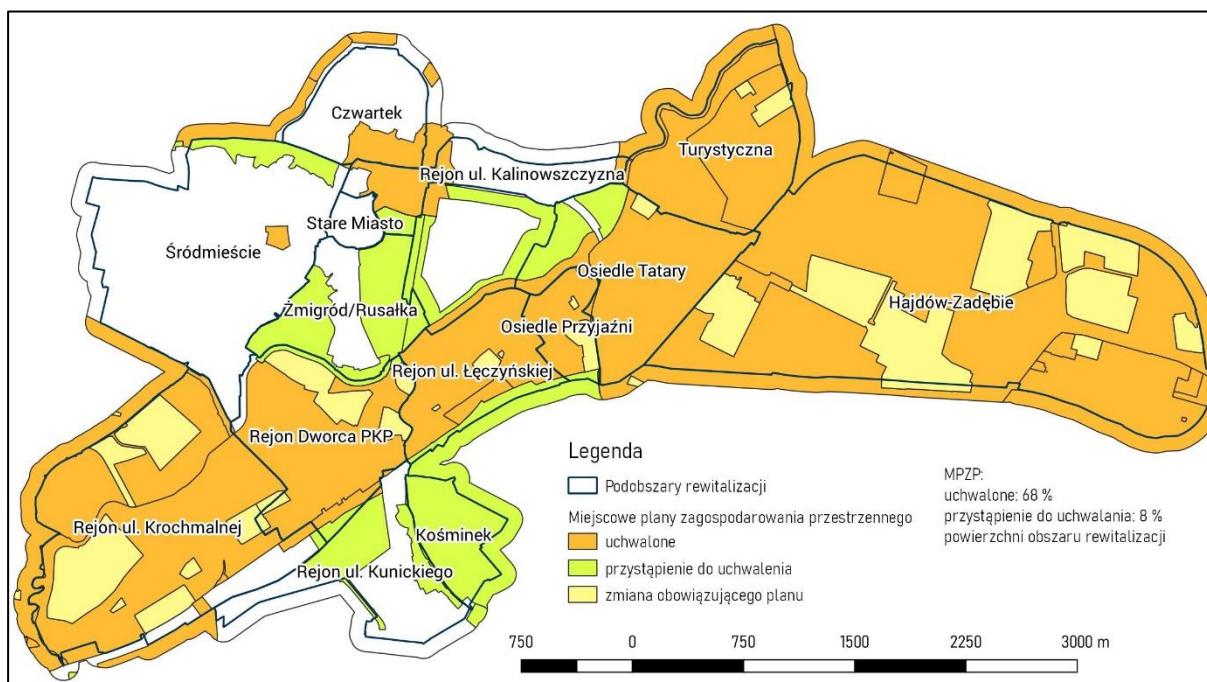
Stara zabudowa wiąże się ze **złym stanem elewacji**, nieefektywnym wykorzystaniem przestrzeni (np. wykorzystanie „przerw” w pierzei jako parkingi), czy **niską jakością przestrzeni półpublicznych**. Dużym problemem, szczególnie w najbardziej centralnie położonych fragmentach miasta z zabudową pierzejową (np. podobszar Śródmieście, Żmigród/Rusałka), jest zagęszczenie powierzchni reklamowych, szczególnie małych, chaotycznych i niespójnych estetycznie z otoczeniem. Jednocześnie centralne podobszary charakteryzuje dobrze wykształcona, **zwarta struktura przestrzenna**, która umożliwia wprowadzanie zmian bez konieczności tworzenia całej przestrzeni od nowa.

Zdjęcie 2.2 – stan zabudowy w centralnej części miasta (zdjęcia wykonano na zlecenie UM Lublin).

Cały obszar rewitalizacji Lublina charakteryzuje względnie wysokie pokrycie planistyczne sięgające ok. 68% powierzchni, które jednak rozkłada się bardzo nierównomiernie w przestrzeni. Kolejne 9% objęte jest przystąpieniami do sporządzenia planów. Obszary nieobjęte jak dotąd pracami planistycznymi to Stare Miasto, Śródmieście, fragmenty podobszaru Żmigrod/Rusałka, Rejon ul. Kalinowszczyzna oraz Rejon ul. Kunickiego – to tereny gęsto zaludnione, z zabudową o charakterze śródmiejskim. Na 13 prowadzonych obecnie procedur planistycznych na obszarze rewitalizacji 9 stanowią zmiany obowiązujących planów, zaś 4 dotyczą obszarów nieobjętych jak dotąd planami miejscowymi. Pokrycie planami miejscowymi (uchwalonymi i w przygotowaniu) obrazuje mapa 2.14.

Mapa 2.14 - pokrycie planistyczne (źr. UM Lublin, opracowanie na zlecenie UM Lublin).

Zabudowa pierzejowa o miejskim charakterze odpowiada współczesnym trendom w urbanistyce, tj. tworzenia obszarów zabudowy o tradycyjnych formach miejskich, z zabudową wzdłuż ulic i placów, z przemieszaniem funkcji nieuciążliwych: przede wszystkim usług i mieszkalnictwa. Taka struktura zabudowy pozwala na kształtowanie miasta pieszo dojścia, w którym wysoka jakość życia zapewniona jest w najbliższym otoczeniu miejsca zamieszkania, a wszystkie usługi i potrzeby mogą być spełnione w zasięgu poruszania się pieszo. Umożliwia to również lokalizację miejsc pracy w bliskim sąsiedztwie mieszkańców.

Na obszarze rewitalizacji występują znaczne zróżnicowanie w zakresie stanu przestrzeni publicznych. Mimo poczynionych w tym zakresie inwestycji i działań wciąż liczne miejsca charakteryzuje się **niską jakością i dostępnością przestrzeni publicznych** – od tych służących wszystkim mieszkańcom miasta, do małych przestrzeni stanowiących centra lokalnych społeczności. Do najważniejszych wad zalicza się:

- niedostosowanie do potrzeb mieszkańców,
- braki infrastruktury wypoczynkowej (np. ławki),
- istotne bariery przestrzenne (ograniczające możliwość poruszania się pieszo),
- niewielki udział zieleni publicznej,
- zanieczyszczenie reklamami.

Złe zagospodarowanie przestrzeni publicznej może mieć daleko idące konsekwencje. Prowadzi do zwiększonego poczucia zagrożenia i zniechęca mieszkańców do korzystania z tych przestrzeni. W konsekwencji znikają miejsca spotkań i aktywności społeczności na najniższym, lokalnym poziomie.

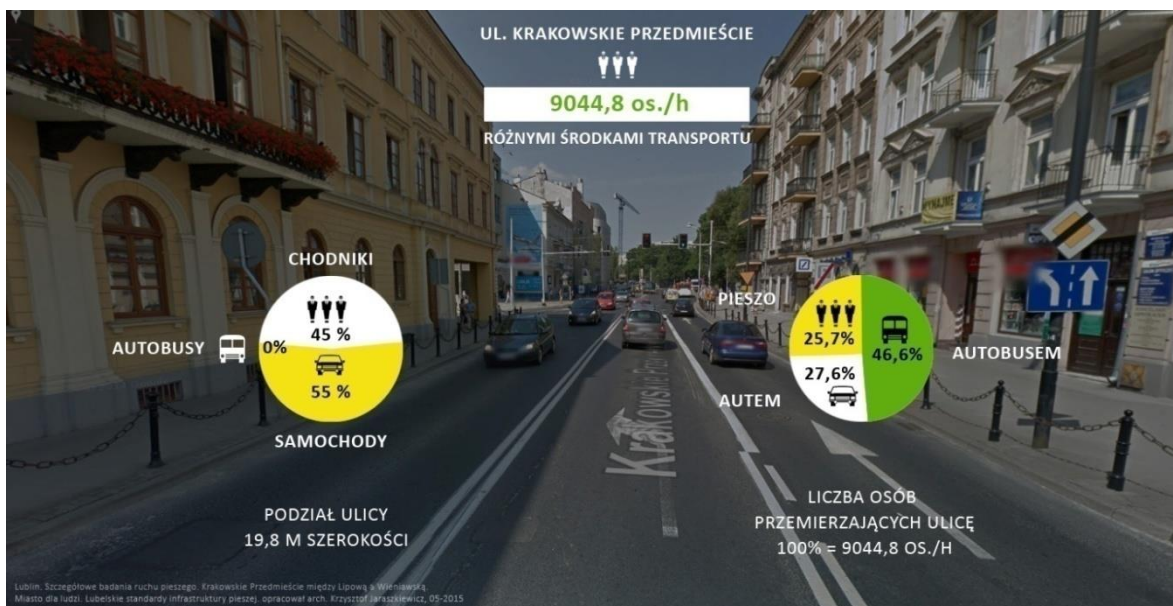
Jednocześnie wiele **przestrzeni publicznych spełnia rolę lokalnych centrów życia społecznego**. Szczególne znaczenie mają w tym kontekście place miejskie (Rynek, pl. Litewski, pl. Zamkowy, pl. Władysława Łokietka, pl. Dworcowy), które przyciągają turystów i mieszkańców całego miasta, a także są areną dla wydarzeń kulturalnych różnego typu. Również najważniejsze ulice na obszarze rewitalizacji, łączące główne punkty miasta, (np. ciąg ulic 1-go Maja, Zamojskiej i Wyszyńskiego łączący Dworzec PKP ze Starym Miastem, czy ul. Krakowskie Przedmieście i Al. Racławickie) mają bardzo duży potencjał rozwoju, o ile ich zagospodarowanie będzie się zmieniać i zaspokajać coraz więcej potrzeb mieszkańców.

Zdjęcie 2.3 - stan przestrzeni publicznych (zdjęcia wykonano na zlecenie UM Lublin).

Część przestrzeni publicznych wykorzystywana jest w sposób, który nie odpowiada na potrzeby większości użytkowników tej przestrzeni. To zjawisko dotyczy przede wszystkim ulic, jako najważniejszych i najliczniejszych przestrzeni publicznych miasta, które decydują o jego ogólnym odbiorze. Badanie wykorzystania przestrzeni ulicy Krakowskie Przedmieście, wykonane w ramach projektu Miasto dla Ludzi wskazują na odwrócenie proporcji wykorzystania przestrzeni względem jej zagospodarowania. Indywidualnych ruch samochodowy zajmuje 55% powierzchni, ale odpowiada za poruszanie się tylko 27% użytkowników ulicy. Zdjęcie 2.4 prezentuje wszystkie wyniki badania w ramach projektu Miasto dla Ludzi.

Zdjęcie 2.4 – wykorzystanie przekroju ulicy przez różnych użytkowników (Źródło: Miasto dla Ludzi).

Dla lokalnych wspólnot obok przestrzeni publicznych bardzo ważną rolę pełnią, niestety często **zdegradowane przestrzenie półpubliczne**. Zagospodarowanie podwórek kamienic nie odpowiada na potrzeby mieszkańców: braki w oświetleniu, niedostępność i brak kontroli wpływają na obniżenie poziomu bezpieczeństwa i ograniczają możliwość wykorzystania tych przestrzeni nawet przez najbliższych mieszkańców. Jednocześnie duża część obszaru rewitalizacji składa się z kwartałów zwartej zabudowy, dla której przestrzenie półpubliczne mają ogromne znaczenie. Jakość życia w takiej gęstej strukturze miejskiej zależy od dobrego zagospodarowania najbliższego otoczenia w bardzo dużym stopniu.

Zdjęcie 2.5 - przestrzenie półpubliczne (zdjęcia wykonano na zlecenie UM Lublin).

Zmodernizowane przestrzenie półpubliczne, a także przestrzenie publiczne służące przede wszystkim lokalnym społecznościom charakteryzują się wielkim, tylko częściowo wykorzystanym, potencjałem. Mogą się one stać przyjaznym miejscem do aktywnego życia najmniejszych, sąsiedzkich społeczności i znacząco przyczynić się do poprawy jakości życia i zadowolenia mieszkańców. W tak zmodernizowanych przestrzeniach mogłyby się też znaleźć miejsca do prowadzenia działalności gospodarczej, wzmacniające lokalną bazę ekonomiczną. Przebieg warsztatów diagnostycznych wskazywał na to, że mieszkańcy oczekiwaliby np. miejsc pełniących rolę lokalnych targowisk (choćby przejściowo – np. kilka godzin dziennie).

Na obszarze rewitalizacji zlokalizowano dużo terenów, których obecne wykorzystanie nie służy rozwojowi miasta i nie przyczynia się do poprawy warunków życia i jakości przestrzeni dla mieszkańców. Do tych terenów należą przede wszystkim **pustostany w strefie zwartej zabudowy miejskiej**. Takie niezabudowane nieruchomości zaburzają naturalny uporządkowany rytm zabudowy i porządek przestrzeni, a jednocześnie nie są w pełni wykorzystane pod kątem ekonomicznym i społecznym.

Zdjęcie 2.6 - pustostany i obiekty niewykorzystane w pełni (zdjęcia wykonano na zlecenie UM Lublin).

Zdjęcie 2.7 – niewykorzystane przestrzenie otwarte (zdjęcia wykonano na zlecenie UM Lublin).

Pozbawione zabudowy działki, położone szczególnie w centrum Lublina i w sąsiedztwie najważniejszych przestrzeni publicznych (np. rejon Dworca PKP) stanowią **atrakcyjne tereny inwestycyjne**, które mogą służyć rozwojowi zabudowy mieszkaniowej i usługowej. Szczególnie cenne są nieruchomości miejskie, które mogą służyć rozwojowi budownictwa społecznego i innym usługom publicznym.

Wszystkie podobszary rewitalizacji zmagają się z problemem **nadmiernej ilości powierzchni reklamowej**. Zanieczyszczenie przestrzeni krzykliwymi i wszechobecnymi reklamami wpływa m.in. na odbiór miasta przez mieszkańców i turystów, przewrotnie na spadek skuteczności działań reklamowych (trudniej wyróżnić się na tle przeciążonego reklamami otoczenia), spadek jakości przestrzeni, a także na zmniejszenie bezpieczeństwa na drogach – ze względu na nadmierne pobudzanie i skupianie uwagi na agresywnych reklamach. Ograniczenie ilości i uporządkowanie formy reklam, szczególnie w centralnej części miasta, może przysłużyć się nie tylko jakości przestrzeni publicznych, ale również atrakcyjności centrum jako miejsca do życia i zwiedzania.

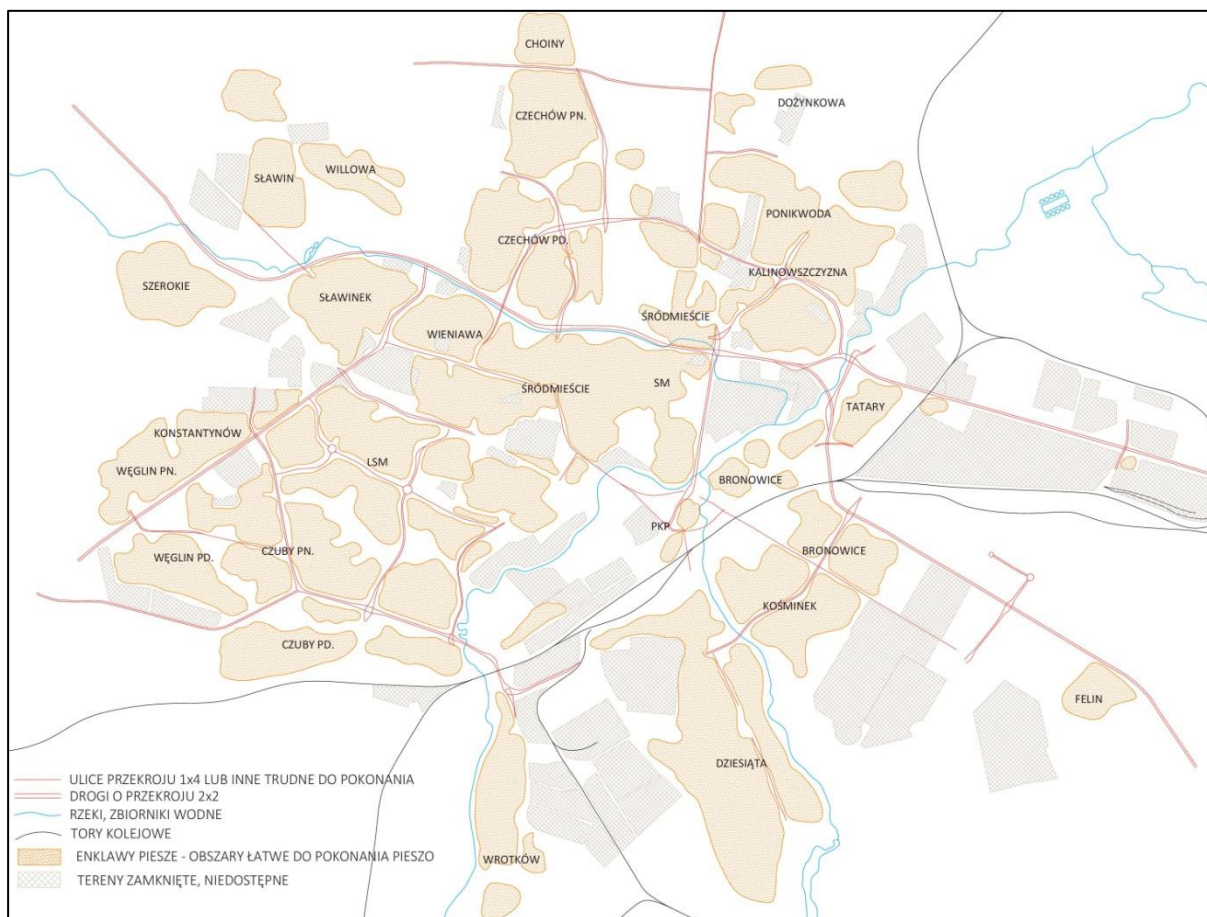
Fragmentacja przestrzeni

Obszar rewitalizacji dzieli się na wiele fragmentów odizolowanych od siebie przez istotne bariery przestrzenne. Do najważniejszych przeszkód utrudniających poruszanie się (szczególnie pieszo) po mieście należą: szerokie arterie komunikacyjne (np. al. Tysiąclecia – w ciągu drogi krajowej nr 82, al. Unii Lubelskiej, al. Lubelskiego Lipca '80, Aleja Witosa czy ul. Mełgiewska). **Fragmentacja przestrzeni** miejskiej prowadzi do różnych negatywnych konsekwencji, np. utrudnione staje się poruszanie osób, które nie posiadają samochodu, szczególnie dzieci, osób starszych czy z niepełnosprawnością. Czas dojścia do ważnych obiektów staje się dłuższy (patrz: analiza dostępności usług edukacyjnych).

W skali lokalnej przeszkodą staje się **nieoptymalne zagospodarowanie przestrzeni ulicznej**. Ulice miejskie na obszarze rewitalizacji nie zapewniają dostatecznej przestrzeni dla pieszych – chodniki są zbyt wąskie, nierówne, albo nie ma ich wcale. Dominująca rola samochodu sprawia, że znaczna część przestrzeni, w tym chodników, zarezerwowana jest na miejsca parkingowe. Brakuje również zieleni przyulicznej.

Mapa 2.15 – enklawy i bariery piesze (źródło: Miasto dla ludzi. Lubelskie standardy infrastruktury pieszej, arch. Krzysztof Jaraszkiwicz na zlecenie UM Lublin).

Zieleń publiczna

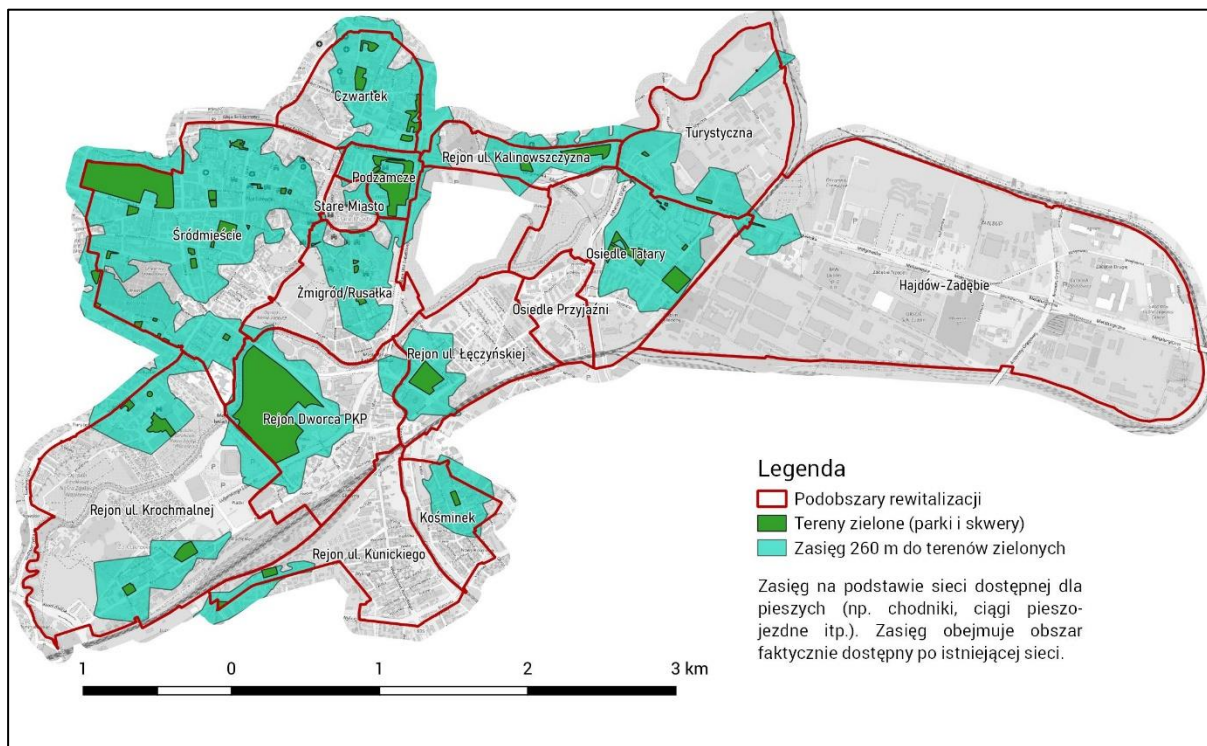
Obszar rewitalizacji to intensywnie zagospodarowany fragment Lublina, w znacznej części pokryty intensywną zabudową (w centrum w formie pierzejowej, poza nim również osiedla bloków, tereny przemysłowe i poprzemysłowe). Dlatego na obszarze rewitalizacji zostaje niewiele przestrzeni na tereny zielone i otwarte. **Dostępność istniejącej zieleni miejskiej jest niewystarczająca**, w niektórych przypadkach łączy się to z niską jakością istniejących terenów zielonych.

W Lublinie od wielu lat następuje proces poprawy jakości i ilości terenów zieleni miejskiej. Ze względu na charakter zabudowy w centralnej, śródmiejskiej części obszaru rewitalizacji, tereny zielone nie tworzą ciągłego układu, a ich wykorzystanie może być utrudnione. Dobrze utrzymane i wyposażone tereny zieleni mogą spełniać swoje podstawowe funkcje: przestrzeni rekreacji i relaksu, poprawy estetyki miejskiej i funkcji środowiskowych.

Nie wszędzie jednak dostęp do terenów zieleni jest wystarczający, dlatego pojawia się potrzeba uzupełnienia infrastruktury i modernizacji istniejących już parków i skwerów, a także zieleni wewnątrz

kwartałów zabudowy, która decyduje o charakterze i jakości życia w przestrzeniach publicznych i półpublicznych.

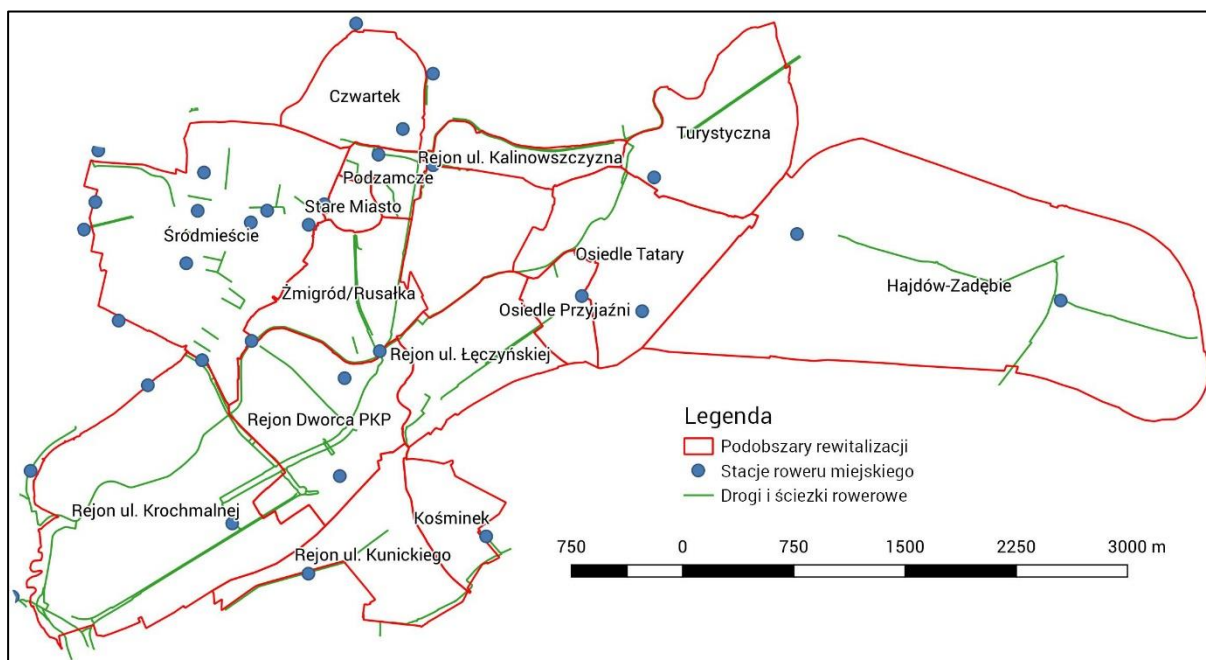
Mapa 2.16 – dostępność do terenów zieleni (źr. UM Lublin, opracowanie na zlecenie UM Lublin).

Infrastruktura rowerowa

Lublin rozbudowuje w ostatnich latach sieć stacji **miejskiego roweru publicznego**. Liczba uruchamianych w sezonie rowerowych stacji wzrosła o 43 (do 85 stacji w Lublinie i 5 w Świdniku), z których 23 znajduje się na lub w bezpośrednim sąsiedztwie obszaru rewitalizacji, w najważniejszych punktach miasta, m.in. przy Lubelskim Zamku, na Pl. Wolności, blisko Urzędu Miasta. Sieć infrastruktury rowerowej na obszarze rewitalizacji przedstawia mapa 2.17.

Mapa 2.17 - infrastruktura rowerowa (źr. UM Lublin, opracowanie na zlecenie UM Lublin).

Drogi rowerowe na obszarze rewitalizacji **nie tworzą spójnej sieci**. Nieliczne dłuższe odcinki (wzdłuż ulic: Nowy Świat, Zamojskiej, Stefana Wyszyńskiego, fragmentarycznie al. Tysiąclecia i Lubelskiego Lipca '80) w większości nie łączą się ze sobą w kompletną sieć. Poruszanie się na rowerze utrudniają dodatkowo liczne bariery przestrzenne, np. duże skrzyżowania w centrum miasta, wąskie ulice, które nie są dostosowane do ruchu rowerowego, ukształtowanie terenu. Wszystkie te czynniki utrudniają również poruszanie się pieszo.

Rower służąc jako środek poruszania się po mieście, znacząco zwiększa odległości, które mieszkańcy mogą pokonać przy zachowaniu poczucia lokalności (w przeciwieństwie do poruszania się samochodem, czy nawet komunikacją miejską). Używanie rowerów zwiększa dostęp do lokalnych usług i wzmacnia poczucie lokalności. Jest najbardziej naturalnym przedłużeniem chodzenia i pozwala zachować korzyści z niego wynikające przy zwiększeniu zasięgu poruszania się.

Dostępność do usług edukacyjnych

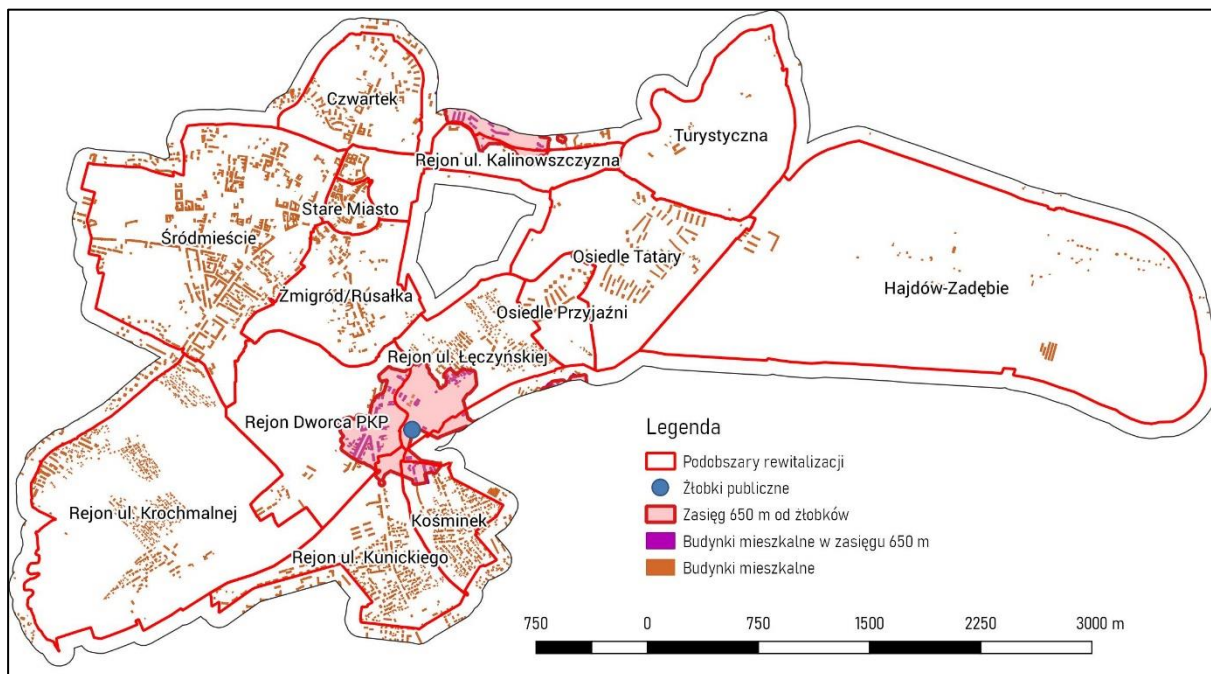
Obszar rewitalizacji posiada zróżnicowany dostęp do placówek edukacji podstawowej. Wynika to przede wszystkim ze zróżnicowanego charakteru poszczególnych podobszarów. Najstabilniej wyposażony w tego typu usługi publiczne jest podobszar Hajdów-Zadębie, który zajmują przede wszystkim tereny przemysłowe i poprzemysłowe, a tereny mieszkaniowe stanowią jego niewielką część.

Na mapie 2.18 przedstawiono dostęp pieszy (650 m odległości – ok. 10 minut spaceru) do żłobków publicznych. Na obszarze rewitalizacji działa tylko jedna taka placówka. W zasięgu pieszego dojścia do żłobka mieszka ok. 2150 osób – 4,5% mieszkańców obszaru rewitalizacji. **Niewystarczający dostęp do**

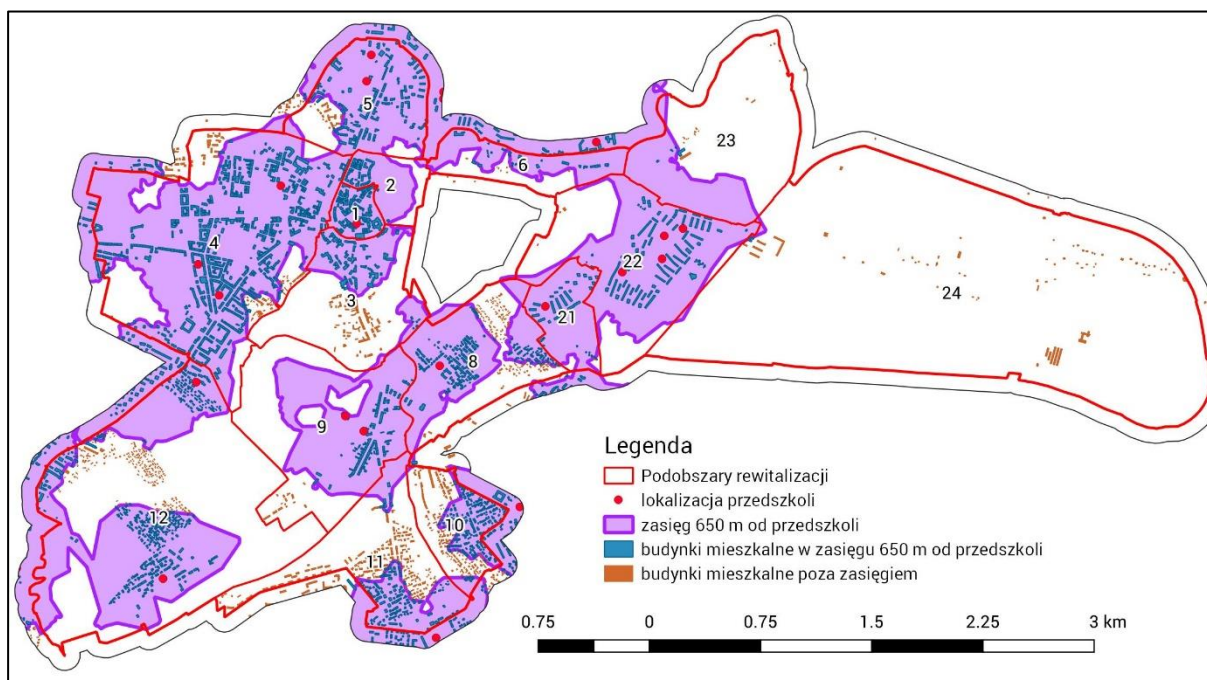
żłobków publicznych w najmniejszym stopniu dotyka podobszaru Rejon Dworca PKP – ponad 80% mieszkańców ma łatwą możliwość dojścia do placówki.

Mapa 2.18 – dostępność żłobków publicznych (źr. UM Lublin, opracowanie na zlecenie UM Lublin).

Dostęp do przedszkoli na obszarze rewitalizacji jest dużo lepszy. Jak pokazuje mapa 2.19 prawie cały obszar znajduje się w zasięgu pieszego dojścia do przedszkola. Wyjątek stanowi przede wszystkim podobszar Hajdów-Zadębie (24), a częściowo Żmigród/Rusałka (3), rejon ul. Kunickiego (11) i Kośminek (10) – dla tych trzech podobszarów ok. 50% mieszkańców ma do najbliższego przedszkola drogę dłuższą niż 650 m. **Niewystarczający dostęp do edukacji przedszkolnej** prowadzi z jednej strony do wykluczenia rodziców z rynku pracy, z drugiej zaś utrudnia dzieciom start w życiu społecznym.

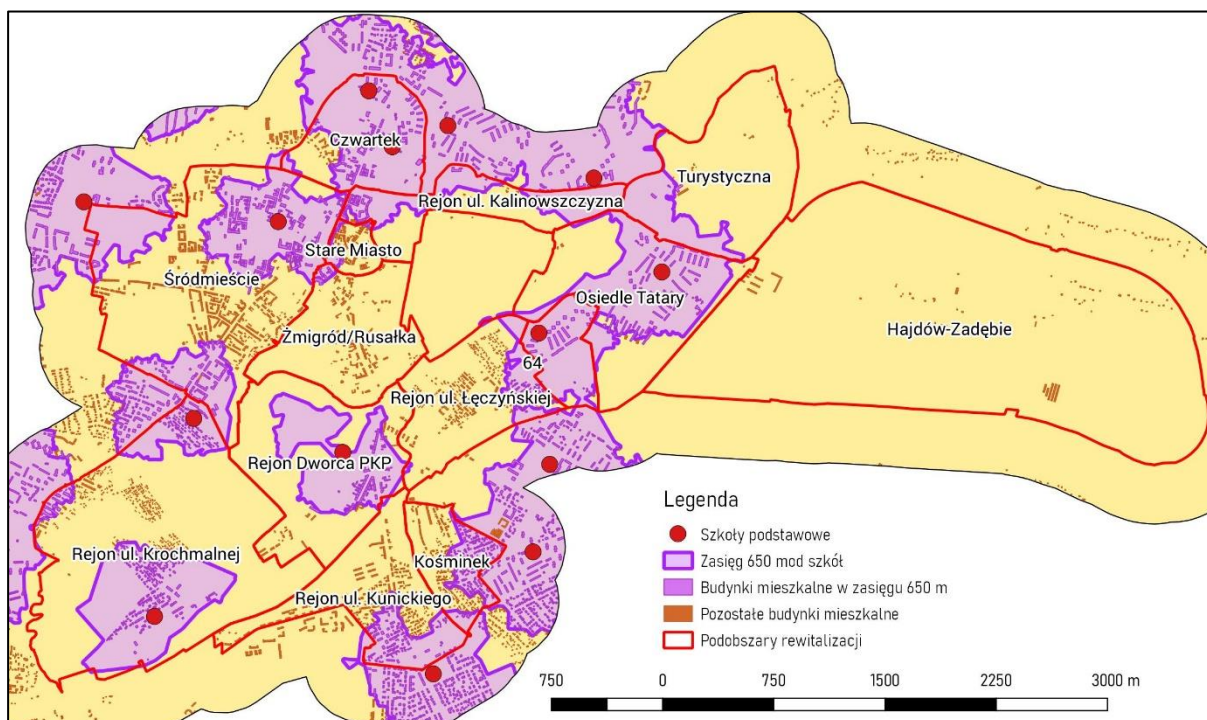
Mapa 2.19 – dostępność przedszkoli (źr. UM Lublin, opracowanie na zlecenie UM Lublin).

Prawie 27 000 mieszkańców obszaru rewitalizacji mieszka w sąsiedztwie szkoły podstawowej. (co daje 56,5% mieszkańców). **Słaby dostęp do szkół podstawowych** mają przede wszystkim podobszary Hajdów-Zadębie (24), Żmigród/Rusałka (3), Stare Miasto (1), Rejon ul. Łęczyńskiej (8) i Rejon ul. Kunickiego (11), gdzie daleko od szkoły mieszka 70-90% mieszkańców. Szkoły podstawowe mogą stanowić **ważne ośrodki lokalnego życia** społecznego, dlatego tak ważna wydaje się możliwość szybkiego i bezpiecznego dotarcia do szkoły. Kwestia bezpieczeństwa, efektywnego transportu publicznego oraz wygodnego poruszania się pieszo nabierają dodatkowego znaczenia, gdy bierze się pod uwagę uczniów tych szkół, którzy zaczynają poruszać się po mieście samodzielnie.

Mapa 2.20 – dostępność do szkół podstawowych (źr. UM Lublin, opracowanie na zlecenie UM Lublin)

Analiza własności gminy

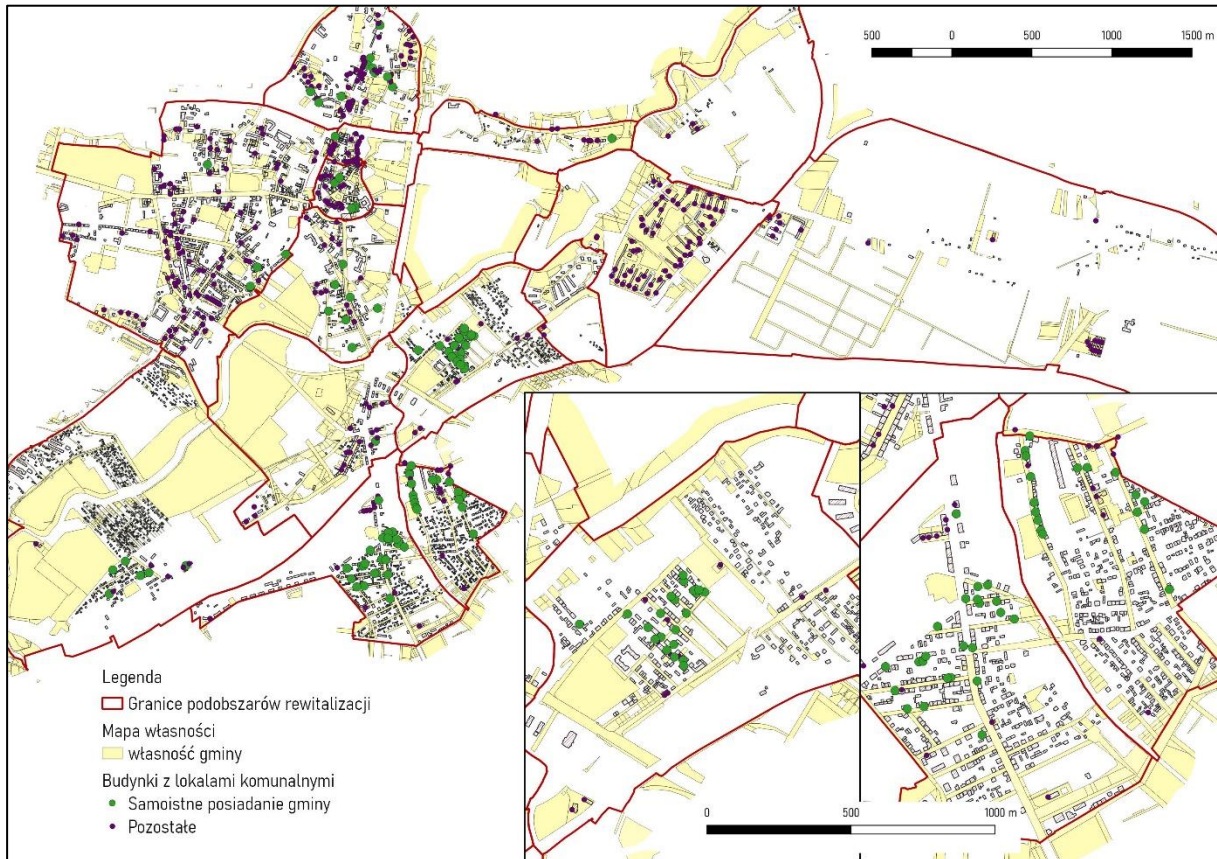
W Lublinie część lokali komunalnych znajduje się w budynkach, których gmina jest tylko współwłaścicielem. „Samoistna własność gminy” oznacza, że gmina nie posiada całości nieruchomości (budynku i działki pod nim), a jedynie zarządza, gdyż nie ma innego właściciela. Taka forma prawna sprawia, że miasto nie spieszy się z remontami i modernizacją tych obiektów, gdyż naturalnie woli inwestować we własność komunalną. Dodatkowo takie rozwiązanie rodzi problemy w zarządzaniu nieruchomościami i utrudnia sprawne prowadzenie działań, np. remontów – wymagana jest zgoda innych współwłaścicieli i ich udział w kosztach. Druga forma własności to udział miasta tylko w części obiektu, co ponownie prowadzi do konieczności uzyskania zgody pozostałych właścicieli do działań remontowych, a także ich finansowego udziału.

Jednocześnie **miasto posiada znaczną powierzchnię gruntów** (ponad 394 ha, co daje ok. 26% powierzchni obszaru rewitalizacji). Część z tych nieruchomości to działki pod drogami i ulicami, ale wciąż miasto posiada dużą część działek budowlanych na obszarze. Taki zasób nieruchomości niewątpliwie pozwala prowadzić świadomą politykę przestrzenną i rozwijać zabudowę komunalną o wysokim standardzie.

Na mapie 2.21 przedstawiono na zielono lokalizację budynków, w których znajdują się lokale komunalne, a miasto jest tylko samoistnym właścicielem. Najwięcej takich obiektów znajduje się na podobszarze Rejon ul. Kunickiego (34), Kośminek (28) i w Rejonie ul. Łęczyńskiej (21). Ponadto następane takie obiekty

znajdują się w podobszarach: Stare Miasto, Żmigród/Rusałka, Czwartek i, w mniejszej liczbie, Śródmieście. Łącznie na całym obszarze rewitalizacji znajduje się 96 nieruchomości z lokalami komunalnymi w samoistnym posiadaniu gminy.

Mapa 2.21 - budynki z lokalami komunalnymi a własność gminy (źr. ZNK Lublin, UM Lublin, opracowanie na zlecenie UM Lublin).

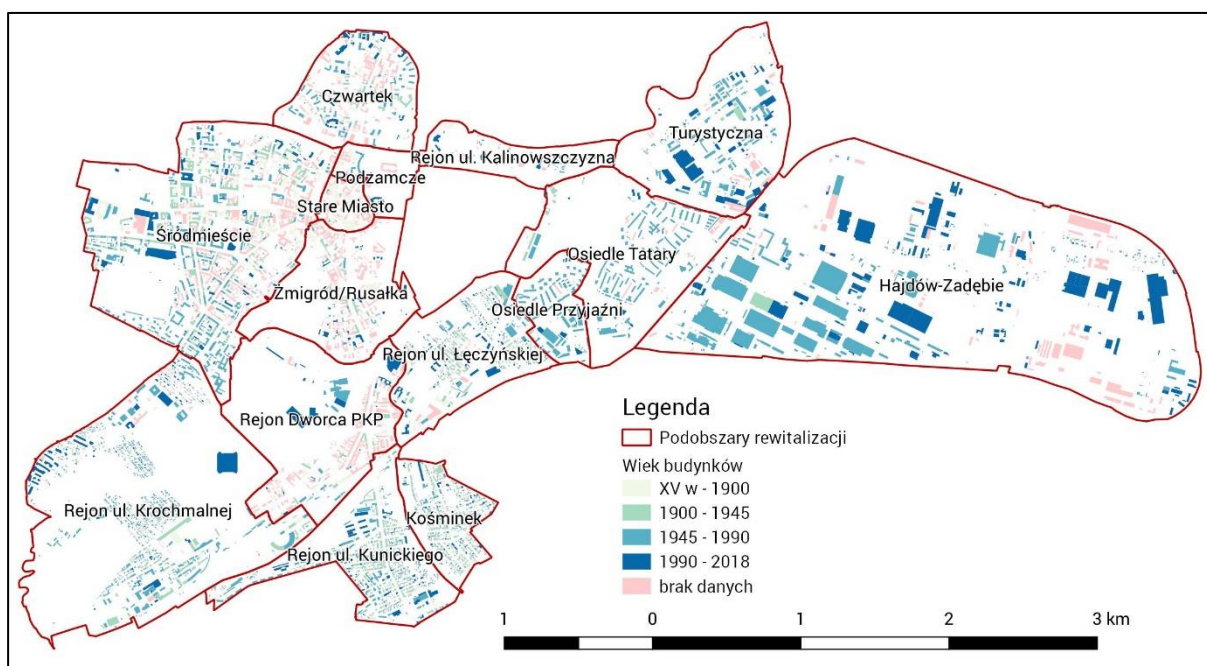
2.7 Podsystem techniczny

Stan zabudowy

Na mapie 2.22 przedstawiono wiek budynków znajdujących się na obszarze rewitalizacji. Ponad 2500 (prawie 1/3) z nich została wybudowana jeszcze przed 1945 r. Na obszarze rewitalizacji znajduje się również 329 obiektów wpisanych do ewidencji zabytków, które wymagają szczególnych zabiegów konserwacyjnych, w tym większość na terenie Starego Miasta, Podzamcza, Czwartku oraz Śródmieścia.

Znaczny wiek dużej części zabudowy na obszarze rewitalizacji sprawia, że **budynki są zdegradowane** i wymagają często dużych nakładów finansowych na utrzymanie i dostosowanie do współczesnych norm budownictwa (np. bezpieczeństwa pożarowego) i zamieszkania. Stare, niedostosowane budynki mieszkalne stanowią przede wszystkim problem dla osób starszych i z niepełnosprawnościami, które np. ze względu na brak windy są zamknięte w mieszkaniach.

Mapa 2.22 - wiek zabudowy (źr. UM Lublin, opracowanie na zlecenie UM Lublin).

Na obszarze rewitalizacji nierzadko zamiast kamienic pojawiają się **pustostany w strefie zwartej zabudowy miejskiej**. Z jednej strony takie obiekty i puste działki zaburzają układ przestrzenny, mogą stać się miejscem niebezpiecznym, skupiającym życie osób wykluczonych ze społeczeństwa (np. bezdomnych). Z drugiej, dzięki położeniu w centrum miasta posiadają duży potencjał rozwojowy.

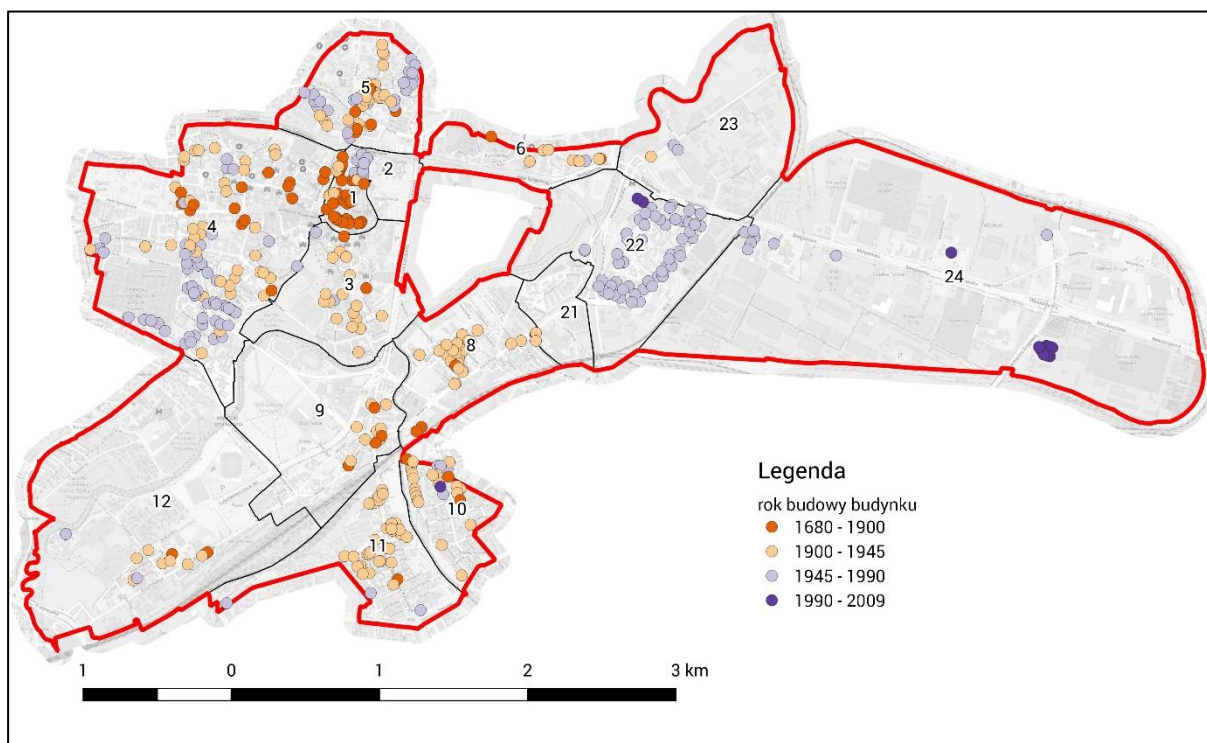
Zdjęcie 2.8 – stan zabudowy i pustostany (zdjęcia wykonano na zlecenie UM Lublin).

Stan zasobu mieszkaniowego gminy

Na obszarze rewitalizacji znajduje się 441 obiektów z lokalami komunalnymi i socjalnymi (pod administracją Zarządu Nieruchomości Komunalnych). Wśród nich duża część znajduje się w **niezadawalającym stanie technicznym**. Podstawowym czynnikiem, który sprawia, że zabudowa komunalna wymaga dodatkowych nakładów, jest wiek budynków. Na mapie 2.23 przedstawiono szczegółowy podział na rok budowy. Większość obiektów w centralnej części obszaru powstała przed 1945 r. i w związku z tym wymaga dodatkowych nakładów. Modernizacji wymagają również młodsze budynki, np. w podobszarze Os. Tatarzy (22) – brak wind w blokach 4-piętrowych, stan klatek i ocieplenia, w podobszarze Osiedle Przyjaźni (21) – brak wind w blokach 5-piętrowych (w tym budynki z istniejącą wewnętrzną przestrzenią na windy), które nie są dostosowane do potrzeb współczesnych mieszkańców.

Mapa 2.23 – rok budowy budynków komunalnych (źr. UM Lublin, opracowanie na zlecenie UM Lublin).

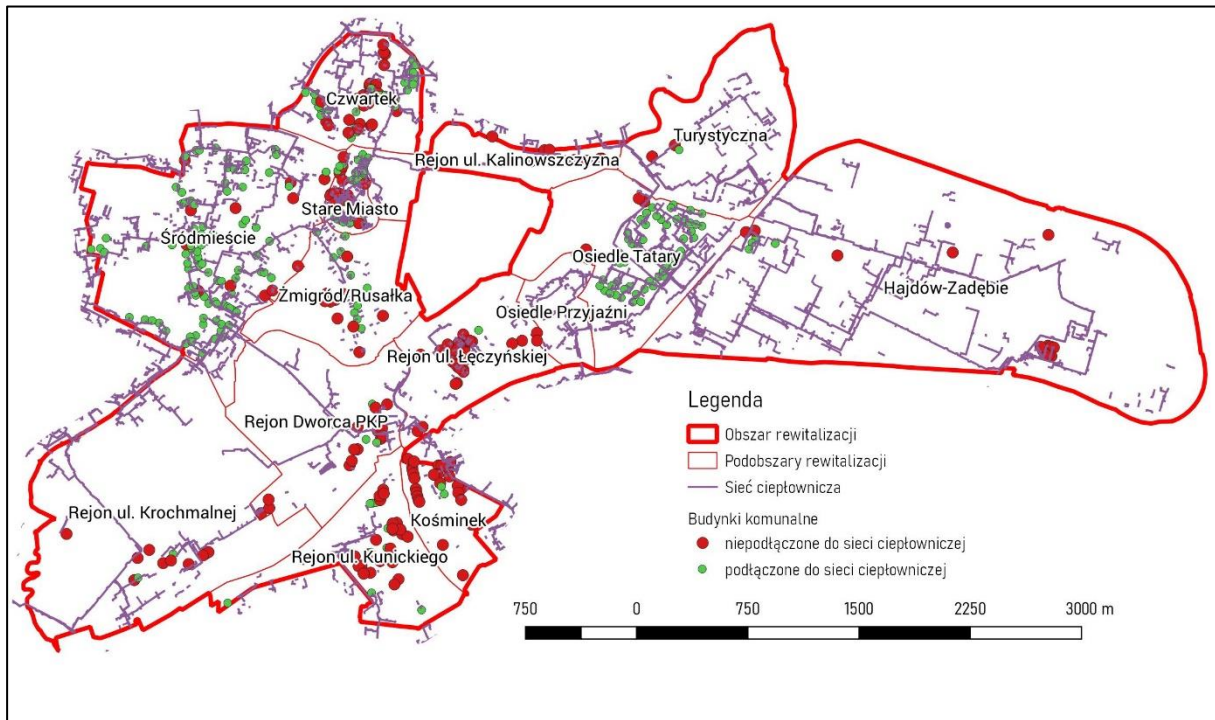

Spośród wszystkich budynków z lokalami komunalnym część nie ma dostępu do podstawowych sieci technicznych (ciepłowniczej, kanalizacyjnej i wodociągowej). **Niepodłączonych do sieci wodociągowej** jest 269 budynków (ponad połowa), a do **brak sieci ciepłowniczej** charakteryzuje 204 budynki. Kanalizacja i sieć gazowa mają dużo większy udział (podłączenia nie ma tylko kolejno: 15 i 28 budynków). Na mapach 2.24 i 2.25 zaznaczono, które z obiektów komunalnych nie mają dostępu do sieci. Największy problem z podłączeniem do sieci mają centralnie położone podobszary, w pasie od Rejonu ul. Kunickiego i Kośminka do Czwartku. Większość podłączonych obiektów znajduje się w podobszarach Osiedle Tatary i Śródmieście.

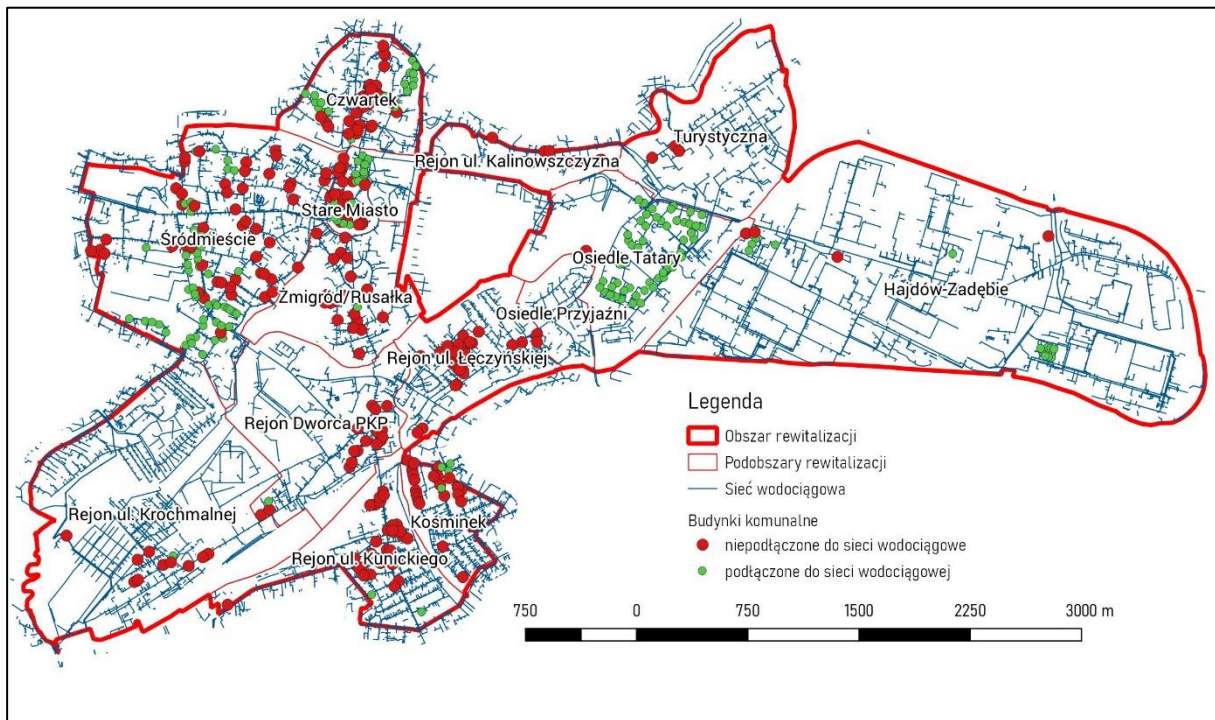

Mapa 2.24 - sieć ciepłownicza i budynki komunalne (źr. UM Lublin, ZNK Lublin, opracowanie na zlecenie UM Lublin).

Mapa 2.25 - sieć wodociągowa i budynki komunalne (źr. UM Lublin, ZNK Lublin, opracowanie na zlecenie UM Lublin).

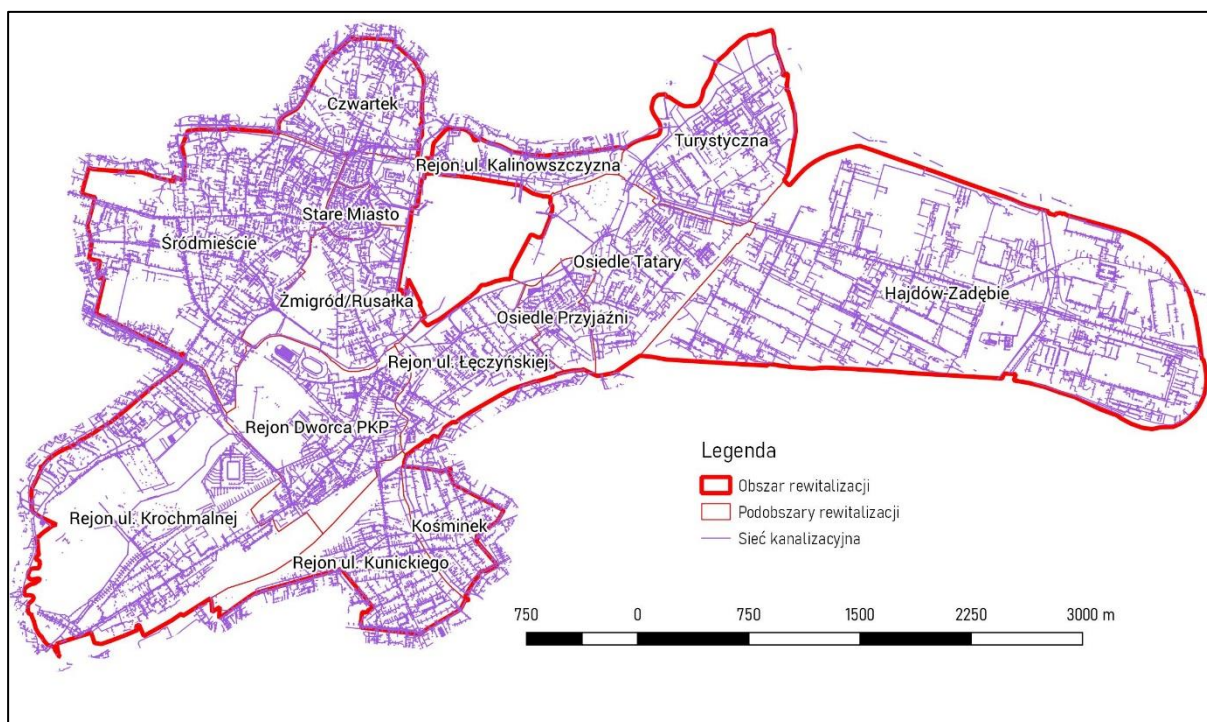

Sieci infrastruktury technicznej

Jak można zobaczyć na mapach 2.24 i 2.25 wyposażenie obszaru rewitalizacji w sieci infrastruktury (ciepłowniczej i wodociągowej) jest wystarczające i pokrywa zdecydowaną większość terenów zabudowanych i terenów inwestycyjnych (Hajdów-Zadębie). Jednocześnie równie dobrze rozwinięta jest sieć kanalizacyjna (mapa 2.26).

Mapa 2.26 - sieć kanalizacyjna (w tym deszczowa) - źr. UM Lublin, opracowanie na zlecenie UM Lublin.

Wysokie nasycenie sieciami infrastruktury oznacza, że niewielkim kosztem (budowy łączy do sieci) na całym obszarze rewitalizacji budynki mogą zostać podłączone do wszystkich podstawowych mediów. Dotyczy to przede wszystkim obiektów komunalnych.

Zabytki

Obszar rewitalizacji charakteryzuje niewykorzystany potencjał **budynków zabytkowych** – na obszarze znajduje się większość obiektów dziedzictwa materialnego miasta, a jednocześnie bogata historia i doświadczenia składają się na dziedzictwo niematerialne, którego obszar rewitalizacji jest centrum. Na obszarze znajduje się przede wszystkim kompleks Starego Miasta wraz ze wszystkimi obiektami zabytkowymi.

Stan substancji zabytkowej jest bardzo zróżnicowany, w tym niektóre **zabytki są w złym stanie technicznym**. Zgodnie z treścią Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Lublin na lata 2015-2019, pomimo długoletniego i stale postępującego procesu renowacji lubelskich zabytków, do końca 2015 r. zaledwie nieco ponad połowa (ok. 52%) zabytków wpisanych do rejestru została poddana mniej

lub bardziej kompleksowym pracom remontowym. Znaczna część tych nieruchomości należy do instytucji wyznaniowych, państwowych lub samorządowych – w tym miejskich – tj. podmiotów, które mają potencjał, aby sięgać po środki finansowe na przeprowadzenie pełnego zakresu prac renowacyjnych.

Zdjęcie 2.9 – kościół św. Józefa, Trybunał Koronny – obiekty zabytkowe (zdjęcia wykonano na zlecenie UM Lublin).

2.7 Komplementarność międzyokresowa

Gminny Program Rewitalizacji w Lublinie nie powstaje w pustce i przy braku doświadczeń w rewitalizacji. Wręcz przeciwnie, Lublin posiada długą tradycję prowadzenia działań o charakterze rewitalizacyjnym, początkowo również bez dokumentów strategicznych.

Pierwszy Program Rewitalizacji dla Lublina przyjęto uchwałą Rady Miasta nr 752/XXXIII/2009. W tym Programie przewidziano 169 zadań przedsięwzięć rewitalizacyjnych, z których 85 zgłosiło Miasto Lublin oraz jednostki zależne od gminy, a 84 podmioty spoza sektora komunalnego. Przedsięwzięcia miały na celu ożywienie 19 obszarów rewitalizacji. Tylko 32 przedsięwzięcia zostały zrealizowane, większość przez podmioty sektora publicznego (23). Podstawową przyczyną zaniechania realizacji projektów było nieuzyskanie wsparcia finansowego ze środków pomocowych Unii Europejskiej.

Dotychczas obowiązujący Program Rewitalizacji dla Lublina na lata 2017-2023 przewidywał szereg przedsięwzięć komplementarnych wobec projektów rewitalizacyjnych zrealizowanych w ramach perspektywy budżetowej 2007-13. Również niniejszy Program nawiązuje do poprzedniego i podejmuje projekty i idee w nim zasygnalizowane. Należy do nich przede wszystkim kontynuowanie rewitalizacji na dotychczasowym obszarze (w GPR rozszerzonym o nowe części miasta, jednak przy zachowaniu, właściwie w całości, fragmentów rewitalizowanych dotychczas).

W poniższej tabeli zawarto wykaz projektów realizowanych w ramach Programu Rewitalizacji dla Lublina na lata 2017-2023, które będą kontynuowane w czasie obowiązywania niniejszego programu.

Tabela 2.4 – projekty z Programu Rewitalizacji dla Lublina na lata 2017-2023 kontynuowane w niniejszym programie (opracowanie na zlecenie UM Lublin).

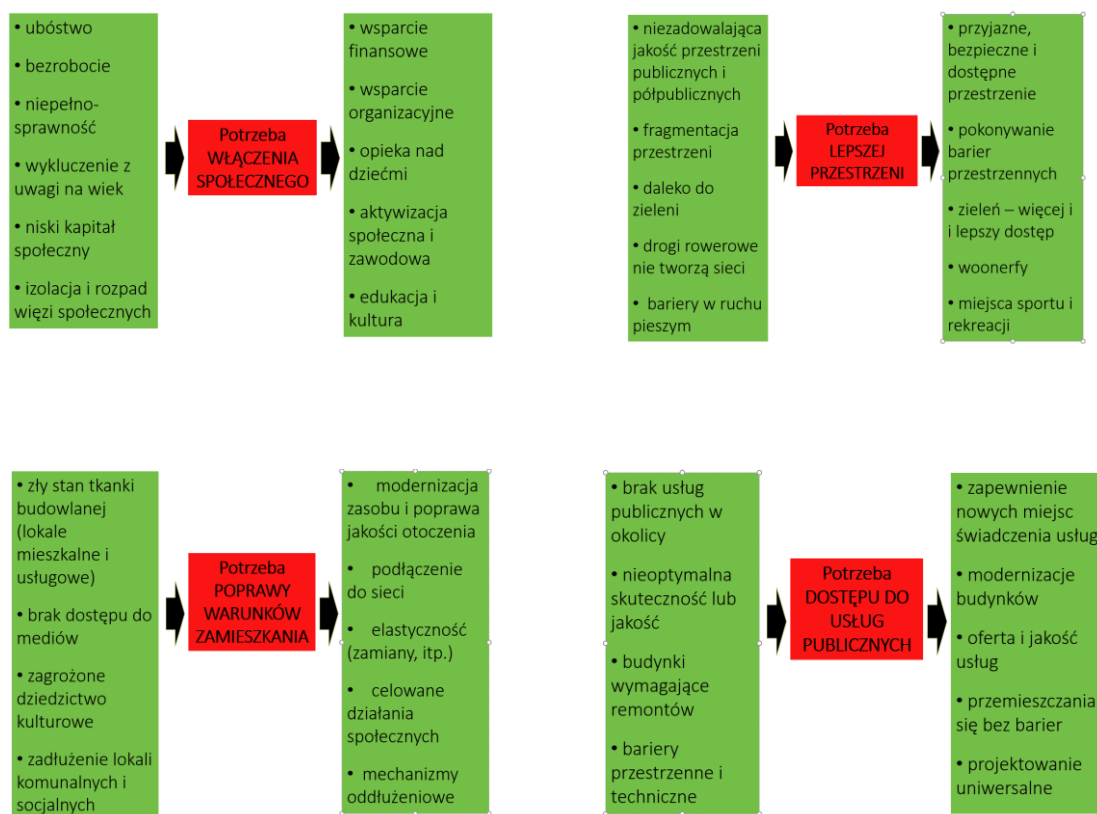
Lp	Nazwa Projektu	Kontynuacja projektu w GPR (nr przedsięwzięcia)	Czy wymaga modyfikacji/aktualizacji (nie dotyczy zmian w kosztorysie przedsięwzięcia)
1.	Zagospodarowanie zdegradowanych terenów amfiteatru w dzielnicy Tatary + Zagospodarowanie zdegradowanych terenów pływalni w dzielnicy Tatary	Projekt niezrealizowany w ramach LPR, ma być realizowany w zmodyfikowanej formule w GPR (przedsięwzięcie nr 26)	Tak.
2.	„Punkt Kultury” projekt kulturalno-społeczny na obszarze zagrożonym wykluczeniem społecznym	Kontynuacja realizacji projektu w zmodyfikowanej formule (w ramach przedsięwzięcia nr 13).	Tak.
3.	Most Kultury – Centrum Animacji Społeczno – Kulturalnej	Kontynuacja realizacji projektu (w ramach przedsięwzięcia nr 17).	Nie.
4.	Przebudowa, modernizacja i adaptacja pomieszczeń kamienicy na potrzeby Domu Słowa wraz z otaczającą przestrzenią	Projekt niezrealizowany w ramach LPR, ma być realizowany w GPR. (przedsięwzięcie nr 3)	Nie.
5.	Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnych im. prof. Zofii Sękowskiej w Lublinie	Projekt niezrealizowany w ramach LPR, ma być realizowany w GPR.	Nie.
6.	Zagospodarowanie obszaru dawnego Podzamcza	Projekt niezrealizowany w ramach LPR, będzie realizowany dopiero w GPR	Nie
7.	Klasztor w sercu miasta – adaptacja zachodniego skrzydła Klasztoru OO. Dominikanów w Lublinie na cele klubu samopomocy	Kontynuacja realizacji przedsięwzięcia – projekt miękki zlokalizowany we wcześniej zrealizowanym obiekcie (przedsięwzięcie nr 12).	Tak
8.	Rewaloryzacja parku Bronowickiego w Lublinie + Budowa Parku na Błoniach pod lubelskim Zamkiem	Projekty niezrealizowane w ramach LPR, mają być realizowane w GPR (przedsięwzięcie nr 1).	Tak
9.	Centrum Sztuki Dzieci – Teatr im. H.Ch. Andersena	Projekt niezrealizowany w ramach LPR, ma być realizowany w GPR (przedsięwzięcie nr 2)	Tak
10.	Lubelscy Kupcy + Kreatywne Przemiany	Kontynuacja projektów (w ramach przedsięwzięcia kluczowego K4)	Nie
11.	Prace konserwatorskie i remontowe przy budynku Trybunału Koronnego	Projekt niezrealizowany w ramach LPR, ma być realizowany w GPR (przedsięwzięcie nr 24)	Nie

2.8 Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych

W niniejszym podrozdziale podsumowano problemy zdefiniowane w diagnozie wraz z przypisaniem do nich potrzeb rewitalizacyjnych oraz potencjałów możliwych do wykorzystania przy rozwiązywaniu zidentyfikowanych problemów. Swego rodzaju „sitem” właściwie kierującym wnioski z diagnozy (opartej w dużej mierze o dane ilościowe) był przebieg i wnioski z warsztatów stanowiących istotny element prac nad GPR. Warsztaty pozwoliły z gęszcza informacji i danych wybrać zagadnienia najistotniejsze (ale również możliwie realistyczne i wykonalne) i w ten sposób zarysować wyraźne priorytety w „morzu potrzeb”. Przyjmując pewien poziom generalizacji identyfikację tych priorytetowych potrzeb rewitalizacyjnych – w wymiarze generalnych – można zilustrować poniższym schematem.

Powyższy schemat skupiający się na zagadnieniach, które zostały wskazane jako priorytetowe, należy uzupełnić schematami „częstkowymi” dotyczącymi poszczególnych obszarów tematycznych.

Identyfikacja priorytetowych potrzeb (w powiązaniu za stojącymi za nimi problemami) stanowiła główny wyznacznik formułowania części projektowej i zarządczej niniejszego programu.

3. Opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy

3.1 Powiązania ze strategią rozwoju gminy

Strategia Rozwoju Lublina na lata 2013–2020 (zwana dalej Strategią), przyjęta uchwałą nr 693/XXVIII/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 28 lutego 2013 r., to główny dokument strategiczny miasta. Jego innowacyjny charakter objawia się m.in. w sieciowej strukturze i wyznaczeniu czterech Obszarów Rozwojowych („Otwartość”, „Przyjazność”, „Przedsiębiorczość”, „Akademickość”) oraz dodatkowo Obszaru Inspiracji. Dokument podkreśla gotowość władz miasta do współpracy z szerokim gronem partnerów – indywidualnych mieszkańców, poprzez grupy społeczne i nieformalne, organizacje pozarządowe, po instytucje, firmy i inne urzędy. Takie podejście jest zbieżne z tym, co jest niezbędne dla skutecznej rewitalizacji.

Wśród działań, głównych zadań i projektów Strategii, wskazano działanie B.3.1. *Realizacja Programu Rewitalizacji dla Lublina*. To oczywiście kierunkowe wskazanie, którego uszczegółowienie i rozwinięcie znajduje się w kolejnych programach rewitalizacji. Ponadto w wielu innych fragmentach Strategii zawarto treści istotne dotyczące działań komplementarnych względem rewitalizacji lub bezpośrednio wpisujących się w proces rewitalizacji. Szczególnie Obszar Rozwojowy „Przyjazność” wskazuje tego typu treści (jak choćby ważne wskazanie, że rewitalizacja to czynnik zmniejszający migrację mieszkańców na tereny podmiejskie), ale są one obecne także w pozostałych Obszarach. Z punktu widzenia merytorycznego dla rewitalizacji ważne jest to, co Strategia zapowiada w takich dziedzinach, jak m.in. mobilność, partycypacja społeczna, przedsiębiorczość i przemysł kreatywny, planowanie przestrzenne.

Jak więc widać między Strategią Rozwoju a procesami rewitalizacji odzwierciedlonymi w kolejnych programach rewitalizacji istnieje ścisła i oczywista relacja wzajemnego wzmacniania się. Niemniej jednak okres obowiązywania Strategii dobiega końca, a miasto Lublin rozpoczęło szeroko zakrojone działania partycypacyjne w celu wypracowania treści nowej strategii na kolejny okres, który nałoży się na okres, na jaki sformułowano GPR. Pożądane, a wręcz niezbędne, dla sprawności procesów rozwojowych w mieście jest zapewnienie optymalnej spójności między oboma dokumentami tak, aby w przyszłości Gminny Program Rewitalizacji można było traktować jako swego rodzaju operacyjne rozwinięcie strategii rozwoju miasta w zakresie zagadnień, na których skupia się GPR. Należy więc dążyć do starań, aby zintegrować działania w ramach realizacji GPR z tymi dotyczącymi przygotowania nowej strategii.

3.2 Powiązania ze strategią Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego (LOF)

Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020 to pierwszy tego typu dokument dla Lublina i jego otoczenia. Instrument Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) jest narzędziem wspierania integracji przestrzennej i funkcjonalnej oraz rozwiązywania problemów w tzw. miejskich obszarach funkcjonalnych, co w przypadku Lublina oznacza miasto Lublin i otaczające go 15 gmin. Wszystkie 16 gmin działa w oparciu o zapisy zawartego w dniu 30 marca 2015 roku *Porozumienia Gmin Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego o współpracy w zakresie realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w perspektywie finansowej UE 2014-2020* (z późniejszymi zmianami).

Strategia ZIT wykazuje wysoki stopień spójności z procesami rewitalizacyjnymi prowadzonymi w Lublinie w oparciu o niniejszy oraz poprzedni program rewitalizacji. W jej części diagnostycznej zawarto obszerny fragment dotyczący degradacji społeczno-gospodarczej fragmentów LOF, uzasadniający potrzebę podjęcia działań rewitalizacyjnych, a w dalszej części prawidłowo określono istotę rewitalizacji i wyznaczono jako jeden z trzech celów rozwojowych „Przyspieszenie zrównoważonego rozwoju poprzez rewitalizację przestrzenną i społeczną z uwzględnieniem TIK w LOF”. W części wdrożeniowej Strategia ZIT podkreśla, że związek projektów nieinwestycyjnych z działaniami inwestycyjnymi będzie najbardziej widoczny przy realizacji projektów rewitalizacyjnych w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 9b. Wszelkie działania w tym zakresie powinny łączyć projekty „twarde” i „miękkie”.

Dzięki kompleksowej rewitalizacji, wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym w LOF ma wynosić w 2023 roku ok. 19,5% (w stosunku do 21,5% w roku 2013). Realizacja procesów rewitalizacyjnych w Lublinie jako największym ośrodku spośród wszystkich gmin LOF, w największym stopniu przyczynić się będzie do osiągnięcia wspomnianego wyżej celu rozwojowego Strategii ZIT.

Znaczenie Strategii ZIT dla Gminnego Programu Rewitalizacji jest mniejsze niż w przypadku poprzedniego programu rewitalizacji, co wynika po pierwsze z tego, że część projektów w niej zawartych została już zrealizowana lub ich realizacja dobiega końca, a po drugie z tego, że cele GPR uległy pewnemu przededefiniowaniu, co przekłada się na skupieniu na przedsięwzięciach mniejszej skali niż te ujęte w Strategii ZIT.

Okres obowiązywania GPR nakłada się na kolejną perspektywę budżetową Unii Europejskiej, dla której dotąd nieznane są konkretne mechanizmy, warunki i wymagania dotyczące wsparcia przedsięwzięć rewitalizacyjnych (w szczególności w ramach mechanizmów wsparcia dla LOF). W praktyce oznacza to,

że te ramy formalne zostaną ustalone i ogłoszone, GPR będzie musiał podlegać odpowiedniej aktualizacji.

3.3 Powiązania ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (SUiKZP)

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Lublina (dalej zwane Studium) obowiązuje na mocy Uchwały Nr 283/VIII/2019 Rady Miasta Lublin z dnia 1 lipca 2019 r. W części drugiej dokumentu – kierunkach – zamieszczono w rozdziale 13, pt. „Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji” podrozdział 13.1 odnoszący się do procesu rewitalizacji – „Przekształcenia i rehabilitacja - obszary wskazane do rewitalizacji, delimitacja i zasady ochrony”. Ponadto w części graficznej studium, na rysunku 16, przedstawiono obszary rewitalizacji i obszary zdegradowane ustanowione Uchwałą Nr 248/VII/2019 Rady Miasta Lublin z dnia 30 maja 2019 r.

W części tekstowej dokumentu poza wyjaśnieniem definicji rewitalizacji i wskazania kierunków rozwoju, mogących wspierać ten proces, zawarto również obowiązek komplementarności polityki przestrzennej miasta, zapisanej w planach miejscowych z działaniami rewitalizacyjnymi: „[...] w planach miejscowych winny znaleźć się regulacje i ustalenia, które określą zasady przekształceń przestrzennych obszarów ujętych w programie rewitalizacji, w sposób umożliwiający realizację zawartych w nim celów (projektów/działań)”. W rozdziale „Przekształcenia i rehabilitacja – obszary wskazane do rewitalizacji, delimitacja i zasady ochrony” wskazano nie tylko rolę rewitalizacji w kształtowaniu przestrzeni miasta, ale również przywołano cele rewitalizacji na innych polach, m.in.: ożywienie gospodarcze, zachowanie i pielęgnację dziedzictwa kulturowego, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. (s. 146).

Także w innych rozdziałach treść studium tworzy silne merytoryczne podstawy dla realizacji kierunków działań wskazanych w GPR. Dotyczy to m.in. poprawy dostępności mieszkańców miasta do terenów zieleni (s. 73), rozwoju ruchu rowerowego, ułatwień w ruchu pieszych (s. 107) poprawy dostępności pieszej do transportu publicznego, pokonywaniu barier terenowych (s.116) oraz poprawy zaopatrzenia zabudowy mieszkaniowej w media, w tym w ciepło (s. 120).

W tych warunkach Studium wykazuje pełną komplementarność z Gminnym Programem Rewitalizacji i stanowi odpowiednią bazę dla programowania i realizacji ujętych w nim przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

3.4 Powiązania ze Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych (SRPS)

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014-2020 (SRPS) została przyjęta uchwałą Nr 1021/XXXIX/2014 Rady Miasta Lublin dnia 13 marca 2014 r. SRPS to jedno z najważniejszych

dokumentów miejskich z punktu widzenia rewitalizacji. SRPS w głównym celu strategicznym określa Lublin jako miasto równych szans i harmonijnego rozwoju społecznego, osiągniętego dzięki efektywnej współpracy wszystkich partnerów działających w obszarze polityki społecznej.

Wśród głównych celów akcentuje się te sfery, które diagnoza obszaru rewitalizacji wskazuje również jako najbardziej istotne: wsparcie rodzin, osób z niepełnosprawnością, poprawę jakości życia seniorów, wsparcie osób zagrożonych uzależnieniami, organizację kompleksowych działań na rzecz dzieci, osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. Kluczem do sukcesu na obu polach – wdrażania polityki społecznej w całym mieście oraz kompleksowej rewitalizacji – jest właściwa koordynacja działań i ich koncentracja w sferze społecznej tam, gdzie występuje największe nasilenie problemów społecznych. Jednym z elementów SRPS szczególnie istotnych z punktu widzenia rewitalizacji jest akcentowanie roli partnerów, jakimi są organizacje społeczne, i potrzeby ich wsparcia, gdyż ich aktywność znacząco uzupełnia działania instytucji publicznych na rzecz osób potrzebujących.

Okres obowiązywania SRPS wkrótce dobiegnie końca, co również stwarza korzystne okoliczności dla optymalnego skoordynowania nowego dokumentu, który będzie musiał zostać sformułowany, z kierunkami działań wyznaczonymi w GPR. W szczególności dla osiągnięcia realnej wartości dodanej z prowadzenia w Lublinie obu tematycznie powiązanych polityk – społecznej i rewitalizacyjnej – bardzo ważne jest uwzględnianie w codziennym działaniu przez miejskie instytucje polityki społecznej celów rewitalizacji. Równie ważny powinien być aspekt zarządczy – zapewnienie efektywnej współpracy różnych instytucji, komórek i podmiotów publicznych w celu właściwej koordynacji działań na różnych (ale merytorycznie nakładających się) obszarach polityk publicznych. Pozwoli to na efektywniejsze osiągnięcie założonych celów dzięki skutecznemu łączeniu przedsięwzięć rewitalizacyjnych o różnym charakterze z odpowiednio „celowanymi” działaniami społecznymi.

3.5 Powiązania z Planem Gospodarki Niskoemisyjnej (PGN)

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla miasta Lublin został przyjęty uchwałą Nr 360/XIII/2015 Rady Miasta Lublin z dnia 23 grudnia 2015 r. oraz zaktualizowany uchwałą nr 744/XXX/2017 Rady Miasta Lublin z dnia 18 maja 2017 r. PGN jest dokumentem, w którym zaplanowano działania i środki na podniesienie efektywności energetycznej, zwiększenie ilości energii wytwarzanej w odnawialnych źródłach energii oraz redukcję emisji gazów cieplarnianych w mieście. Realizacja zaplanowanych działań wpłynie na poprawę jakości powietrza oraz zmniejszy wpływ miasta na zmiany klimatu.

Jakkolwiek treść PGN skupia się wokół horyzontalnych zagadnień o skali co najmniej ogólnomiejskiej, to jednak jego związek z GPR skoncentrowanym na wskazanej części miasta jest istotny. Wynika to choćby z faktu, że osiągnięcie celów PGN służy poprawie jakości powietrza, co ma istotne znaczenie dla jakości

życia w mieście. Ponadto, jak stwierdza PGN, największym źródłem emisji CO₂ w Lublinie jest sektor mieszkaniowy, zwłaszcza w obszarach, gdzie stopień podłączenia lokali do miejskiej sieci ciepłowniczej jest niższy (a więc na obszarze rewitalizacji). Równie ważną płaszczyzną powiązania obu dokumentów jest fakt, że inwestycje na rzecz niskoemisyjności służyć będą obniżeniu kosztów energii dla użytkowników, a więc mają także wymiar społeczny. Także w innych obszarach działań zaplanowanych w PGN (mobilność zrównoważona, rozwój ciepła systemowego, wytwarzanie energii pochodzącej z odnawialnych źródeł) istnieje potencjał dla synergicznych efektów z przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi. Celowość koordynacji realizacji obu dokumentów strategicznych jest więc wysoka.

Dodatkowo PGN akcentuje potrzebę długofalowych działań w obszarze planowania przestrzennego i kształtowania struktury przestrzennej miasta, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, w szczególności w sposób sprzyjający ograniczaniu transportochłonności. Dokument podkreśla, że racjonalna polityka przestrzenna powinna uatrakcyjnić zamieszkanie ludności w centralnej części miasta oraz w jego wschodniej i południowowschodniej części. Ważnym elementem planowania ma być przywracanie funkcjonalności obszarom zdegradowanym, przy aktywnym udziale lokalnej społeczności w tym procesie – następuje więc bezpośrednie odwołanie do działań rewitalizacyjnych. PGN zwraca uwagę na szereg szczegółowych aspektów, który dopilnowanie na etapie planowania przestrzennego przyniesie korzyści dla zmniejszenia niekorzystnych emisji i pozwoli przygotować się miastu na zachodzące zmiany klimatyczne. Także w tym zakresie musi następować koordynacja między realizacją PGN a wdrażaniem GPR.

3.6 Powiązania z Planem Adaptacji do Zmian Klimatu (MPA)

Uchwałą nr 322/IX/2019 Rady Miasta Lublin z dnia 5 września 2019 r. przyjęto „Plan Adaptacji do zmian klimatu Miasta Lublin do roku 2030”. Dokument ten sformułowano w ramach zorganizowanego przez Ministerstwo Środowiska projektu służącego opracowaniu miejskich planów adaptacji (MPA) w 44 największych polskich miastach. Stanowi on odzwierciedlenie wzrastającej wrażliwości na zmiany klimatu oraz świadomości co do zagrożeń i potrzeb z nich wynikających dla ośrodków miejskich. Opracowanie tego dokumentu ma służyć zaplanowaniu w Lublinie działań adaptacyjnych adekwatnych do zidentyfikowanych zagrożeń.

Jakkolwiek MPA z uwagi na swą tematykę charakteryzuje się odmiennym podejściem do problemów miasta niż GPR (patrzy na nie całościowo, a nie w sposób skoncentrowany terytorialnie) to wykazuje silne związki z rewitalizacją. Potwierdza to już część diagnostyczna, w której akcentuje się problemy demograficzne oraz uwarunkowania społeczne rozwoju Lublina, a więc zagadnienia, na których bazuje GPR. Na jeszcze istotniejsze powiązania wskazuje przegląd celów Planu Adaptacji, wśród których mowa jest m.in. o wykorzystaniu zieleni miejskiej w łagodzeniu skutków zmian klimatu, zwiększeniu odporności

miasta na ekstremalne zjawiska meteorologiczne i hydrologiczne, poprawie jakości życia i zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom w sytuacji zjawisk ekstremalnych, ograniczeniu wpływu miasta na środowisko oraz poprawa funkcjonowania obiektów użyteczności publicznej w obliczu zmian klimatu. Pod tymi celami kryją się działania zbieżne lub wręcz pokrywające się z tym, co zaplanowano w GPR – niektóre wprost odwołują się do działań rewitalizacyjnych (gdy np. mowa o uwzględnianiu błękitno-zielonej infrastruktury w przestrzeni publicznych miasta). I nawet jeśli w niektórych miejscach Planu pojęcie „rewitalizacja” użyto w sposób niezgodny z jego ustawową definicją, nie zmienia to silnego związku między oboma dokumentami. Zwłaszcza, że dla obu zasada zintegrowanego podejścia jest głównym wyznacznikiem działania. W wymiarze praktycznym oznacza to, że kształtując i projektując przedsięwzięcia rewitalizacyjne zaplanowane w GPR koniecznie należy uwzględniać w ich formie, zakresie i funkcji „wymiar klimatyczny”, a więc to, aby z jednej strony ograniczać negatywny wpływ miasta na zmiany klimatyczne, a z drugiej przystosowywać miasto na nowe warunki funkcjonowania wynikające z tych zmian.

4. Od wizji do przedsięwzięć

4.1 Wizja stanu po przeprowadzeniu rewitalizacji

W wyniku realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji na obszarze rewitalizacji rozwinięte zostaną mechanizmy współuczestnictwa mieszkańców w życiu miasta i wpływania na jego rozwój. Powinny one zostać zbudowane przy okazji dopracowywania i wdrażania kluczowych przedsięwzięć rewitalizacji i ulegać wzmocnieniu wraz z upływem czasu. Ma to doprowadzić do tego, że stopniowo procesy przemian w poszczególnych podobszarach rewitalizacji w coraz większym zakresie zależą od aktywności i samoorganizacji mieszkańców i lokalnych przedsiębiorców. Zniechęcenie, nieufność czy uprzedzenia po stronie mieszkańców, organizacji pozarządowych czy urzędników mają z czasem być eliminowane w drodze podejmowania w formule partnerskiej działań i osiągnięcia rezultatów przynoszących pierwsze korzyści. Odgórne wsparcie z ratusza dla uruchamiania i prowadzenia lokalnych procesów partycypacyjnych po ich „rozkręceniu” będzie stopniowo zastępowane przez codzienną współpracę ze zintegrowanymi wspólnotami lokalnymi gromadzącymi mieszkańców i lokalnych przedsiębiorców (przy ewentualnym wykorzystaniu potencjału organizacji pozarządowych). To niestandardowe podejście pozwoli w różnych dziedzinach przerwać „koło niemożności” i wypracować rozwiązania skutecznie redukujące negatywne zjawiska zidentyfikowane na obszarze rewitalizacji.

Powyższe mechanizmy spowodują, że do roku 2030 nastąpią istotne pozytywne zmiany na tym obszarze. Mieszkańcy i lokalni przedsiębiorcy nie będą mieli wątpliwości, że okolica, w której żyją lub działają, uległa zmianom na lepsze, w dużym stopniu z ich udziałem i dzięki ich aktywności. Przede wszystkim poprawie i zacieśnieniu ulegną lokalne relacje międzyludzkie. Stanie się tak dzięki powstaniu najpierw nowych możliwości do kontaktów i interakcji sąsiedzkich, a w dalszym etapie skutecznej integracji lokalnych środowisk. Te nowe możliwości wynikać będą zarówno z powstania lokalnych miejsc aktywności (domów sąsiedzkich, instytucji kultury, obiektów rekreacyjno-sportowych, komercyjnych lokali handlowych, usługowych czy gastronomicznych) jak i przekształceń przestrzeni sprzyjających zachowaniom wzmacniającym lokalną tożsamość i identyfikację z wspólnotą sąsiedzką. Skutecznym narzędziem integracji i rewitalizacji okażą się działania „przekrojowe” z pogranicza kultury, sportu, edukacji i polityki społecznej. W efekcie w 2030 roku wszystkie grupy społeczne na obszarze rewitalizacji odczuwać będą rezultaty bezpośrednich i pośrednich działań integrujących.

Mieszkańcy obszaru rewitalizacji cieszyć się będą poprawą jakości zamieszkania, nie tylko dzięki podnoszeniu standardu budynków mieszkalnych (w tym rozwiniętej na szerszą skalę modernizacji zasobu komunalnego), ale także dzięki poprawie ich otoczenia – bezpośredniego (np. podwórka) i nieco

odleglejszego (np. zielone tereny odpoczynku i rekreacji – większe, tworzące swoisty pierścień wokół centrum oraz mniejsze, punktowe).

Obszar rewitalizacji stanie się przyjaźniejszy i łatwiej dostępny dla pieszych i rowerzystów, w wyniku czego uczyniony zostanie znaczący krok w kierunku osiągnięcia stanu mobilności zrównoważonej (takiej, w której indywidualny transport samochodowy wykorzystują ci, którzy nie mają innej atrakcyjnej opcji) – koniecznego warunku ulepszenia przestrzeni miejskiej na obszarze rewitalizacji.

Centrum miasta i jego zielone otoczenie stale przyciągać będą mieszkańców nie tylko obszaru rewitalizacji, ale także innych dzielnic, a także gości spoza miasta. Dzięki temu obszar rewitalizacji uzyska wizerunek rejonu „pełnego życia” i oferującego każdemu coś interesującego, co przełoży się pozytywnie także na warunki prowadzenia przez drobnych przedsiębiorców działalności handlowej i usługowej na tym terenie. W roku 2030 wyraźnie odczuwalne będą efekty założonej w programie rewitalizacji poprawy warunków prowadzenia działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji, co wzmocni bazę ekonomiczną tego obszaru.

Pozytywne zmiany aktywizujące mieszkańców i lokalnych przedsiębiorców oraz przyciągające gości z innych dzielnic i turystów nastąpią w szczególności w rejonie ul. Zamojskiej, Żmigrodu i Parku Rusałka z jednej strony Starego Miasta oraz ul. Lubartowskiej i Podzamcza z drugiej. W rezultacie ukształtuje się na osi północ-południe ciąg atrakcyjnych przestrzeni i miejsc, które stanowić będą przeciwwagę i alternatywę dla Starego Miasta i istniejącej osi Krakowskiego Przedmieścia. Poczynione inwestycje publiczne, w szczególności najsilniejszy impuls do zmian – nowy Dworzec Metropolitalny, oraz zrewaloryzowane lub nowo utworzone tereny zieleni sprawią, że rejon Dworca PKP, rejon ul. Kunickiego, Kośminek oraz rejonów ul. Łęczyńskiej i Krochmalnej zyskają na atrakcyjności jako miejsce lokalizacji nowej zabudowy, w tym mieszkaniowej, czemu towarzyszyć będzie modernizacja infrastruktury i istniejącej zabudowy oraz przekształcenia przestrzeni publicznej.

Podobne procesy, choć o nieco odmiennym charakterze z racji innego typu występujących problemów, zajdą na Tatarach i Osiedlu Przyjaźni, przy czym tam przede wszystkim dokona się dostosowanie przestrzeni tych osiedli do potrzeb mieszkańców oraz stworzenie warunków dla ich integracji i aktywizacji.

Odmienne przekształcenia przejdą w obszarach koncentracji problemów społecznych i bytowych, w których prosta naprawa/modernizacja nie jest możliwa (z przyczyn formalnych lub merytorycznych). Z uwzględnieniem możliwości budżetu miasta rozpocznie się wycofywanie substandardowej zabudowy z terenów zalewowych w rejonie ul. Wapiennej i Dzierżawnej oraz zmiana funkcji terenów zajmowanych przez izolowane skupiska substandardowych lokali socjalnych przy ul. Grygowej i przy ul. Turystycznej.

Szczególny postęp zostanie uzyskany w szeroko pojętym obszarze polityki społecznej, postrzeganej całościowo wraz z polityką mieszkaniową, sferą gospodarczą, edukacją i kulturą. Stanie się tak dzięki lepiej koordynowanej i dobrze celowanej wiązce przemyślanych działań. W efekcie wsparcie trafiać będzie do tych osób i grup, które ich w danym momencie najbardziej potrzebują, a charakter tego wsparcia będzie możliwie ciągły, a nie „projektowy”. Aktywność służb polityki społecznej będzie skoordynowana z innymi działaniami służb publicznych, co przełoży się na ich trwałość i efektywność (chodzi np. o modernizację mieszkaniowego zasobu komunalnego i związane z nim przeprowadzki, program oddłużeniowy w zasobach komunalnych, ale też integrację polityki społecznej z edukacją, inicjatywami kulturalnymi i sportowymi). Lepsza współpraca instytucji podniesie skuteczność działań i spowoduje, że wśród najbardziej potrzebujących wsparcia grup mieszkańców na obszarze rewitalizacji – ubogich, długotrwale bezrobotnych, rodzin z problemami, seniorów – natężenie negatywnych zjawisk społecznych trwale się zmniejszy i dążyć będzie do średniej ogólnomiejskiej.

4.2 Cele rewitalizacji i kierunki działań

Logika programu rewitalizacji w kontekście definiowania celów

Jak podkreślono we wprowadzeniu czynnikami wpływającym na modyfikację treści celów programu rewitalizacji w stosunku do poprzedniej jego edycji były:

- zmiana zasięgu obszaru rewitalizacji powodująca, że nie można już utożsamiać obszaru rewitalizacji z obszarem centralnym Lublina,
- obserwacje z wdrażania poprzedniego programu rewitalizacji w Lublinie,
- wnioski płynące z wdrażania gminnych programów rewitalizacji w innych miastach, w tych, w których rewitalizacja traktowana jest priorytetowo (np. Łódź).

Zwłaszcza ten ostatni czynnik prowadzi do wniosku, że dążenie do tego, aby programem rewitalizacji objąć wszelkie działania i aktywności na obszarze rewitalizacji i doprowadzić do globalnej zmiany całego obszaru (zwłaszcza, gdy ten jest rozległy jak w Lublinie), nawet przy poświęceniu temu znaczących zasobów, nie przynosi oczekiwanych efektów. Rozbudowa programu o duże inwestycje wcale nie sprzyja, a wręcz spycha na dalszy plan istotę działań rewitalizacyjnych – naprawę stosunków społecznych na obszarze rewitalizacji.

W tym kontekście przyjęto, że skala finansowa kolejnego programu rewitalizacji powinna być zmniejszona w stosunku do poprzedniej edycji. Za to wyraźniej należy zaakcentować rewitalizacyjne priorytety: lokalny wymiar przestrzeni miejskiej oraz społecznych relacji w tej przestrzeni.

Struktura celów

Zaproponowano dwustopniową strukturę celów, przyjmując, że bardziej złożona hierarchia oraz większa liczba celów nie przyczyniają się do czytelności dokumentu i jego priorytetów. Zgodnie z wymogami ustawy o rewitalizacji poszczególnym celom szczegółowym przypisano odpowiadające im kierunki działań. Przy ich doborze skupiono się na zagadnieniach mających podstawowe znaczenie dla osiągnięcia poszczególnych celów, świadomie nie starając się pokryć ich zakresem wszystkich pożądanych działań, jakie mogą występować na obszarze rewitalizacji.

Bazując nad wnioskach płynących z diagnozy pogłębionej oraz zawartej w niej analizy potrzeb sformułowano ogólny cel strategiczny Gminnego Programu Rewitalizacji, a następnie rozpisano go na 3 cele szczegółowe, którym możliwe będzie przypisanie konkretnych mierników stopnia spełnienia każdego z nich. Każdy z celów szczegółowych powinien być osiągnięty na wszystkich z wyodrębnionych podobszarów rewitalizacji.

CEL STRATEGICZNY

Po pierwsze lokalnie – poprawa jakości życia oraz relacji społecznych w społecznościach lokalnych na obszarze rewitalizacji

CEL SZCZEGÓŁOWY

1

**Razem możemy
więcej**
– skuteczna
integracja
społeczna na
obszarze
rewitalizacji

CEL SZCZEGÓŁOWY

2

**Lepsza
przestrzeń
życia**
– poprawa
warunków
zamieszkania i
przestrzeni
miejskiej

CEL SZCZEGÓŁOWY

3

**Rewitalizacyjny
klucz do
rozwoju**
– optymalne
wykorzystanie
potencjału
tkwiącego w
obszarze
rewitalizacji

Poszczególne cele szczegółowe zostały pełniej scharakteryzowane w poniższych tabelach.

1

CEL 1: RAZEM MOŻEMY WIĘCEJ – SKUTECZNA INTEGRACJA SPOŁECZNA NA OBSZARZE REWITALIZACJI

Cel stanowi odpowiedź na następujące zidentyfikowane problemy:

dezintegracja społeczności lokalnych, brak miejsc spotkań, niezadawalający udział w życiu społecznym, bezrobocie, bezrobocie długotrwałe, ubóstwo, niezadawalający poziom edukacji, niskie kwalifikacje, niesatysfakcjonujące perspektywy zawodowe, wykluczenie osób z niepełnosprawnościami, wykluczenie samotnych rodziców, problemy rodzin, bezdomność, przestępczość

Przy realizacji celu będą wykorzystane następujące zidentyfikowane potencjały:

doświadczenia Lublina w działaniach aktywizujących i integracyjnych (w tym o charakterze kulturalnym, sportowym, edukacyjnym), aktywne i twórcze instytucje kultury i organizacje pozarządowe, wieloletnie doświadczenie w prowadzeniu społeczno-kulturalnych działań aktywizujących, integrujących i prorozwojowych

Mierniki realizacji celu i sposób ich pomiaru:

Liczba osób kwalifikujących się do wsparcia z pomocy społecznej (↓)

Liczba długotrwale bezrobotnych z obszaru rewitalizacji (↓)

Liczba miejsc aktywności lokalnej na obszarze rewitalizacji (↑)

Liczba wydarzeń kulturalnych, sportowych aktywizujących na obszarze rewitalizacji rocznie (↑)

Liczba organizacji społecznych zaangażowanych w realizację programu rewitalizacji (↑)

Frekwencja w wyborach parlamentarnych/samorządowych/do Rad Dzielnic (↑)

2

CEL 2: LEPSZA PRZESTRZEŃ ŻYCIA – POPRAWA WARUNKÓW ZAMIESZKANIA I PRZESTRZENI MIEJSKIEJ

Cel stanowi odpowiedź na następujące zidentyfikowane problemy:

wyludnianie się centrum miasta, fragmentacja miasta, niska jakość przestrzeni publicznych, niesatysfakcjonujący stan i dostępność zieleni miejskiej, zagrożenia w ruchu drogowym, niezadawalający poziom obsługi komunikacyjnej, niewystarczająca infrastruktura rowerowa, hałas uliczny, degradacja zabudowy, brak dostępu do sieci ciepłowniczej i innych mediów, niezadawalający stan techniczny budynków komunalnych

Przy realizacji celu będą wykorzystane następujące zidentyfikowane potencjały:

dynamiczny rozwój miasta stwarzający warunki dla korzystnych przekształceń; zwarta struktura miasta; aktywność inwestycyjna występująca w centrum miasta; dostępność miejsc i obszarów dla kreowania przestrzeni publicznych i terenów zieleni

Mierniki realizacji celu i sposób ich pomiaru:

Liczba zmodernizowanych lub utworzonych przestrzeni publicznych / półpublicznych (↑)

Powierzchnia zmodernizowanych / utworzonych terenów zieleni (↑)

Liczba inwestycji istotnie ułatwiających dostępność pieszo, rowerem, transportem publicznym do lub na obszarze rewitalizacji (↑)

Długość nowych lub wyremontowanych tras rowerowych na obszarze rewitalizacji (↑)

Liczba nowych / zmodernizowanych lokali komunalnych na obszarze rewitalizacji (↑)

Liczba budynków objętych termomodernizacją / podłączonych do sieci ciepłowniczej (↑)

3

CEL 3: REWITALIZACYJNY KLUCZ DO ROZWOJU – OPTYMALNE WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU TKWIĄCEGO W OBSZARZE REWITALIZACJI

Cel stanowi odpowiedź na następujące zidentyfikowane problemy:

wyludnianie się centrum miasta; drobny handel detaliczny i usługi zagrożone konkurencją ze strony centrów i sieci, niezadowalający stan budynków użyteczności publicznej, niewykorzystany potencjał budynków zabytkowych; niewystarczający dostęp do niektórych usług publicznych

Przy realizacji celu będą wykorzystane następujące zidentyfikowane potencjały:

dynamiczny rozwój miasta stwarzający warunki dla korzystnych przekształceń, zwarta struktura miasta; aktywność inwestycyjna występująca w centrum miasta; dostępność cennych zabytkowych budynków do zagospodarowania, unikatowy charakter miasta – potencjał do istotnego wzrostu ruchu turystycznego dostępność terenów inwestycyjnych w obszarze rewitalizacji pod budownictwo usługowe, mieszkaniowe; aktywne i twórcze instytucje kultury; znacząca liczba studentów, w tym zagranicznych

Mierniki realizacji celu i sposób ich pomiaru:

Liczba zrewaloryzowanych obiektów zabytkowych (↑)

Liczba mikro- i małych przedsiębiorców na obszarze rewitalizacji (↑)

Liczba nowych przedsiębiorstw przemysłów kreatywnych na obszarze rewitalizacji (↑)

Liczba nowych / zmodernizowanych lokali użytkowych w zasobie komunalnym na obszarze rewitalizacji (↑)

Liczba podmiotów ekonomii społecznej i liczba osób w nich zatrudnionych (↑)

Kierunki działań

Rozwinięcie opisu poszczególnych celów GPR dokonuje się poprzez wskazanie przypisanych im kierunków działań, a więc obszarów tematycznych, w ramach których podejmowane będą działania służące eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk. Wprowadzenie takiego pośredniego stopnia między celami a konkretnymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi służy dopilnowaniu ich ścisłego związku z realizacją celów, jakie program wyznaczył. Pozwala również wyraźniej potwierdzić to, co jest pożądane i oczekiwane z racji zintegrowanego charakteru programu. A mianowicie, że przynajmniej niektóre przedsięwzięcia służyć będą kompleksowo celom programu, bo wpiszą się w więcej niż jeden kierunek działań. Pojęcie „kierunki działań” ma szersze znaczenie niż „zbiór przedsięwzięć rewitalizacyjnych”, a więc obejmuje także treści, których nie daje się ująć w indywidualne przedsięwzięcia. Znajdzie to odzwierciedlenie w opisie zagadnień przekrojowych w kolejnym punkcie.

KIERUNKI DZIAŁAŃ W RAMACH CELU 1: RAZEM MOŻEMY WIĘCEJ – SKUTECZNA INTEGRACJA SPOŁECZNA NA OBSZARZE REWITALIZACJI

1.1 Miejsca spotkań

Tworzenie, organizacja, utrzymywanie miejsc aktywności lokalnej działających w różnych formułach.

1.2 Kultura, edukacja i sport

Inicjatywy, działania, obiekty, instytucje kulturalne, edukacyjne lub sportowe na rzecz integracji społecznej, wzmocnienia lokalnych wspólnot i ożywienia obszaru rewitalizacji.

1.3 Seniorzy i młodzież

Aktywizacja i wsparcie seniorów i młodzieży – dwóch wrażliwych grup społecznych, które wymagają działań o dedykowanych dla nich charakterze.

1.4 Włączenie społeczne

Szeroka paleta działań, inicjatyw lub inwestycji na rzecz integracji i aktywizacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

KIERUNKI DZIAŁAŃ W RAMACH CELU 2: LEPSZA PRZESTRZEŃ ŻYCIA – POPRAWA WARUNKÓW ZAMIESZKANIA I PRZESTRZENI MIEJSKIEJ

2.1 Przestrzeń publiczna

Tworzenie nowych i doskonalenia istniejących przestrzeni publicznych i półpublicznych stwarzających sprzyjające warunki do spędzania czasu, integracji oraz łatwego i bezpiecznego przemieszczania się.

2.2 Zieleń

Rewaloryzacja lub urządzenie nowych ogólnodostępnych terenów zieleni na obszarze rewitalizacji lub w jego bezpośrednim sąsiedztwie.

2.3 Ruch piesz i rowerowy

Inwestycje oraz działania organizacyjne ułatwiające (skracające czas, zwiększające wygodę lub bezpieczeństwo) przemieszczanie się po obszarze rewitalizacji (w tym dotarcie do transportu publicznego i jakość obsługi nim) oraz dostęp do niego pieszo lub rowerem.

2.4 Mieszkalnictwo

Działania na rzecz poszerzenia palety sposobów korzystnego cenowo zaspokajania potrzeb mieszkaniowych na obszarze rewitalizacji, modernizacji komunalnego zasobu mieszkaniowego Lublina na tym obszarze oraz poprawy warunków korzystania z tego zasobu i stosunków społecznych temu towarzyszących.

2.5 Przeciwdziałanie szkodliwym emisjom zanieczyszczeń

Działania i inwestycje służące ograniczeniu szkodliwych emisji zanieczyszczeń na obszarze rewitalizacji.

KIERUNKI DZIAŁAŃ W RAMACH CELU 3: REWITALIZACYJNY KLUCZ DO ROZWOJU – OPTIMALNE WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU TKWIĄCEGO W OBSZARZE REWITALIZACJI

3.1 Przedsiębiorcy

Wspieranie lokalnej przedsiębiorczości poprzez działania kierowane bezpośrednio do przedsiębiorców oraz stwarzania w przestrzeni obszaru rewitalizacji sprzyjających warunków do podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej.

3.2 „Szersze” centrum

Paleta działań i inwestycji na rzecz stworzenia i wzmocnienia na osi północ-południe (ul. Lubartowska- ul. Zamojska/Park Rusałka) ciągu przestrzeni i miejsc (handel, usługi, gastronomia, kultura, usługi i przestrzenie publiczne) o poziomie jakości i atrakcyjności dla użytkowników/klientów/gości porównywalnym ze Starym Miastem i osi Krakowskiego Przedmieścia.

3.3 Gospodarka nieruchomościami

Aktywne gospodarowanie miejskim zasobem nieruchomości (w tym regulowanie stanów prawnych oraz pozyskiwanie nowych nieruchomości) w celu podnoszenia atrakcyjności obszaru rewitalizacji oraz umożliwiania nowych inwestycji służących celom GPR.

3.4 Dziedzictwo

Ochrona i popularyzacja dziedzictwa kulturowego oraz lubelskiej tożsamości w celu wzmocnienia identyfikacji lokalnej oraz potencjału gospodarczego zabytkowego centrum.

3.5 Dostęp do usług publicznych

Poprawa dostępu do usług publicznych na obszarze rewitalizacji poprzez inwestycje oraz działania organizacyjne.

4.3 Przedsięwzięcia

Przed omówieniem i scharakteryzowaniem poszczególnych przedsięwzięć ujętych w programie należy przedstawić ogólne mechanizmy działania w ramach realizacji programu rewitalizacji, w szczególności w odniesieniu do horyzontalnych zagadnień mających wpływ na całościowe podejście do rewitalizacji oraz kształt i koordynację realizacji konkretnych przedsięwzięć.

Zagadnienia przekrojowe

Otwarty charakter programu i poszczególnych przedsięwzięć

Okres prac nad opracowaniem projektu GPR był relatywnie krótki. W związku z tym, jeśli w trakcie tych prac pojawiły się koncepcje nowych przedsięwzięć, innych od tych, które znajdowały się już w przygotowaniu przez projektodawców (głównie Urząd Miasta Lublin), nie było praktycznych możliwości, aby przygotowanie takiego przedsięwzięcia dało się zaawansować na tyle, aby w GPR mógł zostać ujęty dojrzały projekt/program. Trudno uznać to jednak za wadę lub słabość. Te okoliczności pozwolą, aby przedsięwzięcia znajdujące się w takiej sytuacji (m.in. chodzi o wyróżnione poniżej tzw. przedsięwzięcia kluczowe) zostały doprecyzowane i przygotowane przy uwzględnieniu mechanizmów uspołeczniających, których zastosowanie stanowi nieodłączny element rewitalizacji, a ponadto wymagane jest przez ustawę o rewitalizacji.

Powyższe sprawia, że otwarty charakter programu, a więc taki, który wymagać będzie dopracowania i uszczegółowienia na etapie jego wdrażania, pogłębi partycypacyjny charakter całego procesu. Z drugiej strony nakłada to znaczącą odpowiedzialność na system wdrażania, jego wydolność i zdolność do integracji mechanizmów zarządczych z partycypacyjnymi.

Wykorzystanie już funkcjonujących mechanizmów

Lublin posiada duży dorobek zarówno w zakresie rewitalizacji, jak i działań, które włączają społeczność w procesy decyzyjne wpływające na rozwój miasta i poszczególnych dzielnic. Niektóre z mechanizmów na trwałe wpisały się w system zarządzania miastem. Stąd w pełni uzasadnione jest, aby w kolejnych latach starać się integrować te mechanizmy (np. poprzez ich odpowiednie profilowanie) z działaniami rewitalizacyjnymi na obszarze rewitalizacji - na ile będzie to możliwe z uwzględnieniem uwarunkowań formalnych i organizacyjnych. Wspomniane mechanizmy to:

- budżet obywatelski,

- inicjatywa lokalna,
- rezerwa celowa na zadania realizowane przez rady dzielnic,
- Zielony Budżet dedykowany inwestycjom w tereny zieleni,
- granty w ramach programu współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Ponadto z programem rewitalizacji koordynowane powinny być działania, wydarzenia i aktywności zbieżne z celami programu, a realizowane przez Urząd Miasta lub jednostki podległe w ramach regularnych corocznych działań. Chodzi w szczególności o:

- wsparcie seniorów, ich aktywizację społeczną oraz budowanie dialogu międzypokoleniowego,
- organizowane przez Miejski Urząd Pracy działania związane z aktywizacją zawodową, promocją tworzenia nowych miejsc pracy czy partnerstwem i współpracą na lokalnym rynku pracy,
- działania służące wspieraniu osób z niepełnosprawnościami oraz promowaniu ich aktywizacji w różnych dziedzinach życia.

Dostępność - projektowanie uniwersalne

Zgodnie z ogólnymi uregulowaniami dotyczącymi rewitalizacji, które sugerują ujmowanie zagadnień dostępności w GPR, a także w zgodzie z duchem rewitalizacji akcentującym użyteczność podejmowanych działań dla wszystkich, w ramach realizacji programu pilnie przestrzegane będą zasady projektowania uniwersalnego. Tym samym poszczególne przedsięwzięcia, w których te zasady będą uwzględniane, będą przyczyniać się do realizacji celu 1 GPR w odniesieniu do osób z niepełnosprawnościami, seniorów, dzieci lub matek z dziećmi. Równocześnie oznaczać to będzie również realizację celów Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin na lata 2016-2020. Jednym z jego priorytetów jest dostępność przestrzeni publicznych i wcielanie w życie idei projektowania uniwersalnego.

Polityka społeczna w rewitalizacji

Oddziaływanie na zmianę społeczną to kluczowe zadanie rewitalizacji. Jest to zadanie złożone, wymagające koordynacji przedsięwzięć, polityk sektorowych oraz codziennych działań jednostek gminy. W ramach rewitalizacji w Lublinie zostanie podjęty szereg działań o charakterze społecznym, a stanowić one będą istotny element przedsięwzięć z różnych sfer. W tych warunkach niezbędna jest właściwa koordynacja oraz ciągłe doskonalenie trafności i skuteczności podejmowanych działań. Wymaga to innowacyjnego, proefektywnościowego podejścia oraz rozwijania partnerskiej współpracy z organizacjami i podmiotami wspomagającymi władze miasta w świadczeniu usług społecznych. Zaangażowanie wielu podmiotów w działania rodzi ryzyko dublowania pewnych aktywności lub też pozostawienia „luk” w obszarze, na którym podejmują interwencje odrębne podmioty. Będzie to rodziło

potrzebę bieżącego rozwiązywania pojawiających się problemów w tym zakresie z wykorzystaniem mechanizmów zarządzania wdrażaniem GPR.

Prowadzeniu działań społecznych na obszarze rewitalizacji powinny przyświecać dwa spostrzeżenia. Po pierwsze to, że epizodyczne, nie kompleksowe działania nie dają trwałego efektu. Należy więc dążyć do tego, aby podejmowane programy aktywizacji społeczno-zawodowej miały charakter długofalowy. Po drugie, że pomoc dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej ograniczona tylko do aspektu finansowego jest niewystarczająca, a poprawienie ich bytu jest możliwe w drodze aktywizacji potencjału własnego mieszkańców danej społeczności lokalnej. Współgra to ze stawianym jako priorytet w niniejszym programie aspektem wzmacniania lokalności. Jego elementem powinno być stworzenie warunków, w których środowiskowa praca socjalna prowadzona będzie w oparciu o model Organizowania Społeczności Lokalnej w terenie na zasadzie pracy z całymi społecznościami. Wówczas powstanie możliwość kreowania sieci współpracy oraz struktur lokalnych, co ma przełożyć się na to, że odbiorcy pomocy z czasem przeistoczą się w środowiska będące w stanie własnymi siłami przewyciężyć trudności.

Polityka mieszkaniowa w rewitalizacji

Jak wskazuje Strategia Rozwoju Lublina, mieszkalnictwo jest drugim kluczowym czynnikiem służącym poprawie warunków życia. W realizacji programu rewitalizacji znajdzie to odzwierciedlenie – działania w zakresie poprawy dostępności i jakości zamieszkania na obszarze rewitalizacji będą uwzględniały potrzeby różnych grup społecznych.

Zasób mieszkaniowy na obszarze rewitalizacji w Lublinie jest zróżnicowany, pod względem wieku, stanu, dostępności dla osób z niepełnosprawnością. W ramach rewitalizacji podjęte zostaną pilotażowe działania zmierzające do wypracowania skutecznych mechanizmów przerwania „błędnego koła niemożności” – z jednej strony rozpoczęcia na szerszą skalę procesów remontowo-inwestycyjnych (aby nowe lokale stworzyły „bufor” do prowadzenia bardziej aktywnej polityki wobec zasobu mieszkaniowego), a z drugiej strony poszukiwania – w powiązaniu z narzędziami polityki społecznej - rozwiązań problemu zaległości czynszowych i innych negatywnych zjawisk o podłożu społecznym. Towarzyszyć temu powinna aktywna rola Zarządu Nieruchomości Komunalnych oraz TBS Nasz Dom w działaniach zbieżnych z celami GPR. Miasto Lublin swe działania uzupełniać będzie o nowe, innowacyjne narzędzia służące zapewnieniu na obszarze rewitalizacji jak najszerszej palety możliwości zaspokajania potrzeb mieszkaniowych.

Polityka przestrzenna w rewitalizacji

Dla rewitalizacji istotny jest jej kontekst przestrzenny – przestrzeń stwarza bowiem ramy dla podejmowanych działań rewitalizacyjnych, jest odpowiednio ich tłem, elementem lub przedmiotem. Realizacja GPR służyć będzie tworzeniu miasta:

- zwartego, o właściwej intensywności zabudowy,
- zintegrowanego przestrzennie i społecznie, charakteryzującego się przemieszaniem funkcji (np. mieszkania i miejsca pracy),
- dbającego o ochronę swego wyjątkowego dziedzictwa kulturowego i czerpanie z niego nowych inspiracji,
- dla ludzi – o dobrych warunkach życia, dostępnych wysokiej jakości przestrzeniach publicznych i półpublicznych, przyjaznego pieszym i rowerzystom, o dobrej dostępności do usług publicznych, w tym transportu publicznego,
- efektywnego pod względem energetycznym i dostosowanego do następujących zmian klimatycznych – w odniesieniu do pojedynczych obiektów jak i całych obszarów.

Powyższe podejście jest zbieżne z tym, które wynika ze Strategii Rozwoju Lublina i studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. W wymiarze praktycznym powyższe zasady przekładać się muszą na kształt poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych na obszarze rewitalizacji oraz interakcje między nimi.

W obliczu zjawisk zidentyfikowanych w diagnozie - obserwowanego odpływu mieszkańców z obszaru rewitalizacji, a także postępującej dekapitalizacji części zabudowy, zwłaszcza mieszkaniowej, w tym obszarze, potrzebne jest podjęcie zdecydowanych działań zmierzających do uczynienia tego rejonu miasta miejscem atrakcyjnym do zamieszkania. Istotnym czynnikiem - obok działań z zakresu wąsko pojętego mieszkalnictwa - decydującym o wyborze miejsca zamieszkania są też zagadnienia z zakresu polityki przestrzennej. Ważne więc, aby w obszarze rewitalizacji stwarzać warunki do uzupełniania zabudowy – tam, gdzie to racjonalnie możliwe, a równocześnie zadbać o jakość przestrzeni – o przestrzenie publiczne i półpubliczne, dobrą dostępność pieszo, rowerem lub transportem publicznym oraz o tereny zieleni i obiekty dziedzictwa kulturowego.

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne w ramach kierunków działań

Zgodnie z definicją zawartą w *Wytycznych* projekt rewitalizacyjny to projekt wynikający z programu rewitalizacji, tj. zaplanowany w programie rewitalizacji i ukierunkowany na osiągnięcie jego celów lub logicznie powiązany z treścią i celami programu, zgłoszony do objęcia albo objęty współfinansowaniem UE jednego z funduszy strukturalnych albo Funduszu Spójności w ramach programu operacyjnego. Natomiast przedsięwzięciem rewitalizacyjnym jest projekt lub grupa projektów i innych działań,

w szczególności o charakterze społecznym, ekonomicznym, urbanistycznym, budowlanym, środowiskowym, konserwatorskim, edukacyjnym, naukowym, zdrowotnym lub kulturalnym, zawartych lub wynikających z programu rewitalizacji oraz logicznie powiązanych z treścią i celami programu rewitalizacji. Oznacza to, że przedsięwzięcie jest pojęciem szerszym niż projekt w rozumieniu programów operacyjnych.

Ustawa o rewitalizacji rozróżnia dwa rodzaje przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Po pierwsze przedsięwzięcia podstawowe, które należy w GPR konkretnie scharakteryzować, a po drugie przedsięwzięcia pozostałe (zwane również uzupełniającymi), które przedstawiane są w formule charakterystyk (opisów) przedsięwzięć, których włączenie do programu będzie dopuszczalne. Ta druga grupa służy możliwości włączenia na etapie wdrażania określonych typów przedsięwzięć, których konkretnie zdefiniowanie na etapie formułowanie programu nie jest możliwe czy wręcz niepożądane (bo zakłada się, że w trakcie realizacji programu liczba aktywnych partnerów wzrośnie i podejmą oni się realizacji kolejnych przedsięwzięć).

W niniejszym programie wśród przedsięwzięć podstawowych wyróżniono dodatkową grupę – przedsięwzięcia kluczowe. Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że dla czytelności przekazu zawartego w celach programu wyraźnie wskazać należy te przedsięwzięcia, które są istotniejsze od innych z punktu widzenia ich wpływu na realizację tych celów.

Zestawienie przedsięwzięć

Zestawienie przedsięwzięć w zasadniczej części powstało jako wynik metodycznych poszukiwań odpowiedzi (służących realizacji celów, mieszczących się w wyznaczonych kierunkach działań) na zjawiska problemowe zidentyfikowane w diagnozie (w tej grupie znalazły się także przedsięwzięcia, które były już wcześniej przygotowywane do realizacji, a także takie, które już znajdują się w tym stadium). Dodatkowo zestawienie zostało uzupełnione propozycjami przedsięwzięć, które zostały zgłoszone na etapie konsultacji i zakwalifikowano je jako wykonalne, spełniające wymogi formalne i spójne z celami programu. Jako wykonawców poszczególnych przedsięwzięć wskazano różne podmioty. Dla wielu projektów z listy finansowanie nie jest wciąż zapewnione, także z tego powodu, że niektóre z przedsięwzięć wymagać będą w ramach realizacji programu doprecyzowania i określenia ostatecznego kształtu i zakresu. Oznacza to, że umieszczenie przedsięwzięcia na poniższej liście nie może stanowić gwarancji jego realizacji. W tym wymiarze program rewitalizacji ma charakter umowy społecznej – uczestnicząc w jego opracowaniu (uchwalanego następnie przez Radę Miasta) interesariusze zobowiązują się do konsekwentnych i długofalowych działań na rzecz zrealizowania programu w kształcie zaplanowanym w jego treści. Determinacja i stałe zaangażowanie ze strony wszystkich

interesariuszy dadzą nadzieję, że warunki wspomnianej umowy społecznej zostaną dotrzymane, a przedsięwzięcia zapisane w programie zrealizowane.

Poszczególne przedsięwzięcia rewitalizacyjne mogą wpisywać się w więcej niż jeden kierunek działań skorelowanych z celami Programu Rewitalizacji.

Co do zasady wskazane przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizowane są na obszarze rewitalizacji. Jednakże ustawa o rewitalizacji dopuszcza też, aby przedsięwzięcia były zlokalizowane poza tym obszarem, ale tylko wtedy, gdy służą one realizacji celów programu. Takie przypadki wymagają szerszego uzasadnienia. Należy przyjąć, że przedsięwzięcia rewitalizacyjne, które w całości lub części lokalizowane byłyby poza obszarem rewitalizacji, dotyczyć będą następujących sytuacji:

- mają charakter liniowy lub sieciowy i realizacja ich tylko w granicach obszaru rewitalizacji nie przyniesie oczekiwanego efektu,
- wiążą się z wykorzystaniem (także w drodze modernizacji, rozbudowy) w sposób służący celom programu istniejących obiektów zlokalizowanych poza obszarem rewitalizacji (a niewielka odległość od tego obszaru albo specyficzny charakter przedsięwzięcia nie osłabią jego oddziaływania na obszar rewitalizacji),
- stanowią część całościowych działań w określonej sferze na terenie całego miasta i wydzielenie odrębnego przedsięwzięcia dotyczącego wyłącznie obszaru rewitalizacji byłoby nieracjonalne, nieefektywne, niezrozumiałe dla mieszkańców czy wręcz obniżałoby skuteczność kompleksowego działania.

Z uwagi na zróżnicowaną dojrzałość wymienionych poniżej przedsięwzięć nie we wszystkich przypadkach są dostępne szczegółowe dane. W niektórych wypadkach, jak już wcześniej wskazano, dopiero dalsze działania w ramach realizacji programu rewitalizacji doprowadzą do uszczegółowienia kształtu, zakresu i wartości przedsięwzięcia. W związku z tym w przypadku przedsięwzięć kluczowych nie można szczegółowo określić wartości poszczególnych zadań, bo te zostaną doprecyzowane na etapie wdrażania programu. Niemniej jednak można oszacować, że na ich realizację w trakcie okresu obowiązywania programu przeznaczone zostanie **nie mniej niż 250 mln zł**. Jeśli chodzi o wskazanie podmiotów realizujących to należy odnotować, że ma ono charakter wstępny i może wraz z procesem uszczegółowienia przedsięwzięć ulegać zmianom. Co więcej, w tym miejscu następuje wskazanie jedynie wiodących komórek, a aktywny udział także innych komórek/podmiotów/jednostek publicznych będzie konieczny do skutecznej realizacji przedsięwzięć.

Przedsięwzięcia podstawowe – kluczowe

Poniżej zestawiono kluczowe przedsięwzięcia podstawowe. W dalszej części umieszczono szersze omówienie każdego kolejnego przedsięwzięcia.

LP.	Nazwa przedsięwzięcia kluczowego	Podobszar rewitalizacji, w którym zlokalizowane jest przedsięwzięcie lub którego dotyczy (lub może dotyczyć, jeśli lokalizacja na tym etapie nieustalona)
K1.	Program organizacji domów sąsiedzkich i miejsc aktywności lokalnej	Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)
K2.	Program organizacji placówek kultury i ośrodków kulturalno-społecznych oraz podejmowania lokalnych działań kulturalnych	POD Ż-R CZW KAL ŁĘC DWO KOŚ KUN KRO PRZ TAT TUR H-Z (potencjalnie)
K3.	Pilotażowy program modernizacji gminnego zasobu komunalnego	Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)
K4.	Program wsparcia lokalnych przedsiębiorców	SM POD Ż-R ŚR CZW DWO KUN
K5.	Program nadania przestrzeni publicznej lokalnego wymiaru	SM POD Ż-R ŚR CZW KAL ŁĘC DWO KOŚ KUN KRO PRZ TAT TUR
K6.	Program kształtowania lokalnych przestrzeni zieleni i rekreacyjnych	Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)
K7.	Program poprawy dostępności obszaru rewitalizacji pieszo lub rowerem	Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
K1	1.1 1.2 1.3 1.4	Wymaga doprecyzowania w trakcie wdrażania.
Tytuł projektu		
Program organizacji domów sąsiedzkich i miejsc aktywności lokalnej		
Lokalizacja		Podobszar(-y) rewitalizacji
Do ustalenia na etapie wdrażania projektu.		Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)
Opis projektu		
Odzwierciedleniem priorytetu dla lokalności w GPR powinno być zapewnienie, aby ta lokalność miała gdzie znajdować wyraz. Efektem prawdziwej rewitalizacji muszą być więzy międzyludzkie, które wykształcają się między mieszkańcami. Tymczasem miejsc ku temu nie ma wiele, a instytucja domu sąsiedzkiego jest w Lublinie praktycznie nieznana. Program ma to zmienić. W jego ramach rozpoznane zostanie, czy w danej okolicy istnieje zapotrzebowanie (choćby potencjalne) dla organizacji takiego miejsca. Następnie rozważone zostaną opcje organizacyjne. Równocześnie poszukiwane będą potencjalne lokalizacje dla tego typu miejsc. W pierwszym etapie powinny zostać uruchomione co najmniej trzy takie miejsca (w różnych formułach – np. bez animatora, z animatorem – na etacie miejskim lub z ramienia wyłonionej w konkursie organizacji społecznej). Na bazie ewaluacji		

z funkcjonowania tych miejsc w różnych wariantach powinna zapaść decyzja o rozwijaniu tej formuły lub jej modyfikacji.

Schemat uruchamiania takiego miejsca obejmowałby przyznanie środków na urządzenie pomieszczeń, a potem zapewnienie corocznego budżetu na działanie (utrzymanie pomieszczeń, ewentualne wynagrodzenie animatora, ograniczone środki na działalność). Główny ciężar funkcjonowania ma opierać się o oddolną inicjatywę grup sąsiedzkich lub/i organizacji społecznych. Paleta potencjalnych działań jest praktycznie nieograniczona, ale może obejmować: klub sąsiedzki, miejsce spotkań (sąsiedzką bibliotekę, kawiarnię), warsztaty (np. rękodzieła, komputerowe, językowe), kooperatywę sąsiedzką, inicjatywy obywatelskie, działania międzypokoleniowe, wyprzedaże garażowe, klub mam, „bank czasu/bank usług sąsiedzkich”, powierzchnię co-workingową, itp.

Istotnym elementem programu jest zidentyfikowanie właściwych lokalizacji dla takich miejsc. Podstawowym źródłem powinny być dostępne zasoby komunalne, np. niewykorzystane lokale użytkowe, ale też pomieszczenia np. w instytucjach kultury (dlatego aktywny udział w projekcie instytucji dysponujących takimi przestrzeniami jest kluczowy), ale należałoby dopuścić inne rozwiązania – np. udostępnienie pomieszczeń przy spółdzielnię mieszkaniową lub podmiot komercyjny (najlepiej nieodpłatnie, jeśli model partnerstwa ma być wdrażany).

Podmiot realizujący: Komórka odpowiedzialna w UML:

Do ustalenia na etapie wdrażania projektu. Wstępny etap rozpoznawczy powinien zostać przeprowadzony przez Biuro Partycypacji Społecznej

Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:

Wzmocnienie lokalnych społeczności. Docelową miarą skuteczności tego wzmocnienia będzie realna umiejętność zabierania przez lokalne społeczności głosu w ważnych dla siebie sprawach, wychodzenia z inicjatywami, budowania partnerstw z instytucjami publicznymi, a zwłaszcza Urzędem Miasta Lublina, dla współpracy w konkretnych lokalnych sprawach. Doraźnie miarą efektywności projektu będzie liczba uruchomionych domów sąsiedzkich (czy miejsc o podobnym charakterze) oraz stopień wykorzystania takiego miejsca (liczba wydarzeń w ciągu roku)

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

K2 K5 11 13 14 J Ł M N P

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
K2	1.1 1.2 1.3 1.4	Wymaga doprecyzowania w trakcie wdrażania.
Tytuł projektu		
Program organizacji placówek kultury i ośrodków kulturalno-społecznych oraz podejmowania lokalnych działań kulturalnych		
Lokalizacja		Podobszar(-y) rewitalizacji
Do ustalenia na etapie wdrażania projektu. Dodatkowo kontynuacja działań tam, gdzie się w tej formule odbywają: ul. 1 Maja, ul. Skibińska		POD Ż-R CZW KAL ŁĘC DWO KOŚ KUN KRO PRZ TAT TUR H-Z (potencjalnie)
Opis projektu		
Przedsięwzięcie bazuje na dotychczasowych doświadczeniach z działań miejskich instytucji kultury („Dzielnice Kultury”, „Punkt Kultury”) w dzielnicach/obszarach pozbawionych stałych lokalnych instytucji kultury "Punktów Kultury". Polega na utrzymaniu/rozwoju miejsc już istniejących, zapewnieniu im stałego finansowania, oraz uruchomieniu kolejnych miejsc aktywności kulturalno-społecznej w lokalizacjach, w których brak jakiegokolwiek placówki kultury, a gdzie równocześnie koncentrują się problemy społeczne. Odpowiedzią na te problemy ma być inicjatywa współtworzenia przez mieszkańców okolicy ośrodka kulturalno-społecznego. Ma on służyć szeroko pojętej edukacji kulturalnej i profilaktyce społecznej – oferta podlegałaby wypracowaniu po rozpoznaniu potrzeb mieszkańców. Komponentami przedsięwzięcia byłyby moduły warsztatowo-edukacyjne prowadzone przez artystów oraz działania edukacyjno-kulturalne skierowane do dzieci, młodzieży, dorosłych		

i seniorów. W programie działania uwzględniać należy również aktywność fizyczną (sport, rekreacja) i inne czynniki mogące integrować społeczność lokalną. Istotnym elementem projektu jest wydobycie potencjału kulturowego wskazanego obszaru dzięki kontaktowi ze światem kultury.

W ramach przedsięwzięcia wypracowaniu i ustaleniu podlegałaby formuła organizacyjna działania poszczególnych miejsc – mogłyby być podporządkowane miejskim instytucjom kultury posiadającym już doświadczenie w tym zakresie (Centrum Kultury i Warsztaty Kultury) lub innym, ewentualnie w grę mogłoby też wchodzić powołanie nowej instytucji.

Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:
Centrum Kultury, Warsztaty Kultury, ewentualnie inne miejskie instytucje kultury	Wydział Kultury

Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:
Liczba powstałych/utrzymanych miejsc. Liczba uczestników zajęć/wydarzeń.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:
K1 K5 8 11 13 14 17 K

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
K3	1.4 2.4 3.4	Wymaga doprecyzowania w trakcie wdrażania.

Tytuł projektu

Pilotażowy program modernizacji gminnego zasobu komunalnego

Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji
Do ustalenia na etapie wdrażania projektu.	SM POD Ż-R ŚR CZW KAL ŁĘC DWO KOŚ KUN KRO PRZ TAT TUR H-Z

Opis projektu

Projekt polegać ma na wypracowaniu i przetestowaniu różnych rozwiązań organizacyjno-techniczno-finansowych służących uruchomieniu w dalszym etapie działań o szerszej skali zmierzających do poprawy standardu warunków zamieszkania w mieszkaniowym zasobie gminy (w szczególności na obszarze rewitalizacji). Podejmowane działania mają zapewniać w modernizowanych lub nowobudowanych obiektach niski poziom zapotrzebowania na energię, przyjazne otoczenie dobrze powiązane z tkanką miejską, oraz tzw. „miks społeczny” wśród lokatorów stanowiący podstawę skutecznych procesów integracji mieszkańców.

W szczególności zidentyfikowana zostanie lokalizacja / lokalizacje na obszarze rewitalizacji dla realizacji działań inwestycyjnych. Najkorzystniej, gdyby był to kwartał / fragment kwartału ulic, w którym znajduje się skupisko budynków co najmniej o przeważającej własności komunalnej. Pozwoli to na elastyczne poszukiwanie optymalnych rozwiązań architektonicznych, technicznych (modernizacja, wyburzenia, dobudowa nowych obiektów), organizacyjnych (mieszkania komunalne, TBS, inne), finansowych (z udziałem środków zewnętrznych o zróżnicowanym charakterze), a także społecznych (niektóre z powstających lokali powinny mieć szczególne przeznaczenie powiązane z realizowanymi programami społecznymi, np. mieszkania dla seniorów, osób z niepełnosprawnościami, osób wychodzących z bezdomności).

Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:
ZNK, TBS Nowy Dom, ewentualnie LPGK	Wydział Spraw Mieszkaniowych

Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:
Modernizacja istniejących / wzniesienie nowych lokali w mieszkaniowym zasobie gminy (lub TBS).

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:
6 19 21 22 27 A N O

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
K4	3.1 3.2	Wymaga doprecyzowania w trakcie wdrażania.

Tytuł projektu

Program wsparcia lokalnych przedsiębiorców

Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji
Do ustalenia na etapie wdrażania projektu.	SM POD Ż-R ŚR CZW DWO KUN
Opis projektu	
<p>Przygotowanie i wdrożenie kompleksowego programu dla lokalnych przedsiębiorców prowadzących działalność na obszarze rewitalizacji (często w lokalach komunalnych) obejmującego:</p> <ul style="list-style-type: none"> • preferencyjną politykę czynszową, zachęcającą do długookresowego najmu, podejmowania działań remontowych oraz uwzględniającą prowadzenie działalności społecznie pożądanej (np. dla podmiotów ekonomii społecznej) i nie zakładającą preferowanie „nowych” najemców przy zapominaniu o „starych”, • wsparcie w remontach i aranżacji lokali, • wsparcie w tworzeniu stowarzyszeń kupców ulicy i koordynowaniu działań, • szkolenia w zakresie umiejętności przydatnych przedsiębiorcom, • działania ukierunkowane na budowę lokalnej marki (lokalnych marek ulic), • poprawę estetyki szyldów, dostępności lokali (zgodnie z zasadami projektowania uniwersalnego), fasad budynków i ich otoczenia, • współpracy z instytucjami miejskimi (np. instytucjami kultury), • wzmocnienie lokalnego charakteru obszaru. <p>Elementem przedsięwzięcia stałaby się kontynuacja programu „Kreatywne przemiany”.</p>	
Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:
Wydział Strategii i Przedsiębiorczości, Menadżer Śródmieścia	Wydział Strategii i Przedsiębiorczości
Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:	
<p>Aktywizacja społeczno-gospodarcza przedsiębiorców i wsparcie ich w codziennej działalności w zakresie zwiększenia ich konkurencyjności względem sieci handlowych. Miarą sukcesu będzie zahamowanie odpływu drobnych przedsiębiorców z obszaru rewitalizacji.</p> <p>Przedsięwzięcie ma doprowadzić do wzrostu liczby najemców w lokalach użytkowych na terenie objętym projektem (zarówno komunalnych jak prywatnych). Ponadto w ramach projektu zwiększone zostaną u przedsiębiorców z rejonu Śródmieścia kompetencje z zakresu kreatywnej aranżacji przestrzeni handlowej, prezentacji produktu, tworzenia klimatycznego i przyciągającego klientów wizerunku lokalu. Sukces przedsięwzięcia powinien zmienić obraz obszarów, na których będzie realizowane, przyciągnąć na ten teren turystów i mieszkańców miasta, czyniąc z nich obszar atrakcyjny do inwestowania.</p>	
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:	
K1 29 B E	

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
K5	1.1 2.1 2.2 2.3 2.5 3.2	Wymaga doprecyzowania w trakcie wdrażania.
Tytuł projektu		
Program nadania przestrzeni publicznej lokalnego wymiaru		
Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji	
Do ustalenia na etapie wdrażania projektu.	Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)	
Opis projektu		
<p>Przedsięwzięcie zakłada wypracowanie kształtu – w oparciu o mechanizmy partycypacyjne – oraz realizacja nowych/przekształconych przestrzeni publicznych. Celem ma być kształtowanie tych miejsc w sposób zachęcający do korzystania z nich.</p> <p>Program może też wymagać zmian w organizacji ruchu, przeorganizowania przekroju poprzecznego ulic, zmian lokalizacji przystanków komunikacji miejskiej, organizacji miejsc postojowych (w tym dla</p>		

rowerów), lokalizacji stacji roweru publicznego. Przy programowaniu, projektowaniu i realizacji działań zastosowanie znajdą Lubelskie Standardy Pieszce oraz zasady programu Dostępność+.

W ramach przedsięwzięcia powinny zostać zidentyfikowane potencjalne lokalizacje działań z zakresu uspokojenia ruchu lub/i inwestycji polegających na przekształceniu ulicy w woonerf. Potencjalne lokalizacje do rozważenia w pierwszej kolejności to ulice: Zielona, Krótka, Bieczyńskiego, Czysta, Spokojna, Sądowa, Hipoteczna, Żwirki i Wigury, Chmielarczyka, Sztajna, Niecała, Karmelicka, Peowiaków, Kościuszki, Kapucyńska, Staszica, Dolna Panny Marii, Lubartowska, Żmigród.

Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:
Zarząd Dróg i Mostów, Wydział Gospodarki Komunalnej, Wydział Inwestycji i Remontów	Wydział Zarządzania Ruchem Drogowym i Mobilnością

Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:
Liczba przeprowadzonych zmian przestrzeni, w tym liczba ulic objętych zmianą organizacji ruchu w celu uspokojenia ruchu i poprawy warunków ruchu pieszego. Wpływ tych działań na stopień użytkowania tych przestrzeni publicznych przez pieszych oraz na bezpieczeństwo.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:
K1 K6 K7 29 E M R

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
K6	1.1 1.2 2.1 2.2 2.3 2.5 3.2	Wymaga doprecyzowania w trakcie wdrażania.
Tytuł projektu		
Program kształtowania lokalnych przestrzeni zieleni i rekreacyjnych		
Lokalizacja		Podobszar(-y) rewitalizacji
Do ustalenia na etapie wdrażania projektu.		Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)
Opis projektu		
<p>Przedsięwzięcie zakłada identyfikację – w oparciu o mechanizmy partycypacyjne – oraz realizacja nowych/przekształconych terenów zieleni (oraz/lub wprowadzanie tam funkcji rekreacyjnych lub sportowych), które mają wyrównać deficyty w tym zakresie w niektórych częściach obszaru rewitalizacji.</p> <p>Ochrona terenów zieleni lub tworzenie / rewitalizacja istniejących wielofunkcyjnych przestrzeni parkowych lub rekreacyjnych (z dopuszczeniem uzupełniających innych funkcji).</p> <p>Jednym z elementów programu powinno być tworzenie lub modernizacja rekreacyjnych terenów zieleni w dolinach rzek, przy właściwej ochronie ich walorów przyrodniczych. W skład programu nie będą wchodzić działania realizowane w ramach innych przedsięwzięć rewitalizacyjnych (np. w ramach projektu nr 1).</p> <p>Potencjalne lokalizacje działań do rozważenia: Park Rusałka, Słomiany Rynek, Zaułek Hartwigów, plac przy ul Długiej na Kośminku. Ponadto, każdego roku będą realizowane skwery i parki kieszonkowe na działkach będących w obszarze rewitalizacji, także w przestrzeniach zdegradowanych oraz terenach nieurządzonych. Elementem podejmowanych działań powinno być też organizowanie przestrzeni rekreacyjnych dla dzieci i młodzieży, typu boiska, skate park, place zabaw. Szczególna uwaga powinna być poświęcona zapewnieniu stałej lokalizacji dla Parku Dzikich Dzieci w Parku Rusałka oraz rozważenie „powielenia” tej cennej inicjatywy animacyjnej także w innych lokalizacjach.</p>		
Podmiot realizujący:		Komórka odpowiedzialna w UML:
Wydział Gospodarki Komunalnej, Wydział Inwestycji i Remontów, Biuro Rewitalizacji		Biuro Miejskiego Architekta Zieleni
Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:		
Liczba urządzonych/zmodernizowanych terenów zieleni (uwzględnianie będą tylko te o min. 30m ² terenu biologicznie czynnego).		
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:		
K5 K7 1 29 M		

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
K7	2.3 2.5 3.2	Wymaga doprecyzowania w trakcie wdrażania.
Tytuł projektu		
Program poprawy dostępności obszaru rewitalizacji pieszo lub rowerem		
Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji	
Do ustalenia na etapie wdrażania projektu.	Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)	
Opis projektu		
<p>Program obejmie działania służące ułatwianiu przemieszczania się pieszo, ewentualnie rowerem, w obszarze rewitalizacji i na trasach dostępu do tego obszaru. W szczególności program skupi się na miejscach, w których istnieją przeszkody i bariery, które uniemożliwiają lub utrudniają przemieszczanie się.</p> <p>Program może objąć takie działania jak: budowa dróg rowerowych, urządzenie pasów rowerowych w ramach organizacji ruchu, budowa kładek, tuneli, przejść przez budynki lub nieruchomości dla ruchu rowerowego lub pieszego. Obejmie identyfikację zadań do realizacji, przygotowanie dla nich dokumentacji technicznej (ewentualnie w połączeniu z przeprowadzeniem działań formalnych) oraz etap wdrożenia. Program może mieć charakter kroczący (pozwalający dołączać do niego zadania). Przy programowaniu, projektowaniu i realizacji działań zastosowanie znajdą Lubelskie Standardy Pieszce oraz zasady programu Dostępność+.</p> <p>Potencjalne lokalizacje połączeń/powiązania do rozważenia w pierwszej kolejności:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kładki przez dolinę Czechówki i nad al. Solidarności przewidziana przez mpzp oraz dodatkowa w przedłużeniu ul. Niecałej (do rozważenia konstrukcja typu <i>tensegrity</i> w celu ograniczenia ingerencji w krajobraz), • połączenia między os. Tatary oraz os. Przyjaźni a Starym Miastem (także w połączeniu z kwestią przekroczenia rzeki Bystrzycy oraz udostępnienia dla mieszkańców swobodnego przejścia przez ogrody działkowe), • połączenia między Parkiem Ludowym a Parkiem Rusałka i dalej do Starego Miasta (rejon pl. Wolności oraz rejon ul. Żmigród), • połączenie w rejonie Dworca PKP przez tory kolejowe, • połączenie przez dolinę Bystrzycy w rejonie ul. Wapiennej, • połączenie Kośminka ze stacją roweru miejskiego w rejonie ul. Kunickiego.		
Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:	
Zarząd Dróg i Mostów, Wydział Gospodarki Komunalnej, Wydział Inwestycji i Remontów	Wydział Zarządzania Ruchem Drogowym i Mobilnością	
Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:		
Zwiększona długość tras rowerowych. Zwiększona długość szlaków pieszych lub szlaków, na których zwiększono komfort przemieszczania się. Skrócony czas przemieszczania się między określonymi punktami. Zwiększony odsetek korzystających z rowerów lub podróży pieszych. Zwiększenie liczby podróży odbywanych pieszo w obszarze rewitalizacji. Obniżenie emisji szkodliwych substancji pochodzących z pojazdów spalinowych. Poprawa jakości życia na obszarze rewitalizacji.		
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:		
K5 K6 29 R		

Pozostałe przedsięwzięcia podstawowe

Poniżej zestawiono pozostałe przedsięwzięcia podstawowe. W dalszej części umieszczono kolejno szersze omówienie każdego przedsięwzięcia.

LP.	Nazwa przedsięwzięcia kluczowego	Podobszar rewitalizacji, w którym zlokalizowane jest przedsięwzięcie lub którego dotyczy (lub może dotyczyć, jeśli lokalizacja na tym etapie nieustalona)
1.	Zielono-błękitna infrastruktura na obszarze rewitalizacji (Park Bronowicki (1.1), Błonia pod Zamkiem (1.2)).	POD Ż-R ŁĘC
2.	Centrum Sztuki Dzieci	KUN
3.	Przebudowa / rozbudowa Domu Słów	Ż-R
4.	Modernizacja Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnych im. Prof. Zofii Sękowskiej	Poza obszarem rewitalizacji
5.	Kompleksowy system bezpieczeństwa w placówkach oświatowych	SM POD Ż-R ŚR CZW KAL ŁĘC DWO KOŚ KUN KRO PRZ TAT TUR H-Z
6.	Laboratorium Innowacji Miejskich	ŚR
7.	Warsztat Medialabowy	SM
8.	Coroczny cykl wydarzeń kulturalnych Warsztatów Kultury na obszarze rewitalizacji (Noc Kultury (8.1), Miastoczułość (8.2), Wschód Kultury - Inne Brzmienia (8.3), Strefa Innych Brzmień (8.4), Carnaval Sztukmistrzów (8.5), Jarmark Jagielloński (8.6), Orkiestra Jarmarku Jagiellońskiego (8.7), Spotkania Praktyczne (8.8), Warsztat Fotograficzny WK (8.9), Patterns of Europe (8.10), Miasto movie (8.11), Wydarzenia w Próba Cafe (8.12))	SM POD Ż-R ŚR CZW KAL ŁĘC DWO PRZ
9.	Wolontariusz Kultury	Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)
10.	„W aktywności siła” - wzrost aktywności społeczno-zawodowej oraz poprawa dostępu do rynku pracy osób z niepełnosprawnościami	Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)
11.	Klub Seniora JESTEM	DWO KRO
12.	„Klasztor w sercu miasta” - Klub Samopomocy przy Klasztorze OO. Dominikanów	SM
13.	Klub Seniora - Integracja poprzez kulturę	DWO KRO

14.	LUBInclusiON - działania profilaktyczne i usamodzielniające w środowisku lokalnym oraz utworzenie nowych miejsc usług społecznych	Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)
15.	Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w mieście Lublin	Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)
16.	Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych w wieku 30 lat i więcej zarejestrowanych w MPU w Lublinie	Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)
17.	Coroczny cykl wydarzeń kulturalnych Centrum Kultury na obszarze rewitalizacji (Most Kultury (17.1), Festiwal Kultury Przestrzeni (17.2), Peryferia Sztuki (17.3))	Ż-R DWO ŁĘC SM ŚR
18.	Kompleksowa opieka domowa	Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)
19.	Opracowanie dokumentacji służącej przygotowaniu inwestycji w budynkach komunalnych	Ż-R POD ŚR
20.	Termomodernizacja miejskich budynków użyteczności publicznej	SM POD Ż-R ŚR CZW KAL ŁĘC DWO KOŚ KUN KRO PRZ TAT TUR
21.	Społeczna Agencja Najmu	Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)
22.	Plan restrukturyzacji zadłużenia wspierany narzędziami polityki społecznej	Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)
23.	Park Kulturowy dla Starego Miasta	SM
24.	Renowacja Trybunału Koronnego	SM
25.	Renowacja konserwatorska z termomodernizacją budynku Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Lublinie	ŚR
26.	Nowa przestrzeń w dzielnicy Tatary	TAT
27.	Brama Krakowska – przebudowa, prace remontowe, aranżacyjne i wystawiennicze	SM

28.	Przebudowa Pałacu Lubomirskich na Muzeum Ziemi Wschodnich Dawnej Rzeczypospolitej	ŚR
29.	Zagospodarowanie obszaru dawnego Podzamcza	POD
30.	„Przystanek Sempre” - placówka wsparcia dziennego z oddziaływaniami socjoterapeutycznymi	Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
1	1.2 2.1 2.2	60 mln zł
Tytuł projektu Zielono-błękitna infrastruktura na obszarze rewitalizacji (Park Bronowicki (1.1), Błonia pod Zamkiem (1.2))		
Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji	
Park Bronowicki, Błonia pod Zamkiem	POD ŁĘC	
Opis projektu		
<p>Podprojekt 1.1 obejmuje rewaloryzację i zachowanie dziedzictwa naturalnego zabytkowego Parku Bronowickiego. W wymiarze rzeczowym polegać będzie na odnowieniu kompozycji Parku (nowe nasadzenia i uporządkowanie terenu), wymianie nawierzchni alejek (dostosowaniu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz innych grup użytkowników), budowie ogrodzenia, wykonaniu małej architektury, placów zabaw, siłowni zewnętrznej, instalacji oświetlenia i monitoringu.</p> <p>Podprojekt 1.2 polega na stworzeniu – przy poszanowaniu kontekstu historycznego, sąsiedztwa i relacji przestrzennych i widokowych – wielofunkcyjnej przestrzeni parkowej o programie adresowanym do zróżnicowanych grup użytkowników, a równocześnie stworzenie miejsca różnorodnych kreacji artystycznych. Istotne jest przy tym zachowanie wartości przyrodniczych oraz powiązanie komunikacyjne przestrzeni Błoni z zabytkowym sąsiedztwem Starego Miasta.</p> <p>Obszar parku zostanie zróżnicowany funkcjonalnie i programowo na strefy komunikacji i strefy wypoczynku: biernego (strefa otwartych muraw i łąk kwiatnych) i czynnego (strefa gier, zabaw i ćwiczeń).</p>		
Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:	
Wydział Gospodarki Komunalnej, Wydział Inwestycji i Rozwoju, Biuro Rewitalizacji	Biuro Miejskiego Architekta Zieleni	
Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:		
Powierzchnia zmodernizowanych/urządzonych terenów zieleni.		
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:		
K7 M		

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
2	1.2 1.3 3.5	80 mln zł
Tytuł projektu Centrum Sztuki Dzieci		
Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji	
Ul. Kunickiego	KUN	
Opis projektu		
Przedsięwzięcie obejmuje adaptację budynku Domu Kultury „Kolejarz” dla potrzeb Teatru oraz biblioteki i świetlicy środowiskowej, a także zagospodarowanie i uporządkowanie terenu wokół		

budynku (m.in. powiększenie sali teatralnej przystosowanie dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami, norm przeciwpożarowych, BHP, wykonanie chodników, parkingu i terenów zieleni).

Podmiot realizujący: Komórka odpowiedzialna w UML:
Wydział Kultury Wydział Kultury

Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:
Nowa powierzchnia dla działań kulturalnych. Liczba aktywnych uczestników wydarzeń i podejmowanych działań.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:
K2 30 K

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
3	1.2 1.3 3.2 3.4 3.5	20 mln zł
Tytuł projektu Przebudowa / rozbudowa Domu Słów		
Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji	
Ul. Żmigród	Ż-R	
Opis projektu Renowacja budynku mieszczącego Dom Słów wraz z jego rozbudową umożliwiającą rozwinięcie programu i oferty tej instytucji kultury.		
Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:	
Ośrodek Brama Grodzka-Teatr NN	Wydział Kultury	
Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny: Nowa powierzchnia dla działań kulturalnych. Liczba aktywnych uczestników wydarzeń i podejmowanych działań.		
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami: K2 A J K		

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
4	1.3 1.4 3.5	108 mln zł
Tytuł projektu Modernizacja Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnych im. Prof. Zofii Sękowskiej		
Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji	
Al. Wyścigowa 31 Projekt zlokalizowany tuż poza obszarem rewitalizacji. Dotyczy rozbudowy istniejącego obiektu. Z racji swego specjalistycznego charakteru służyć będzie całemu obszarowi rewitalizacji i nie tylko.	SM POD Ż-R ŚR CZW KAL ŁĘC DWO KOŚ KUN KRO PRZ TAT TUR H-Z	
Opis projektu Przedmiotem przedsięwzięcia jest przebudowa i rozbudowa obiektu na potrzeby Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnych, niosącą pomoc edukacyjną i rewalidacyjną uczniom z całego województwa lubelskiego. Oprócz prac budowlanych przedsięwzięcie obejmuje zakup niezbędnego wyposażenia ośrodka. Powstała w wyniku realizacji projektu infrastruktura będzie również wykorzystywana do prowadzenia dodatkowych zajęć mających na celu przede wszystkim przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.		
Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:	
Wydział Oświaty	Wydział Oświaty	
Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny: Efektem realizacji przedsięwzięcia będzie wzrost liczby osób z niepełnosprawnościami korzystających z nowoczesnej, specjalistycznej opieki i nowej specjalistycznej infrastruktury.		
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:		

D Ł

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
5	1.3 3.5	10 mln zł
Tytuł projektu		
Kompleksowy system bezpieczeństwa w placówkach oświatowych		
Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji	
	Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)	
Opis projektu		
Przedsięwzięcie obejmuje m.in.: monitoring wewnętrzny w szkołach; monitoring zewnętrzny w szkołach podłączony do systemu miejskiego; opracowanie i wdrożenie jednolitego systemu ostrzegania i reagowania w sytuacjach zagrożenia; system dozoru wejść.		
Podmiot realizujący:		Komórka odpowiedzialna w UML:
Wydział Oświaty		Wydział Oświaty
Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:		
Przedsięwzięcie przyczyni się do podniesienia bezpieczeństwa wśród uczniów, rodziców i kadry pracującej w szkołach.		
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:		
D Ł		

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
6	1.1 1.3 1.4 2.1-2.5 3.5	15 mln zł
Tytuł projektu		
Miejskie Laboratorium Innowacji		
Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji	
Budynek dawnej „Astorii” ul. Lipowa 1 / Aleje Racławickie 2	ŚR	
Opis projektu		
<p>Miejskie Laboratorium Innowacji (MLI) to przedsięwzięcie polegające na utworzeniu przestrzeni twórczej służącej budowaniu ekosystemu innowacji i nowych umiejętności poprzez ulokowanie takich działalności/funkcji jak m.in.: FabLab, MediaLab, kreatywna biblioteka, pracownia kreatywna, otwarta kuchnia, jadłodzielnia, przestrzeń coworkingowa, przestrzeń konferencyjno-warsztatowa, strefa wystawowa (showroom), dom dla roślin itp. Laboratorium to pole do dyskusji, zbadania i wypracowania różnorodnych form współpracy mieszkańców, biznesu i władzy w zakresie implementacji „miejskich” projektów innowacyjnych i niesablonowych, które przyczynią się do stworzenia przyjaznej przestrzeni miejskiej dla jej użytkowników.</p> <p>MLI spełniać powinno rolę „pilotażowni” – inkubatora nietypowych, eksperymentalnych działań miejskich będących odpowiedzią na stojące przed miastem wyzwania w zakresie wdrażania innowacji społecznych, zrównoważonego rozwoju, rozwoju gospodarczego, infrastruktury czy gospodarowania przestrzenią publiczną. Wypracowane rozwiązania mogłyby w MLI przy wsparciu władz miasta przechodzić etap pilotażowy (testowy).</p> <p>Szczególna uwaga powinna w MLI zostać poświęcona wypracowaniu metody (w wymiarze architektoniczno-kulturowym, technicznym, społecznym, organizacyjnym i finansowym) realizacji remontów i prac budowlanych prowadzonych na obszarze rewitalizacji w odniesieniu do istniejącej tkanki miejskiej, w szczególności tkanki mieszkaniowej o charakterze społecznego budownictwa czynszowego, których podjęcie przewidują przedsięwzięcia zawarte w GPR. Działania o takim charakterze na szeroką skalę nie były dotąd prowadzone, a podjęcie ich wiązać się będzie z szeregiem aktualnych wyzwań (m.in. ochrona dziedzictwa kulturowego, potrzeba dostosowania do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami, zmiany klimatyczne i efektywność energetyczna). Do ich</p>		

właściwego rozwiązania potrzebne jest stworzenie trwałego partnerstwa władz miasta, lubelskich uczelni i organizacji pozarządowych.

MLI będzie stanowić także płaszczyznę do integracji i sieciowania uczniów i studentów, w tym również cudzoziemców oraz przyciągania talentów. To również cykl warsztatów i szkoleń mających na celu pogłębianie idei kreatywności i świadomości społecznej. MLI jest inicjatywą obywatelską.

Ma w pełni wykorzystywać potencjał budynku wynikający z lokalizacji, historii oraz kubatury, w celu stworzenia przestrzeni innowacji i spotkań dla mieszkańców, biznesu, sektora kreatywnego, start-up, NGO itp. Wymiar obywatelski przedsięwzięcia przejawiać się będzie po pierwsze tym, że w obszarze zainteresowania MLI znajdzie się doskonalenie systemu zamawiania przez miasto zadań publicznych w konkursach (tak, aby uwzględniały one nowe uwarunkowania, potrzeby i możliwości). Drugim przejawem obywatelskości MLI będzie to, że instytucja funkcjonować będzie w „otwartej” formule, zachęcającej do współpracy różnych partnerów i przystosowanej do ciągłego poszukiwania nowych rozwiązań. Taką formułę udałoby się zapewnić np. poprzez powierzenie roli „operatora” MLI (lub jego części) organizacji pozarządowej.

Budynek MLI zostałby zmodernizowany i wyposażony w systemy inteligentnego zarządzania, wpływające na redukcję zużycia zasobów, tj. systemy zarządzania ogrzewaniem, wentylacją, siecią tele/info itd. Do budynku wprowadzone zostaną także systemy i rozwiązania z zakresu gospodarki cyrkularnej, w tym zrównoważone gospodarowanie i ochrona zasobów wody – redukcja strat wody. Na elewacji planuje się nawiązanie do historycznego wyglądu Astorii poprzez umieszczenie nieinwazyjnych neonów. Obiekt dostosowany zostanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Budynek stanowić będzie wizytówkę regionu w zakresie rozwiązań SMART i innowacji społecznych.

Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:
Wydział Strategii i Przedsiębiorczości	Wydział Strategii i Przedsiębiorczości

Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:

Zasadniczym rezultatem funkcjonowania MLI ma być aktywny udział mieszkańców w procesach zarządzania miastem przekładający się na formułowanie i testowanie innowacyjnych rozwiązań poprawiających funkcjonowanie miasta w różnych dziedzinach. Miernikiem tych rezultatów powinna być przede wszystkim liczba innowacyjnych przedsięwzięć (rozwiązań, produktów) – stworzonych, przetestowanych, wdrożonych. Danym liczbowym powinna towarzyszyć pogłębiona analiza długofalowych rezultatów tych inicjatyw – czy były kontynuowane czy nie? Jakie przyniosły korzyści i czy wyciągnięto z nich wnioski. Takie analizy będą przekładać się na doskonalenie zasad funkcjonowania MLI. Uzupełniającymi miernikami rezultatów będą: liczba nawiązanych partnerstw krajowych i międzynarodowych, liczba mieszkańców uczestniczących w działaniach/korzystających z usług MLI, liczba zrealizowanych projektów/przedsięwzięć krajowych i międzynarodowych, liczba bezpośrednio utworzonych nowych miejsc pracy, liczba organizowanych wydarzeń tematycznych.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:
K3 K4 K5 K6 K7 B D F H I J K L Ł M N O R

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
7	1.2 3.4 3.5	
Tytuł projektu	Warsztat Medialabowy	
Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji	
Stare Miasto	SM	
Opis projektu	<p>Przedsięwzięcie ma umożliwiać spotkania osób z różnym doświadczeniem i zainteresowaniami i tworzyć laboratoryjne warunki dla twórczych eksperymentów (spotkania sztuki, technologii i nowych mediów). Warsztat Medialabowy to rodzaj pracowni, w której wykorzystując nowoczesny sprzęt, jak frezarka czy drukarka 3D, można przekuć swoje pomysły i projekty w konkretne, namacalne rzeczy, korzystając przy tym z pomocy oraz rad ekspertów i innych użytkowników.</p>	

Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:
Warsztaty Kultury	Wydział Kultury
Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:	
Liczba aktywnych użytkowników. Efekty twórcze współpracy.	
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:	
K2 8 K	

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
8	1.2 3.5	

Tytuł projektu
Coroczny cykl wydarzeń kulturalnych Warsztatów Kultury na obszarze rewitalizacji (Noc Kultury (8.1), Miastoczułość (8.2), Wschód Kultury – Inne Brzmienia (8.3), Strefa Innych Brzmień (8.4), Carnaval Sztukmistrzów (8.5), Jarmark Jagielloński (8.6), Orkiestra Jarmarku Jagiellońskiego (8.7), Spotkania Praktyczne (8.8), Warsztat Fotograficzny WK (8.9), Patterns of Europe (8.10), Miasto movie (8.11), Wydarzenia w Próba Cafe (8.12))

Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji
	Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)

Opis projektu
Przedsięwzięcie obejmuje szereg wydarzeń lub działań kulturalnych, w tym o charakterze społeczno-aktywizującym, jakie mają być corocznie prowadzone przez Warsztaty Kultury na obszarze rewitalizacji i mają oddziaływać na ten obszar oraz jego mieszkańców.

Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:
Warsztaty Kultury	Wydział Kultury

Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:
- Zwiększenie uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych osób z obszaru rewitalizacji, które do tej pory w nich nie uczestniczyły. Liczba osób, którym zapewniono bezpłatny udział na płatnym wydarzeniu. Liczba wydarzeń, które w swojej ofercie uwzględniły potrzeby osób doświadczających negatywnych zjawisk społecznych z obszaru rewitalizacji,. Poprawa opinii nt. konkretnych wydarzeń i utrudnień z nimi związanych wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji. Zwiększenie dostępności do wydarzenia wśród osób z obszaru rewitalizacji, niezamieszkujących na podobszarze, na którym odbywa się..
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:
K2 7 9 17 K

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
9	1.2 1.3 3.5	

Tytuł projektu
Wolontariusz Kultury

Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji
	Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)

Opis projektu
Program, którego celem jest aktywizacja mieszkańców Lublina w wieku od 15 do 75 lat, rozbudowa zaplecza wolontariackiego Warsztatów Kultury w Lublinie oraz podniesienie poziomu wiedzy o wolontariacie i jego znaczeniu w kontekście budowania aktywnego społeczeństwa obywatelskiego. Program zakłada realizację warsztatów i praktyk dla osób zainteresowanych działalnością wolontarystyczną i wspomaga sprawną realizację wydarzeń kulturalnych.

Program daje szansę wszystkim uczestnikom na: poznanie całego zespołu Warsztatów Kultury i kompleksowe przygotowanie się do pomocy przy naszych wydarzeniach, co umożliwi skierowanie do bardziej wymagających i satysfakcjonujących zadań w przyszłości.

Podmiot realizujący: Komórka odpowiedzialna w UML:
Warsztaty Kultury Wydział Kultury

Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:
Liczba uczestników projektu, w tym zamieszkujących na obszarze rewitalizacji. Maksymalizacja liczby uczestników z obszaru rewitalizacji.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:
K2 8 17 K

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
10	1.4 3.5	Przewidywana całkowita wartość projektu 1 566 570,74 zł, w tym środki europejskie w kwocie 1 331 585,12 zł.
Tytuł projektu „W aktywności siła” - wzrost aktywności społeczno-zawodowej oraz poprawa dostępu do rynku pracy osób niepełnosprawnych		
Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)	
Opis projektu Projekt dla 120 osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym z niepełnosprawnościami obejmuje: rekrutację, diagnozę potrzeb, pracę socjalną, Program Integracji Społecznej i Zawodowej Osób Niepełnosprawnych, szkolenia zawodowe dla 20 osób, pośrednictwo pracy i staże zawodowe. Celem głównym projektu jest wzrost aktywności społeczno-zawodowej oraz poprawa dostępu do rynku pracy osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Grupę docelową stanowi 120 niepełnosprawnych osób wykluczonych (w tym dotkniętych ubóstwem) lub osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym powyżej 18 roku życia będących klientami MOPR w Lublinie. Uczestnicy projektu objęci zostaną następującym wsparciem: diagnozą potrzeb, pracą socjalną, Programem Integracji Społecznej i Zawodowej Osób Niepełnosprawnych, szkoleniami zawodowymi, pośrednictwem pracy i stażami zawodowymi, zasiłkami i pomocą w naturze. Przedsięwzięcie adresowane jest do grona odbiorców nie tylko z obszaru rewitalizacji, ale poprzez mechanizmy zarządcze zostaną podjęte starania, aby odpowiadało ono w szczególności na potrzeby osób z obszaru rewitalizacji.		
Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML: MOPR Wydział Inicjatyw i Programów Społecznych	
Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny: Rezultatem projektu mają być trwałe i pozytywne zmiany w potencjale społecznym i zawodowym osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Miernikiem rezultatu będzie liczba osób objęta projektem, w tym osób z obszaru rewitalizacji.		
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami: 10 11 12 13 14 18 I J		

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
11	1.1 1.2 1.3 3.5	1 639 574,40 zł
Tytuł projektu Klub Seniora JESTEM		
Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji DWO KRO	
ul. Krochmalna 47		

Opis projektu

„Klub Seniora JESTEM” udziela wsparcia 60 seniorom z dzielnic: Za Cukrownią (na obszarze rewitalizacji) oraz Czuby i Wrotków. Działania klubu mają integrować seniorów i wspierają aktywność osób starszych, ale przede wszystkim zapewniają im dobre towarzystwo, w pobliżu miejsca zamieszkania. Gmina Lublin jest odpowiedzialna za dwa główne działania: poradnictwo prawne oraz udział w kulturze i życiu społecznym. Poradnictwo prawne polega m.in. na dyżurze prawnika oraz na wykładach i prelekcjach na tematy ważne dla seniorów. Udział w kulturze i życiu społecznym przewiduje organizowanie wieczorów seniora raz w miesiącu oraz w czerwcu każdego roku Lubelskich Dni Seniora.

Podmiot realizujący:

Partnerstwo między Stowarzyszeniem JESTEM a Gminą Lublin

Komórka odpowiedzialna w UML:

Wydział Inicjatyw i Programów Społecznych

Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:

Rezultatem przedsięwzięcia ma być zapewnienie atrakcyjnej oferty zaspokajającej potrzeby seniorów. Miernikiem rezultatów będzie liczba osób objęta projektem, w tym osób z obszaru rewitalizacji.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

K1 K2 10 12 13 14 I K

Nr projektu**12****Realizuje kierunki działań**

1.1 1.2 1.3 1.4

Szacunkowa wartość**Tytuł projektu**

„Klasztor w sercu miasta” - Klub Samopomocy przy Klasztorze OO. Dominikanów

Lokalizacja

ul. Złota 9

Podobszar(-y) rewitalizacji**SM****Opis projektu**

Projekt obejmuje utworzenie klubu samopomocy dla 160 osób wykluczonych społecznie lub zagrożonych wykluczeniem z terenu dzielnicy Stare Miasto i terenów przyległych poprzez rozwój środowiskowych form pomocy i samopomocy. Projekt jest realizowany w partnerstwie w oparciu o infrastrukturę powstałą w ramach poprzedniego programu rewitalizacji. Główne zadania w ramach całego projektu to: poradnia z Samopomocową Grupą Wsparcia, poradnia z Klubem Młodzieży, pomoc w załatwianiu spraw urzędowych, muzykoterapia/choreoterapia, aktywizacja zawodowa, aktywizacja życiowa, trening umiejętności spędzania czasu wolnego, aktywizacja społeczna. Gmina Lublin jest odpowiedzialna za realizację Zadanie 8 - Aktywizacja społeczna. W ramach zadania członkowie Klubu Samopomocy zostaną zaangażowani czynnie w realizację Korowodu Międzypokoleniowego, przedsięwzięcia realizowanego w celu budowania solidarności pomiędzy młodszymi i starszymi mieszkańcami Miasta Lublin w tym z dzielnicy Stare Miasto.

Podmiot realizujący:

Partnerstwo między Europejskim Domem Spotkań - Fundacją Nowy Staw a Gminą Lublin

Komórka odpowiedzialna w UML:

Wydział Inicjatyw i Programów Społecznych

Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:

Rezultatem przedsięwzięcia będzie trwała aktywizacja osób w nim uczestniczących, a miernikiem liczba tych osób, w tym osób z obszaru rewitalizacji.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

11 13 A I J K L

Nr projektu**13****Realizuje kierunki działań**

1.1 1.2 1.3 3.5

Szacunkowa wartość

582 375,00 zł

Tytuł projektu

Klub Seniora Klub Seniora-Integracja poprzez kulturę

Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji
ul. 1 Maja 35	DWO KRO
Opis projektu	
Przedsięwzięcie zakłada otwarcie klubu seniora i jego funkcjonowanie dla osób starszych w wieku 60+ (8 kobiet i 2 mężczyzn) z dzielnicy Za Cukrownią i okolic dworca PKP. Jego działalność umożliwi wzajemną integrację przyczyniając się do zmniejszenia izolacji społecznej seniorów. Uczestnicy projektu są angażowani w liczne aktywności kulturalne i twórcze. Klub ma charakter nieformalny a jego zakres działania obejmuje m.in. poradnictwo psychologiczne i prawne, edukację w zakresie nowoczesnych technologii, promowanie zdrowego stylu życia oraz zajęcia z zakresu kultury i sztuki. Gmina Lublin jest odpowiedzialna za realizację zadania „Wsparcie instytucjonalne klubu seniora” w tym: porady prawne dla osób starszych, konsultacje psychologiczne, szkolenia z zakresu załatwiania spraw urzędowych, prewencji, zagrożeń bezpieczeństwa.	
Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:
Partnerstwo między Towarzystwem Edukacji Kulturalnej a Gminą Lublin	Wydział Inicjatyw i Programów Społecznych
Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:	
Rezultatem przedsięwzięcia ma być zapewnienie atrakcyjnej oferty zaspokajającej potrzeby seniorów. Miernikiem rezultatów będzie liczba osób objęta projektem, w tym osób z obszaru rewitalizacji.	
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:	
K1 K2 11 12 13 14 18 K	

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
14	1.1 1.3 1.4 3.5	
Tytuł projektu		
LUBInclusiON - działania profilaktyczne i usamodzielniające w środowisku lokalnym oraz utworzenie nowych miejsc usług społecznych		
Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji	
Realizacja przedsięwzięcia fizycznie dokona się częściowo poza obszarem rewitalizacji, ale poprzez swój rozproszony charakter projekt będzie służył osobom z całego obszaru rewitalizacji. Klub Seniora przy Domu Pomocy Społecznej im. W. Michelisowej, ul. Archidiakońska 7 Klub Seniora przy Domu Pomocy Społecznej Betania, Aleja Kraśnicka 223 (poza obszarem rewitalizacji) Klub Seniora przy Domu Pomocy Społecznej Kalina, ul. Kalinowszczyzna 84 (w sąsiedztwie obszaru rewitalizacji) Klub Seniora przy Domu Pomocy Społecznej dla Osób Niepełnosprawnych Fizycznie, ul. Kosmonautów 78 (w sąsiedztwie obszaru rewitalizacji) Klub Seniora przy Domu Pomocy Społecznej im. Matki Teresy z Kalkuty, ul. Głowackiego 26 (poza obszarem rewitalizacji) Klub Seniora przy Domu Pomocy Społecznej im. Św. Jana Pawła II, ul. Ametystowa 22 (poza obszarem rewitalizacji) Klub Seniora „Senior Montessori” ul. Lwowska 28 (w sąsiedztwie obszaru rewitalizacji) Klub Seniora „Klub Aktywnych Kobiet” ul. Gospodarcza 7	Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)	
Opis projektu		
Projekt, którego głównym celem jest stworzenie zintegrowanego, kompleksowego systemu usług świadczonych w lokalnym środowisku dla 266 osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i		

wykluczeniem społecznym, w tym: osób starszych, osób z niepełnosprawnością, osób niesamodzielnych oraz dla osób, które ze względu na trudną sytuację życiową, niepełnosprawność lub chorobę potrzebują wsparcia, lecz nie wymagają całodobowej opieki, poprzez utworzenie 8 Klubów Seniora dla 105 osób, utworzenie 2 mieszkań wspomaganych dla 6 osób, utworzenie nowych miejsc usług społecznych w formie dziennej dla 76 osób i całodobowej dla 64 osób w Środowiskowym DS Kalina, 2 Ośrodkach Wsparcia Kalina o charakterze Rodzinnych Domów oraz Centrum Rozwoju i Integracji przy ul. Głowackiego oraz tworzenie warunków do opieki domowej - utworzenie wypożyczalni sprzętu pielęgnacyjnego i wspomagającego. W projekcie są realizowane działania profilaktyczne, które będą zapobiegały potrzebie umieszczenia osób w zakładach. Zastosowanie różnych mechanizmów aktywizacji oraz wsparcia w środowisku lokalnym opóźni konieczność korzystania z całodobowych form wsparcia. Przedsięwzięcie adresowane jest do grona odbiorców nie tylko z obszaru rewitalizacji, ale poprzez mechanizmy zarządcze zostaną podjęte starania, aby odpowiadało ono w szczególności na potrzeby osób z obszaru rewitalizacji.

Podmiot realizujący:

Wydział Inicjatyw i Programów Społecznych
Zespół Ośrodków Wsparcia

Komórka odpowiedzialna w UML:

Wydział Inicjatyw i Programów Społecznych

Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:

Rezultatem projektu ma być wzrost dostępności wysokiej jakości usług społecznych, użyteczności publicznej, w szczególności w formach zdeinstytucjonalizowanych, dla osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczonych społecznie w regionie. Miernikiem rezultatu będzie liczba osób z obszaru rewitalizacji objęta projektem.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

K1 11 12 13 14 18 I

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
15	1.3 1.4 3.5	9 321 059,59 zł
Tytuł projektu		
Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w mieście Lublin		
Lokalizacja		Podobszar(-y) rewitalizacji
		Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)
Opis projektu		
<p>Przedsięwzięcie skierowane do osób młodych do 29 roku życia pozostających bez pracy w Lublinie. Uczestnikami projektu będą osoby młode w wieku 18-29 lat bez pracy, w tym osoby z niepełnosprawnościami, zarejestrowane w MUP jako bezrobotne i polegające na zaoferowaniu im usług i instrumentów rynku pracy.</p>		
Podmiot realizujący:		Komórka odpowiedzialna w UML:
Miejski Urząd Pracy		Wydział Inicjatyw i Programów Społecznych
Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:		
Wejście młodych osób na rynek pracy. Miernikiem rezultatu liczba osób, które wzięły udział w projekcie (w tym osób z obszaru rewitalizacji) oraz tych, którzy znaleźli zatrudnienie.		
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:		
14 16 B L		

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
16	1.4 3.5	9 156 267,57 zł
Tytuł projektu		
Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych w wieku 30 lat i więcej zarejestrowanych w MPU w Lublinie		

Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji
	Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)
Opis projektu	
Przedsięwzięcie skierowane do osób bezrobotnych w wieku 30 lat i więcej zarejestrowanych w MUP w Lublinie jako osoby bezrobotne (w tym osoby w wieku 50 lat i więcej, kobiety, osoby z niepełnosprawnościami, osoby długotrwale bezrobotne, osoby o niskich kwalifikacjach) i polegające na zaoferowaniu im usług i instrumentów rynku pracy.	
Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:
Miejski Urząd Pracy	Wydział Inicjatyw i Programów Społecznych
Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:	
Wejście/powrót na rynek pracy osób objętych projektem. Miernikiem rezultatu liczba osób, które wzięły udział w projekcie (w tym osób z obszaru rewitalizacji) oraz tych, którzy znaleźli zatrudnienie.	
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:	
14 15 B L	

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
17	1.2 1.3 1.4 3.5	800 tys. zł rocznie

Tytuł projektu

Coroczny cykl wydarzeń kulturalnych Centrum Kultury na obszarze rewitalizacji (Most Kultury (17.1), Festiwal Kultury Przestrzeni (17.2), Peryferia Sztuki (17.3))

Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji
	Ż-R DWO ŁĘC ŚR
Opis projektu	
Zestaw jedynek w swoim rodzaju corocznych działań Centrum Kultury łączących działalność artystyczną ze społeczną – „lokalne święto” w przestrzeni zupełnie niezagospodarowanej kulturalnie, projekt mający za zadanie zwrócić uwagę mieszkańców miasta na rolę małej architektury w mieście i obszarów zieleni oraz wydarzenie interdyscyplinarnym bazującym na założeniu, że kultura i sztuka są mechanizmem zmiany społecznej i realnie wpływają na życie mieszkańców miasta. Podczas wspólnej pracy artystów z mieszkańcami powstaną trwałe prace wtapiające się w krajobraz miejski, starające się stymulować rewitalizację i zdefiniować otoczenie na nowo.	
Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:
Centrum Kultury	Wydział Kultury
Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:	
Zwiększenie uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych osób z obszaru rewitalizacji, które do tej pory w nich nie uczestniczyły. Liczba osób, którym zapewniono bezpłatny udział na płatnym wydarzeniu. Liczba wydarzeń, które w swojej ofercie uwzględniły potrzeby osób doświadczających negatywnych zjawisk społecznych z obszaru rewitalizacji, „Poprawa opinii nt. konkretnych wydarzeń i utrudnień z nimi związanych wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji. Zwiększenie dostępności do wydarzeń wśród osób z obszaru rewitalizacji, niezamieszkujących na podobszarze, na którym odbywa się wydarzenie.	
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:	
K2 8 9 K	

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
18	1.3 1.4 3.5	6 691 080,00 PLN, w tym FE 5 338 216,01 PLN

Tytuł projektu

Kompleksowa opieka domowa

Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji
	Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)
Opis projektu	
<p>Celem przedsięwzięcia jest umożliwienie osobom wykluczonym, bądź zagrożonym ubóstwem i wykluczeniem społecznym, zwłaszcza osobom starszym, niepełnosprawnym i niesamodzielnym dostępu do wysokiej jakości usług społecznych, które realizowane będą przez domową opiekę wytchnieniową (dzienną i nocną), domową opiekę wspierającą i usługi wspomagające (fryzjerskie, kosmetyczne, drobnych napraw domowych, transportowe). Zaplanowane wsparcie dostosowane będzie do indywidualnych, spersonalizowanych potrzeb beneficjentów, co w dłuższej perspektywie przyczyni się do podniesienia jakości usług społecznych, rozpowszechnienia alternatywnych form opieki, usprawnieniu możliwości rozwojowych jednostki, a w konsekwencji pozostaniu jednostki w środowisku rodzinnym najdłużej jak jest to możliwe. Projekt skierowany będzie do 150 osób korzystających z pomocy MOPR i wymagających wsparcia w formie usług opiekuńczych i specjalistycznych.</p> <p>Przedsięwzięcie adresowane jest do grona odbiorców nie tylko z obszaru rewitalizacji, ale poprzez mechanizmy zarządcze zostaną podjęte starania, aby odpowiadało ono w szczególności na potrzeby osób z obszaru rewitalizacji.</p>	
odmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:
MOPR	Wydział Inicjatyw i Programów Społecznych
Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:	
<p>Rezultatem przedsięwzięcia ma być zaspokojenie zapotrzebowania na usługi społeczne ze strony osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem. Miernikiem rezultatu będzie liczba osób objęta projektem, w tym osób z obszaru rewitalizacji.</p>	
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:	
10 11 12 13 14 18 I J	

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
19	2.4	270 tys. zł
Tytuł projektu		
Opracowanie dokumentacji służącej przygotowaniu inwestycji w budynkach komunalnych		
Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji	
ul. Królewska 17, ul. Lipowa 1a, ul. Wyszynskiego 13, ul. Lubartowska 31	Ż-R POD ŚR	
Opis projektu		
<p>Przedsięwzięcie polega na przygotowaniu pakietu opracowań, które w przyszłości posłużą działaniom inwestycyjnym w odniesieniu do budynków komunalnych wymagających prac modernizacyjnych. W szczególności obejmie sporządzenie dokumentacji projektowej na konkretne roboty budowlane lub opracowanie kompleksowej inwentaryzacji, która posłuży określeniu stanu technicznego obiektów i wyposażenia oraz kolejności potrzeb remontowych.</p>		
Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:	
Zarząd Nieruchomości Komunalnych	Wydział Spraw Mieszkaniowych	
Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:		
<p>Podniesienie standardu budynków komunalnych, w tym poprawa warunków zamieszkania w określonej liczbie lokali komunalnych.</p>		
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:		
K3 6 N 22		

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
-------------	----------------------------	--------------------

20**2.5 3.5**

40 mln zł

Tytuł projektu

Termomodernizacja miejskich budynków użyteczności publicznej

Lokalizacja

Podobszar(-y) rewitalizacji

Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)

Opis projektu

Przedsięwzięcie obejmuje pakiet projektów dotyczących głębokiej termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej na obszarze rewitalizowanym.

Podmiot realizujący:

Komórka odpowiedzialna w UML:

Wydział Inwestycji i Remontów

Wydział Funduszy Europejskich

Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:

Realizacja przedsięwzięcia będzie miała wpływ na zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego poprzez zmniejszenie zapotrzebowania na energię pierwotną i finalną oraz dywersyfikację źródeł energii w kierunku energii odnawialnej. Ma również znaczenie w kontekście ochrony środowiska, gdyż spowoduje ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

25 O

Nr projektu

Realizuje kierunki działań

Szacunkowa wartość

21**1.4 2.4 3.5**

2,5 mln zł (do doprecyzowania na etapie wdrażania)

Tytuł projektu

Spółeczna Agencja Najmu

Lokalizacja

Podobszar(-y) rewitalizacji

Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)

Opis projektu

Rozpoznanie możliwości i dopracowanie koncepcji uruchomienia w Lublinie w partnerstwie z wybraną organizacją społeczną Społecznej Agencji Najmu (na bazie zagranicznych modeli lub modelu wypracowanego w Polsce przez Fundację Habitat for Humanity). Wsparcie ze strony miasta może obejmować udostępnienie mieszkań będących w dyspozycji miasta lub też inne rozwiązania. Dopuszczalne jest również ubieganie się o współfinansowanie ze źródeł zewnętrznych (jak było to w przypadku Warszawy). Funkcjonowanie Agencji opiera się o model mieszkań o charakterze wspomagającym - pozyskiwanych od partnera publicznego oraz z rynku. Właścicielom wynajmującym mieszkania SAN ma oferować pakiet gwarancji (np. długotrwały najem, regularne i terminowe opłacanie czynszu, monitorowanie mieszkania w okresie najmu), dzięki czemu właściciele mają być skłonni do znacznej obniżki czynszu. SAN ma wspierać osoby i rodziny zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym zarówno w okresie przed najmem jak i w jego trakcie w trzech obszarach: pomagać znaleźć i utrzymać odpowiednią pracę, a w przypadku jej utraty wspierać w znalezieniu innego, stabilnego zatrudnienia; pozyskać jako strona umowy niedrogie mieszkania do wynajęcia (zarówno prywatne jak i publiczne) i w razie potrzeby wyposażyć je w niezbędny sprzęt i meble; we współpracy z innymi instytucjami wspierać swoich klientów w rozwiązaniu problemów społecznych.

Podmiot realizujący:

Komórka odpowiedzialna w UML:

Wydział Spraw Mieszkaniowych

Wydział Spraw Mieszkaniowych

Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:

Wsparcie ubogich osób w zaspokojeniu przez nich potrzeb mieszkaniowych. Liczba osób będących adresatami wsparcia.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

K3 22

Nr projektu

Realizuje kierunki działań

Szacunkowa wartość

22**1.4 3.5**

W ramach kosztów działalności podmiotów gminnych

Tytuł projektu

Plan restrukturyzacji zadłużenia wspierany narzędziami polityki społecznej

Lokalizacja

Podobszar(-y) rewitalizacji

Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)

Opis projektu

Przedsięwzięcie polegać będzie na opracowaniu i wdrożeniu rozwiązań, które służyć mają:

- rozwiązaniu problemów wśród najemców lokali komunalnych związanych m.in. z zaległościami czynszowymi, dostosowaniem standardu i wielkości lokali do potrzeb i możliwości najemców, itp.

Niezbędna jest weryfikacja istniejących mechanizmów dla najemców mieszkalnych lokali komunalnych zalegających z czynszem. Jego aktualizacja powinna skupiać się na aspekcie skuteczności i uwzględniać ścisłą koordynację z działaniami z zakresu polityki społecznej. W szczególności nowe podejście wymaga sporządzenia diagnozy przyczyn niepłacenia czynszu przez mieszkańców, a następnie uwzględnienie wniosków z tej diagnozy w modyfikacjach i uzupełnieniach programu oddłużeniowego.

Podmiot realizujący:

Komórka odpowiedzialna w UML:

Wydział Spraw Mieszkaniowych/Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie /Miejski Urząd Pracy/ Zarząd Nieruchomości Komunalnych

Wydział Spraw Mieszkaniowych

Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:

Spłacone sumy zaległości, liczba osób uwolnionych od długu lub takich, którym długi istotnie spadł.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

K3 21

Nr projektu

Realizuje kierunki działań

Szacunkowa wartość

23**3.1 3.4**

W ramach kosztów działalności podmiotów gminnych

Tytuł projektu

Park Kulturowy dla Starego Miasta

Lokalizacja

Podobszar(-y) rewitalizacji

Teren Starego Miasta z ewentualnym rozszerzeniem na deptak i pl. Litewskiego.

SM

Opis projektu

Przeprowadzenie działań przygotowawczych, doprowadzenie do podjęcia uchwały o ustanowieniu Parku Kulturowego na Starym Mieście oraz przeprowadzenie działań wdrożeniowych (w tym m.in. uchwalenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla tego obszaru). W ramach tego procesu przeprowadzone zostaną szczegółowe analizy i dokonane rozstrzygnięcia w kwestii ewentualnego rozszerzenia obszaru Parku Kulturowego na tereny bezpośrednio do niego przyległe i powiązane funkcjonalnie, w szczególności deptak oraz plac Litewski.

Podmiot realizujący:

Komórka odpowiedzialna w UML:

Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków
Wydział Planowania

Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków

Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:

Ochrona dziedzictwa i ład przestrzenny na rynku.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

A C E M N O K3 K4 K5 K6 K7

Nr projektu

Realizuje kierunki działań

Szacunkowa wartość

24**3.4**

40 mln zł

Tytuł projektu

Renowacja Trybunału Koronnego

Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji
	SM
Opis projektu	Prace konserwatorskie i remontowe przy budynku Trybunału Koronnego umożliwiające udostępnienie najcenniejszych wnętrz zwiedzającym.
Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:
Wydział Inwestycji i Remontów	Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków
Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:	Ochrona dziedzictwa i podniesienie atrakcyjności zabytku.
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:	K2 A J K

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
25	3.4 3.5	
Tytuł projektu	Renowacja konserwatorska z termomodernizacją budynku Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Lublinie	
Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji	
ul. Strażacka 7	ŚR	
Opis projektu	Projekt inwestycyjny służący renowacji wraz z termomodernizacją siedziby Komendy Wojewódzkiej PSP.	
Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:	
KW PSP	Biuro Rewitalizacji (tylko rola koordynująca)	
Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:	Ochrona dziedzictwa i podniesienie atrakcyjności zabytku.	
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:	A O	

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
26	1.1 2.1 2.2 3.5	15 mln zł (do doprecyzowania na etapie wdrażania)
Tytuł projektu	Nowa przestrzeń w dzielnicy Tatary	
Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji	
Osiedle Tatary (teren ograniczony Al. Tysiąclecia, Bystrzycą, ul. Mełgiewską i torami kolejowymi)	TAT	
Opis projektu	Przedsięwzięcie dotyczy zagospodarowania osiedla Tatary. W jego centralnej części znajdują się zdewastowane obiekty basenu oraz amfiteatru. Mieszkańcy oczekują przywrócenia tego obszaru do dawnej świetności i zgłaszają potrzebę licznych punktowych inwestycji. Aby jednak znaleźć optymalne rozwiązanie dla osiedla odpowiadające współczesnym potrzebom, uwarunkowaniom i wyzwaniom potrzebne jest kompleksowe podejście. Dlatego też przedsięwzięcie należy rozpocząć od dogłębnego zbadania oczekiwań mieszkańców i możliwości realizacyjnych. Na tej podstawie powstanie wstępna koncepcja dla obszaru całego osiedla. Posłuży ona jako podstawa zorganizowanego w drugim etapie konkursu urbanistyczno-architektoniczny na wyłonienie optymalnego rozwiązania realizacyjnego. W trzecim etapie nastąpi realizacja inwestycji (może się odbywać etapami, a elementy składowe tej	

koncepcji mogą być realizowane w ramach przedsięwzięć kluczowych). Równolegle prowadzone będą działania na rzecz „wypełnienia” inwestycji aktywnościami odpowiadającym potrzebom mieszkańców Tatar.

Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:
Wydział Gospodarki Komunalnej Wydział Inwestycji i Remontów Zarząd Nieruchomości Komunalnych	Biuro Miejskiego Architekta Zieleni
Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny: Zmodernizowana przestrzeń publiczna wypełniona aktywnościami aktywizującymi mieszkańców.	
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami: K1 K2 K5 K6 K7	

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
27	3.4 3.5	
Tytuł projektu Brama Krakowska – przebudowa, prace remontowe, aranżacyjne i wystawiennicze		
Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji	
Ul. Bramowa	SM	
Opis projektu Przedsięwzięcie polegające na rewaloryzacji zabytkowego obiektu oraz wyposażenia i aranżacji ekspozycji dla zwiedzających.		
Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:	
Muzeum Lubelskie	Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków i Biuro Rewitalizacji i Klimatu(rola koordynacyjna)	
Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny: Renowacja obiektu zabytkowego. Ochrona dziedzictwa kulturowego. Podniesienie atrakcyjności obszaru rewitalizacji i potencjału turystycznego Lublina.		
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami: K2 A J K		

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
28	3.4 3.5	
Tytuł projektu Przebudowa Pałacu Lubomirskich na Muzeum Ziemi Wschodnich Dawnej Rzeczypospolitej		
Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji	
Pl. Litewski	ŚR	
Opis projektu Przedsięwzięcie polegające na stworzeniu na obszarze rewitalizacji nowej placówki muzealnej o zasięgu ogólnopolskim.		
Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:	
Muzeum Lubelskie	Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków i Biuro Rewitalizacji i Klimatu(rola koordynacyjna)	
Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny: Renowacja obiektu zabytkowego. Ochrona dziedzictwa kulturowego. Podniesienie atrakcyjności obszaru rewitalizacji i potencjału turystycznego Lublina.		
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:		

K2 A J K

Nr projektu	Realizuje kierunki działań	Szacunkowa wartość
29	2.1 2.2. 2.3 2.4 3.1 3.2 3.3	ETAP I: nie mniej niż 600 000 PLN ETAP II: do ustalenia w przyszłości
Tytuł projektu		
Zagospodarowanie obszaru dawnego Podzamcza		
Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji	
rejon dawnego Podzamcza	POD	
Opis projektu		
<p>Przedsięwzięcie zakłada dwuetapowe dojście do zagospodarowania obszaru dawnego Podzamcza w sposób z jednej strony zgodny z potrzebami wynikającymi z Programu Rewitalizacji oraz innych dokumentów strategicznych miasta, a z drugiej zapewniający satysfakcjonujące parametry finansowe inwestycji. ETAP I obejmuje wypracowanie w pogłębionych procedurach partycypacyjnych koncepcji zagospodarowania dawnego Podzamcza – z uwzględnieniem aspektów przestrzeni publicznych, dziedzictwa kulturowego miejsca oraz aspektów środowiskowych - odzwierciedlenie jej w zmienionym planie miejscowym oraz wybór sposobu finansowania (oraz partnerów). Modelem działania, który powinien być szczególnie wnikliwie rozważony i - w przypadku uznania za przydatny - wdrożony jest projekt PPP w rewitalizacji na zasadzie zastosowanej na Dolnym Mieście w Gdańsku. Po wstępnym sformułowaniu wymogów co do zagospodarowania terenu oraz wskazania „minimum rewitalizacyjnego” (zakresu inwestycji lub działań na rzecz miasta, które obowiązkowo musi wykonać wyłoniony wykonawca, które służyć mają realizacji celów Programu Rewitalizacji) prowadzone będą z poszczególnymi oferentami negocjacje w celu zoptymalizowania formy i funkcji zabudowy, które proponują oraz zmaksymalizowania oferowanego przez nich zakresu dodatkowych inwestycji lub działań na rzecz Programu Rewitalizacji. Niewątpliwym wyzwaniem będzie połączenie tego procesu negocjacyjnego z procedurami partycypacyjnymi. ETAP II obejmuje przeprowadzenie wymaganych procedur przygotowania inwestycji (prace projektowe, uzyskanie wymaganych pozwoleń) oraz wykonanie zaplanowanych robót budowlanych.</p>		
Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:	
Urząd Miasta Lublin oraz wyłonieni na dalszym etapie partnerzy w procesie inwestycyjnym	Wydział Strategii i Przedsiębiorczości	
Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:		
Wykreowanie w bezpośrednim sąsiedztwie zamku przyjaznej przestrzeni wysokiej jakości oraz estetycznej zabudowy, które służyć będą celom Programu. Doprecyzowanie prognozowanych rezultatów oraz sposobu ich oceny zależęć będzie od szczegółowego programu funkcjonalnego inwestycji, a więc nastąpi w ramach etapu I przedsięwzięcia.		
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:		
K4 K5 K6 K7 C E M N R		

30	1.1 1.3 1.4 3.5	818 375,00 zł (źródło: RPO WL 2014-2020)
Tytuł projektu		
„Przystanek Sempre” - placówka wsparcia dziennego z oddziaływaniami socjoterapeutycznymi		
Lokalizacja	Podobszar(-y) rewitalizacji	
ul. Lubartowska 24	Cały obszar rewitalizacji (potencjalnie)	
Opis projektu		
Przedsięwzięcie dotyczy funkcjonowania Ośrodka Wsparcia Młodzieży Przystanek Sempre. Służy on wsparciem młodzieży w wieku 10-18 lat, ich rodzicom oraz specjalistom pracującym z dziećmi młodzieżą z terenu miasta. Placówka kieruje specjalistyczne wsparcie do osób wykluczonych i		

zagrożonych wykluczeniem społecznym, prowadzi działania socjoterapeutyczne, profilaktyczne ograniczające m.in. podejmowanie zachowań ryzykownych przez młodzież. Szczególną uwagę kieruje na młodzież krzywdzoną. W każdym roku szkolnym OWM obejmuje regularnym wsparciem co najmniej 24 młodych ludzi i ich rodziców/opiekunów. Młodzież przez rok szkolny pracuje w podzielonych wiekowo grupach terapeutyczno-rozwojowych pod kierunkiem socjoterapeutów, terapeutów, psychologów, pedagogów. Realizowane są zajęcia rozwijające kompetencje naukowo-techniczne i informatyczne, korepetycje z przedmiotów ścisłych. Młodzież ma możliwość korzystania z indywidualnych konsultacji psychologiczno-terapeutycznych, a rodzice z psychologicznego wsparcia rodzinnego.

Grono odbiorców przedsięwzięcia obejmuje osoby nie tylko z obszaru rewitalizacji, ale poprzez mechanizmy zarządcze zostaną podjęte starania, aby zaspokajało ono w szczególności na potrzeby osób z obszaru rewitalizacji

Podmiot realizujący:	Komórka odpowiedzialna w UML:
Fundacja Sempre a Frente	Wydział Inicjatyw i Programów Społecznych

Prognozowane rezultaty i sposób ich oceny:
 Rezultatem przedsięwzięcia ma być zapewnienie trwałego wsparcia skutkującego wyjściem z lub uniknięciem wykluczenia społecznego. Miernikiem rezultatów będzie liczba osób objęta projektem, w tym osób z obszaru rewitalizacji.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:
 K1 12 15 K Ł

Charakterystyki dopuszczalnych przedsięwzięć uzupełniających

Poniżej zestawiono dopuszczalne przedsięwzięcia uzupełniające. Następnie przedstawiono szersze charakterystyki każdego z typów przedsięwzięć.

LP.	Nazwa dopuszczalnego przedsięwzięcia uzupełniającego
A.	Ochrona dziedzictwa kulturowego na obszarze rewitalizacji.
B.	Wsparcie powstawania i działania na obszarze rewitalizacji podmiotów ekonomii społecznej.
C.	Pozyskiwanie przez miasto Lublin nieruchomości na obszarze rewitalizacji na cele rozwojowe oraz późniejsze podejmowanie działań z zakresu aktywnej gospodarki nieruchomościami przekładających się na osiągnięcie celów GPR.
D.	Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci z obszaru rewitalizacji.
E.	Tworzenie lokalnych stałych i czasowych targowisk na obszarze rewitalizacji.
F.	Wsparcie budownictwa na obszarze rewitalizacji w formule kooperatyw mieszkaniowych.
G.	Przebudowa/rozbudowa domów samopomocy z przeznaczeniem dla osób z obszaru rewitalizacji w podeszłym wieku, z niepełnosprawnością fizyczną, intelektualną.
H.	Tworzenie mieszkań chronionych, interwencyjnych; wspomaganych na obszarze rewitalizacji.
I.	Organizowanie usług społecznych dla potrzebujących z obszaru rewitalizacji, w tym w formach zdeinstytucjonalizowanych.

J.	Wsparcie i organizacja wydarzeń, inicjatyw i przedsięwzięć na rzecz integracji i zaspokajania potrzeb seniorów z obszaru rewitalizacji.
K.	Wsparcie i organizacja wydarzeń i inicjatyw z zakresu kultury lub sportu i rekreacji służących integracji i aktywizacji dzieci, młodzieży i dorosłych z obszaru rewitalizacji.
L.	Aktywizacja zawodowa długotrwale bezrobotnych i wspieranie utrzymania aktywności zawodowej przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym z obszaru rewitalizacji.
Ł.	Wsparcie i organizacja działań służących integracji i aktywizacji dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym z obszaru rewitalizacji.
M.	Tworzenie lub modernizacja na obszarze rewitalizacji przyjaznych przestrzeni publicznych lub półpublicznych.
N.	Modernizacja zasobu mieszkaniowego oraz rozwój społecznego budownictwa czynszowego na obszarze rewitalizacji.
O.	Termomodernizacja budynków na obszarze rewitalizacji w celu zmniejszenia emisji szkodliwych substancji i kosztów zużycia energii oraz ich podłączenie do sieci ciepłowniczej.
P.	Organizowanie żłobków i innych form opieki nad dziećmi do lat 3 oraz przedszkoli i innych form wychowania przedszkolnego na obszarze rewitalizacji
R.	Inwestycje i działania organizacyjne na rzecz poprawy obsługi obszaru rewitalizacji transportem publicznym i poprawa dostępności do niego

Oznaczenie typu projektu	Realizuje kierunki działań	Dopuszczalne podobszary rewitalizacji
A	3.3 3.4	SM POD Ż-R ŚR CZW KAL
Nazwa typu projektu:		
Ochrona dziedzictwa kulturowego na obszarze rewitalizacji		
Charakterystyka:		
Ochrona i propagowanie dziedzictwa kulturowego, rewaloryzacja położonych na obszarze rewitalizacji obiektów zabytkowych, które służyć mają osiągnięciu celów GPR.		
Potencjalne podmioty realizujące:		
Właściciele nieruchomości zabytkowych, Wydział Inwestycji i Remontów		
Prognozowane rezultaty:		
Wzrost liczby zrewaloryzowanych obiektów. Zwiększenie atrakcyjności/potencjału obszaru rewitalizacji.		
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:		
K3 2 6 23 24 25 27 28 N O		

Oznaczenie typu projektu	Realizuje kierunki działań	Dopuszczalne podobszary rewitalizacji
B	1.4 3.1	Cały obszar rewitalizacji
Nazwa typu projektu:		
Wsparcie powstawania i działania na obszarze rewitalizacji podmiotów ekonomii społecznej		
Charakterystyka:		

Działania służące usystematyzowaniu współpracy samorządu miasta Lublina z podmiotami ekonomii społecznej. W celu lepszego zrozumienia specyfiki i potrzeb tego sektora oraz wypracowania mechanizmów wsparcia (np. w postaci udostępniania miejsc do działania czy korzystanie przez samorząd Lublina z zamówień publicznych z klauzulami społecznymi).

Działanie obejmuje także przedsięwzięcia służące inicjowanie powstawania oraz wsparcie działania podmiotów ekonomii społecznej aktywizujących zawodowo osoby dotknięte wykluczeniem społecznym lub długotrwałym bezrobociem (w szczególności z obszaru rewitalizacji) i przywracające je na rynek pracy, pierwotnie w modelu „wspomagany”. Działania te obejmować mogą m.in. doradztwo prawne i finansowe dla takich podmiotów, różne formy aktywizacji zawodowej osób angażujących się w działanie takich podmiotów, tworzenie sieci współpracy umożliwiającej uzyskiwanie źródeł przychodów przez te podmioty.

Potencjalne podmioty realizujące:

Podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie

Prognozowane rezultaty:

Rozwój ekonomii społecznej. Wzrost liczby osób objętych wsparciem i wyprowadzonych z zagrożenia wykluczeniem społecznym.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

K4 6

Oznaczenie typu projektu	Realizuje kierunki działań	Dopuszczalne podobszary rewitalizacji
C	3.2 3.3	Cały obszar rewitalizacji

Nazwa typu projektu:

Pozyskiwanie przez miasto Lublin nieruchomości na obszarze rewitalizacji na cele rozwojowe oraz późniejsze podejmowanie działań z zakresu aktywnej gospodarki nieruchomościami przekładających się na osiągnięcie celów GPR.

Charakterystyka:

Narzędzia Specjalnej Strefy Rewitalizacji (zwłaszcza prawo pierwokupu) umożliwiają pozyskiwanie nieruchomości na obszarze rewitalizacji, które następnie mogą być wykorzystywane przez miasto Lublin do podejmowania przedsięwzięć inwestycyjnych (także z udziałem prywatnych podmiotów), które przyczyniać się będą bezpośrednio lub pośrednio do realizacji celów GPR. Jednym z typów działań może być pozyskiwanie lokali prywatnych w budynkach o przeważającej własności komunalnej, aby umożliwić w przyszłości przebudowę/modernizację budynku. W przypadku pozyskiwania innych typów nieruchomości mogą one być wykorzystywane na potrzeby inwestycji miejskich lub też przedsięwzięć PPP lub koncesyjnych, które służyć będą celom zapisanym w GPR.

Potencjalne podmioty realizujące:

Komórki Urzędu Miasta Lublina, partnerzy prywatni

Prognozowane rezultaty:

Korzyści ekonomiczne i społeczne dla wspólnoty samorządowej. Rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

K3 26 29 O

Oznaczenie typu projektu	Realizuje kierunki działań	Dopuszczalne podobszary rewitalizacji
D	1.3 1.4	Cały obszar rewitalizacji

Nazwa typu projektu:

Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci z obszaru rewitalizacji

Charakterystyka:

Wzbogacenie działalności placówek edukacyjnych o uwzględnienie aspektów polityki społecznej (we współpracy z właściwymi instytucjami polityki społecznej). Przeprowadzenie pogłębionej diagnozy

potrzeb i na jej podstawie wsparcie realizacji programów terapeutycznych w zakresie integracji sensorycznej, zaburzeń rozwoju; wzmocnienie umiejętności wychowawczych rodziców i opiekunów; programów budujących aktywność obywatelską i przedsiębiorczość oraz przeciwdziałających zjawisku dziedzicznego bezrobocia. Dopuszczenie placówek edukacyjnych i prowadzących działalność terapeutyczną.

Potencjalne podmioty realizujące:

Wydział Oświaty i Wychowania, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie

Prognozowane rezultaty:

Zaspokojenie potrzeb w zakresie wsparcia edukacyjnego dzieci i poprawa ich wyników edukacyjnych.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

K2 6 30

Oznaczenie typu projektu	Realizuje kierunki działań	Dopuszczalne podobszary rewitalizacji
E	2.1 3.1	Cały obszar rewitalizacji

Nazwa typu projektu:

Tworzenie lokalnych stałych i czasowych targowisk na obszarze rewitalizacji

Charakterystyka:

Tworzenie targowisk na obszarze rewitalizacji – stałych oraz działających tymczasowo (na zmianę z innymi aktywnościami w danej lokalizacji).

Potencjalne podmioty realizujące:

Wydział Gospodarki Komunalnej

Prognozowane rezultaty:

Zwiększenie liczby targowisk na obszarze rewitalizacji. Wzmocnienie lokalnej przedsiębiorczości oraz relacji międzyludzkich na poziomie lokalnym.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

K4 K5 K6 6 M

Oznaczenie typu projektu	Realizuje kierunki działań	Dopuszczalne podobszary rewitalizacji
F	2.4	CZW KAL ŁĘC DWO KOŚ KUN KRO

Nazwa typu projektu:

Wsparcie budownictwa na obszarze rewitalizacji w formule kooperatyw mieszkaniowych

Charakterystyka:

Działania organizacyjne i formalne (sprzedaż gruntu dedykowana wyłącznie kooperatywom) wspierające osoby chcące zaspokoić swe potrzeby mieszkaniowe w oparciu o inwestycję kooperatywy mieszkaniowej na obszarze rewitalizacji.

Potencjalne podmioty realizujące:

Kooperatywy mieszkaniowe.

Prognozowane rezultaty:

Rozwój modelu kooperatyw mieszkaniowych w Lublinie.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

K3 6 C N

Oznaczenie typu projektu	Realizuje kierunki działań	Dopuszczalne podobszary rewitalizacji
G	1.4 3.5	Cały obszar rewitalizacji

Nazwa typu projektu:

Przebudowa/rozbudowa domów samopomocy z przeznaczeniem dla osób z obszaru rewitalizacji w podeszłym wieku, z niepełnosprawnością fizyczną, intelektualną

Charakterystyka:

Przebudowa/rozbudowa domów samopomocy z przeznaczeniem dla osób z obszaru rewitalizacji w podeszłym wieku, z niepełnosprawnością fizyczną, intelektualną.

Potencjalne podmioty realizujące:

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie i inne jednostki organizacyjne pomocy społecznej

Prognozowane rezultaty:

Zwiększona liczba osób korzystających z domów samopomocy.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

K1 K3 18

Oznaczenie typu projektu	Realizuje kierunki działań	Dopuszczalne podobszary rewitalizacji
H	1.4 2.4 3.5	Cały obszar rewitalizacji

Nazwa typu projektu:

Tworzenie mieszkań chronionych, interwencyjnych; wspomaganych na obszarze rewitalizacji

Charakterystyka:

Tworzenie mieszkań chronionych, interwencyjnych; wspomaganych na obszarze rewitalizacji.

Potencjalne podmioty realizujące:

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie i inne jednostki organizacyjne pomocy społecznej, Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych

Prognozowane rezultaty:

Wzrost liczby osób, którym zapewniono wsparcie w zakresie możliwości skorzystania z mieszkania chronionego, interwencyjnego, wspomagane.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

K3 18 21 I

Oznaczenie typu projektu	Realizuje kierunki działań	Dopuszczalne podobszary rewitalizacji
I	1.4 3.5	Cały obszar rewitalizacji

Nazwa typu projektu:

Organizowanie usług społecznych dla potrzebujących z obszaru rewitalizacji, w tym w formach zdeinstytucjonalizowanych.

Charakterystyka:

Organizowanie usług społecznych dla potrzebujących z obszaru rewitalizacji, w tym w formach zdeinstytucjonalizowanych.

Potencjalne podmioty realizujące:

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie

Prognozowane rezultaty:

Wzrost liczby osób objętych wsparciem.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

12 14 18

Oznaczenie typu projektu	Realizuje kierunki działań	Dopuszczalne podobszary rewitalizacji
J	1.3 1.4 3.5	Cały obszar rewitalizacji

Nazwa typu projektu:

Wsparcie i organizacja wydarzeń, inicjatyw i przedsięwzięć na rzecz integracji i zaspokajania potrzeb seniorów z obszaru rewitalizacji

Charakterystyka:

Wsparcie inicjatyw lub organizacja wydarzeń służących rozwijaniu inicjatyw mających na celu integrację międzypokoleniową i aktywizację seniorów. Katalog dopuszczalnych pomysłów jest otwarty i zależy od kreatywności inicjatorów (np. organizacji pozarządowych). Preferowane w ewentualnych konkursach dotacji będą propozycje nakierowane na działania dotyczące podstawowych wyzwań przed jakimi stają seniorzy (np. odnalezienia się i poruszanie w świecie opanowanym przez technologię, dostosowanie przyzwyczajęń żywieniowych do potrzeb organizmu w wieku senioralnym, z uwzględnieniem diet dla osób cierpiących na nadciśnienie, nadwagę, cukrzyce), a także te projekty, które zakładają bezpośrednie oddziaływanie rejonu obszaru rewitalizacji, w których zdiagnozowano największy odsetek seniorów i deficyt funkcjonujących inicjatyw o podobnym charakterze.

Potencjalne podmioty realizujące:

Wydział Inicjatyw i Programów Społecznych, Wydział Zdrowia i Profilaktyki, Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, Biuro Partycypacji Społecznej, podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie i inne jednostki organizacyjne pomocy społecznej

Prognozowane rezultaty:

Wzrost liczby seniorów objętych wsparciem. Wzrost liczby seniorów biorących aktywny udział w działaniach integrujących i odpowiadających na ich żywotne potrzeby.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

K1 K2 11 12 13 14 18

Oznaczenie typu projektu

K

Realizuje kierunki działań

1.2 1.3 1.4

Dopuszczalne podobszary rewitalizacji

Cały obszar rewitalizacji

Nazwa typu projektu:

Wsparcie i organizacja wydarzeń i inicjatyw z zakresu kultury lub sportu i rekreacji służących integracji i aktywizacji dzieci, młodzieży i dorosłych z obszaru rewitalizacji.

Charakterystyka:

Wsparcie (np. w formie konkursów dotacji) inicjatyw lub organizacja wydarzeń służących lokalnym społecznościom z obszaru rewitalizacji polegających na:

- rozwijaniu aktywności fizycznej mieszkańców obszaru rewitalizacji (np. organizacji rozgrywek sportowych zapewniających udział dzieci i młodzieży z obszaru rewitalizacji, organizacja regularnych, pozalekcyjnych zajęć sportowych dla uczniów szkół z obszaru rewitalizacji),
- działaniach kulturalnych integrujących społeczność i rozwijających jej wrażliwość, kultywujących tożsamość i historię miejsc i społeczności.

Ponadto - doposażanie i podnoszenie walorów ogólnodostępnych terenów infrastruktury sportowej.

Potencjalne podmioty realizujące:

Organizacje społeczne

Prognozowane rezultaty:

Wzrost liczby dzieci i młodzieży biorącej udział w aktywnościach sportowych, przeciwdziałanie zagrożeniu wykluczeniem społecznym, wzmacnianie lokalnej tożsamości, aktywizacja i pobudzanie do działania.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

K2 30

Oznaczenie typu projektu

Realizuje kierunki działań

Dopuszczalne podobszary rewitalizacji

L**1.4 3.1**

Cały obszar rewitalizacji

Nazwa typu projektu:

Aktywizacja zawodowa długotrwale bezrobotnych i wspieranie utrzymania aktywności zawodowej przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym z obszaru rewitalizacji

Charakterystyka:

Aktywizacja zawodowa długotrwale bezrobotnych i wspieranie utrzymania aktywności zawodowej przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym z obszaru rewitalizacji.

Potencjalne podmioty realizujące:

Miejski Urząd Pracy, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie i inne jednostki organizacyjne pomocy społecznej, podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego

Prognozowane rezultaty:

Wyprowadzenie osób z długotrwałego bezrobocia i ich włączenie społeczne.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

10 15 16 B

Oznaczenie typu projektu

L

Realizuje kierunki działań

1.3 1.4

Dopuszczalne podobszary rewitalizacji

Cały obszar rewitalizacji

Nazwa typu projektu:

Wsparcie i organizacja działań służących integracji i aktywizacji dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym z obszaru rewitalizacji.

Charakterystyka:

Ustanawianie i organizowanie ośrodków wsparcia dziennego w obszarach, gdzie zidentyfikowano zapotrzebowanie na nie. Prowadzenie działań o charakterze streetworkingu i podobnych.

Potencjalne podmioty realizujące:

Organizacje społeczne

Prognozowane rezultaty:

Wyprowadzenie dzieci i młodzieży ze stanu zagrożenia wykluczeniem społecznym. Poprawa oferty edukacyjno-kulturalnej dla dzieci i młodzieży.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

K1 K2 6 7 8 9 15 17 30

Oznaczenie typu projektu

M

Realizuje kierunki działań

2.1 2.2

Dopuszczalne podobszary rewitalizacji

Cały obszar rewitalizacji

Nazwa typu projektu:

Tworzenie lub modernizacja na obszarze rewitalizacji przyjaznych przestrzeni publicznych lub półpublicznych

Charakterystyka:

Wypracowanie kształtu – w oparciu o mechanizmy partycypacyjne – oraz realizacja przestrzeni publicznej lub półpublicznej (np. podwórek). Kształtowanie tych miejsc w sposób zachęcający do korzystania z nich i uruchamiania mechanizmów integracji społeczności lokalnej (np. mieszkańców budynku w przypadków podwórek).

Potencjalne podmioty realizujące:

Urząd Miasta Lublin, wspólnoty mieszkaniowe, inwestorzy prywatni

Prognozowane rezultaty:

Poprawa jakości przestrzeni publicznych i półpublicznych i zwiększenie liczby ich użytkowników.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

K5 K6 6 29 E

Oznaczenie typu projektu	Realizuje kierunki działań	Dopuszczalne podobszary rewitalizacji
N	2.4	Cały obszar rewitalizacji
Nazwa typu projektu:		
Modernizacja zasobu mieszkaniowego oraz rozwój społecznego budownictwa czynszowego na obszarze rewitalizacji		
Charakterystyka:		
Działania inwestycyjne realizowane zarówno przez podmioty publiczne jak i prywatne nakierowane na modernizację zabudowy mieszkaniowej na obszarze rewitalizacji w celu poprawy jej standardu, w tym doprowadzenia mediów, a także wszelkie działania inwestycyjne służące rozwinięciu nowej oferty mieszkaniowej w zakresie społecznego budownictwa czynszowego.		
Potencjalne podmioty realizujące:		
ZNK, TBS, inwestorzy prywatni		
Prognozowane rezultaty:		
Wzrost liczby lokali społecznego budownictwa czynszowego oraz poprawa standardu lokali istniejących.		
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:		
K3 6 19		

Oznaczenie typu projektu	Realizuje kierunki działań	Dopuszczalne podobszary rewitalizacji
O	2.4 2.5	Cały obszar rewitalizacji
Nazwa typu projektu:		
Termomodernizacja budynków na obszarze rewitalizacji w celu zmniejszenia emisji szkodliwych substancji i kosztów zużycia energii oraz ich podłączenie do sieci ciepłowniczej		
Charakterystyka:		
Różnego rodzaju działania modernizacyjne i inwestycyjne dotyczące budynków o różnym przeznaczeniu służące ograniczeniu szkodliwych emisji i poprawie efektywności ekonomicznej funkcjonowania tych budynków (termomodernizacje, podłączenie do efektywnych i ekologicznych sieci lub wymiana źródeł energii/ciepła).		
Potencjalne podmioty realizujące:		
Ograniczenie szkodliwych emisji. Oszczędności w zakresie kosztów ogrzewania.		
Prognozowane rezultaty:		
Instytucje publiczne i właściciele nieruchomości		
Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:		
K3 6 20 25		

Oznaczenie typu projektu	Realizuje kierunki działań	Dopuszczalne podobszary rewitalizacji
P	1.3 1.4 3.5	Cały obszar rewitalizacji
Nazwa typu projektu:		
Organizowanie żłobków i innych form opieki nad dziećmi do lat 3 oraz przedszkoli i innych form wychowania przedszkolnego na obszarze rewitalizacji		
Charakterystyka:		
Rozszerzenie oferty/standardu usług publicznych (realizowanych także przez podmioty prywatne) w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 lub wychowaniem przedszkolnym		
Potencjalne podmioty realizujące:		
Urząd Miasta Lublin, organizacje społeczne, przedsiębiorcy		

Prognozowane rezultaty:

Wzrost liczby dzieci objętych usługami publicznymi w zakresie opieki/wychowania przedszkolnego.
Wzrost liczby osób z obszaru rewitalizacji, które dzięki zapewnieniu opieki nad dziećmi podjęły pracę.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

D

Oznaczenie typu projektu**R****Realizuje kierunki działań**

2.3

Dopuszczalne podobszary rewitalizacji

Cały obszar rewitalizacji

Nazwa typu projektu:

Inwestycje i działania organizacyjne na rzecz poprawy obsługi obszaru rewitalizacji transportem publicznym i poprawa dostępności do niego

Charakterystyka:

Różnego rodzaju działania infrastrukturalne, taborowe, organizacyjne prowadzące do poprawy obsługi obszaru rewitalizacji przez transport publiczny (zwiększenie oferty, dostępności, komfortu) co skutkować ma zwiększeniem przewozów oraz podniesieniem atrakcyjności obszaru rewitalizacji/warunków życia na obszarze rewitalizacji

Potencjalne podmioty realizujące:

Urząd Miasta Lublin

Prognozowane rezultaty:

Zwiększenie liczby osób przewożonych transportem publicznym na liniach/trasach, których dotyczą podejmowane działania.

Komplementarność lub powiązanie z innymi przedsięwzięciami:

6 K7

4.4 Obowiązkowe elementy GPR

Poniżej zawarto treści, które obowiązkowo zgodnie z wymogami ustawy o rewitalizacji należy umieścić w Gminnym Programie Rewitalizacji.

Określenie niezbędnych zmian w uchwałach mieszkaniowych

Konieczne będzie dokonanie zmian w tzw. uchwałach mieszkaniowych w takim zakresie, jak będzie to wynikać z rozstrzygnięć poczynionych w ramach realizacji przedsięwzięcia „Pilotażowy program modernizacji gminnego zasobu komunalnego”. Na obecnym etapie rozstrzygnięcie o konkretnych treściach wymagających zmiany jest przedwczesne, niemniej należy wskazać, że Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy na lata 2019-2023 będzie musiał być ujednoczony z treścią niniejszego GPR w zakresie planowanych przedsięwzięć oraz kierunków działań.

Określenie niezbędnych zmian w uchwale o Komitecie Rewitalizacji

Przewiduje się dokonanie takich zmian w uchwale regulującej zasady wyboru członków Komitetu Rewitalizacji, aby zapewnić w nim udział przedstawicieli wszystkich podobszarów rewitalizacji (ewentualnie wszystkich dzielnic, na terenie których znajduje się obszar rewitalizacji). Przy okazji tej zmiany przedyskutowana (w drodze konsultacji społecznych) może zostać kwestia liczebności Komitetu Rewitalizacji.

Ustanowienie Specjalnej Strefy Rewitalizacji (SSR)

Przewiduje się ustanowienie na 10 lat SSR na następujących podobszarach rewitalizacji: Stare Miasto, Śródmieście, Żmigród-Rusałka, Kośminek, rejon ul. Łęczyńskiej, rejon ul. Kunickiego, Osiedle Tatary. Pozwoli to skorzystać na tych obszarach po pierwsze z prawa pierwokupu (możliwość interwencji miasta w przypadku niepożądanych transakcji, ale także możliwość – w przypadku pojawiania się atrakcyjnych ofert – budowania zasobu nieruchomości komunalnych na cele rozwojowe – zbieżne z celami GPR), ale po drugie i ważniejsze umożliwi to uruchomienie – w połączeniu z modernizacją budynku – mechanizmu uregulowania stanu prawnego budynków, w których znajdują się lokale zasobu mieszkaniowego miasta, a które mają status „samoistnego posiadania gminy” (wskazane na wstępie podobszary charakteryzują się największym nagromadzeniem budynków o takim statusie), a także pozyskania na cele np. zieleni urządzonej terenów o nieuregulowanym statusie (np. Kośminek). Co więcej ten mechanizm stwarza jedynie bardzo ograniczone ryzyko poniesienia przez gminę kosztów z tego tytułu (tylko wówczas, gdy zgłosi się właściciel/spadkobierca). Trzecim istotnym argumentem jest to, że zaspokojenie roszczeń majątkowych dotyczących własności nieruchomości objętych przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi służącymi realizacji celu publicznego, następuje poprzez świadczenie pieniężne lub nieruchomości zamienną.

Na chwilę obecną nie przewiduje się uruchomienia w ramach uchwały o SSR mechanizmu dotacyjnego dla prywatnych właścicieli na remonty budynków (art. 35 ustawy o rewitalizacji). Zasadniczo sytuacja ta dotyczyłaby tylko budynków zabytkowych, a w ich przypadku dostępne są inne mechanizmy. Z drugiej strony przeanalizowana zostanie prawna możliwość i merytoryczna zasadność wykorzystania w przyszłości mechanizmu dotacyjnego w pierwszej kolejności w odniesieniu do nieruchomości o większościowym udziale gminy Lublin tak, aby ułatwić modernizowanie nieruchomości, których prywatnych współwłaścicieli nie stać na partycypowanie w kosztach. Jeśli w przyszłości zapadłaby decyzja o woli uruchomienia programu dotacyjnego w ramach SSR to wymagać to będzie modyfikacji uchwały ustanawiającej Strefę. Podobnie w przyszłości można rozważyć rozszerzenie SSR o podobszary: rejon ul. Krochmalnej oraz Czwartek, w których również zlokalizowana jest pewna liczba budynków o statusie „samoistnego posiadania gminy”.

Wskazanie sposobu realizacji GPR w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego

Nie stwierdza się sprzeczności pomiędzy treścią GPR, w tym planowanymi działaniami rewitalizacyjnymi a zapisami studium.

Ze względu na dwa czynniki:

- zamiar ustanowienia Parku Kulturowego,

- możliwość skorzystania z narzędzia SSR w postaci wyłączenia budynków „samoistnego posiadania gminy” pod społeczne budownictwo czynszowe, co warunkowane jest istnieniem na danym obszarze planu miejscowego z odpowiednimi ustaleniami,

niezbędne jest pilne przystąpienie i opracowanie mpzp dla Starego Miasta. Te wyżej wymienione ustalenia polegać muszą na wskazaniu przeznaczenia nieruchomości (zapis w mpzp dotyczący konkretnego terenu lub określonego typu terenów) pod społeczne budownictwo czynszowe. W drugiej kolejności mpzp powinny zostać uchwalone (z uwzględnieniem w ich treści przeznaczenia pod społeczne budownictwo czynszowe) dla wszystkich tych obszarów, na których planowane będą działania związane z uregulowaniem statusu budynków mieszkalnych o statusie „samoistnego posiadania gminy”.

Ponadto z uwagi na charakter przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach GPR wskazać należy na następujące zagadnienia mogące mieć wpływ na ustalenia planów miejscowych:

- uspokojenie ruchu – program potencjalnie dopuszcza zagospodarowania wybranych ulic w formie woonerf-u, tj. bez stosowania krawężników. Z uwagi na szczegółowe ustalenia stosowane w planach miejscowych dotyczące terenów dróg, konieczna jest koordynacja pomiędzy ustaleniami przyszłych planów miejscowych, sporządzanych dla obszaru rewitalizacji, a przedsięwzięciami polegającymi na przebudowie poszczególnych ulic. Sposób zagospodarowania może być wskazany precyzyjnie dla konkretnego terenu lub dla danej grupy terenów, np. dla dróg klasy dojazdowej (wprowadzenie stosowanego obecnie zapisu „dopuszcza się przestrzeń dla ruchu kołowego, pieszego i rowerowego w jednym poziomie” czy „dopuszcza się przestrzeń dla ruchu kołowego, pieszego i rowerowego w jednym poziomie w formie przestrzeni współdzielonej”). Analogicznie koordynacji na styku planowania przestrzennego i rewitalizacji wymaga rozwój sieci dróg rowerowych,
- targowiska – z uwagi na pozytywny wpływ, jaki na budowanie życia społeczno-gospodarczego mają istniejące place handlowe w obszarze rewitalizacji, program zakłada realizację tego typu przedsięwzięć. Dlatego też celowe jest dopuszczenie w mpzp tego typu działalności w ustaleniach dla tych terenów (przestrzeń handlu bezpośredniego), które zostaną zakwalifikowane jako potencjalne lokalizacje przy jednoczesnym uniemożliwieniu jego zabudowy,
- budynek Dworca Północnego – w ramach prac partycypacyjnych nad GPR sformułowano postulat wykorzystania tego budynku na cele publiczne („odzyskanie dla mieszkańców”). Jeżeli w przyszłości ten postulat miałby się przerodzić w konkretne przedsięwzięcie rewitalizacyjne należałoby dokonać zmiany obowiązującego mpzp, wg którego wspomniany budynek mieści się obecnie w terenach komunikacji kolejowej KK. Zmiana sposobu użytkowania musi być poprzedzona zmianą planu w niezbędnym zakresie.

5. Zarządzanie, monitoring i wdrażanie programu

5.1 Mechanizmy integrowania działań oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne zaplanowane w programie rewitalizacji lub zakwalifikowane przez program jako dopuszczalne mają bardzo zróżnicowany charakter. Jakkolwiek wspólnie służą realizacji celów programu, to jednak – w wymiarze praktycznym – mogą ze sobą kolidować, merytorycznie lub przestrzennie, osłabiając się wzajemnie albo rodząc problemy w realizacji. A tymczasem działania powinny się wzajemnie wzmacniać i uzupełniać. *Wytyczne* wymagają analizy komplementarności przedsięwzięć łącznie w 18 aspektach, co wskazuje na złożoność zagadnienia, jeśli weźmie się pod uwagę, że przedsięwzięcia mają różnorodny charakter i mają być realizowane przez różne podmioty. Będzie to dodatkowo wzmacniać ryzyko niespójności czy wręcz ich sprzeczności. Stąd potrzeba zaplanowania efektywnych mechanizmów faktycznej koordynacji przedsięwzięć (zarówno „twardych” jak i „miękkich”), a także łagodzenia napięć, jakie mogą zaistnieć między poszczególnymi działaniami/przedsięwzięciami czy też rezultatami ich realizacji.

Realna weryfikacja komplementarności, integracja działań i przedsięwzięć zostanie zapewniona w kilku płaszczyznach. Kluczowe znaczenie będzie mieć właściwe przygotowanie poszczególnych przedsięwzięć, obejmujące m.in. szczegółową analizę tego, z którymi przedsięwzięciami dane przedsięwzięcie jest lub powinno być komplementarne, z którym może wchodzić w kolizję, w których przypadkach istnieje ryzyko osłabiania wzajemnych efektów lub negatywnych skutków złej koordynacji. Punktem wyjścia do takiej analizy jest zawarty w charakterystyce każdego przedsięwzięcia rewitalizacyjnego opis komplementarności lub powiązania z innymi przedsięwzięciami. Na etapie realizacji programu powinna następować bieżąca weryfikacja, czy między przedsięwzięciami nie występują powiązania wymagające co najmniej koordynacji, których nie zidentyfikowano przy formułowaniu programu. Poprzez analizę przedsięwzięć komplementarnych drogą uzgodnień dokonywać się będzie doskonalenie kształtu i zakresu projektów, optymalizacja ich harmonogramów czy też podjęcie ustaleń o potrzebie koordynacji technicznej i merytorycznej konkretnych przedsięwzięć na etapie ich wdrażania. Wszyscy uczestnicy tych procesów (urzednicy, pracownicy instytucji podległych, projektanci i inni zewnątrzni wykonawcy) zobowiązani będą – na zasadzie określenia obowiązków służbowych lub poprzez zobligowanie w treści umowy – do uwzględniania w swych działaniach potrzeby prawidłowej integracji przedsięwzięć.

Osiągnięcie pożądaných efektów w tym zakresie zarówno na etapie przygotowania, jak i późniejszej realizacji muszą bazować na dobrej współpracy osób zaangażowanych we wdrażanie poszczególnych przedsięwzięć, jak i skutecznej komunikacji z Biurem Rewitalizacji i Klimatu koordynującym wdrażanie

programu rewitalizacji jako całości. Miejszem takiej współpracy i komunikacji będzie Zespół ds. Rewitalizacji, ale na pewno musi ona być pogłębiana w dwustronnych relacjach między właściwymi podmiotami. Bardziej szczegółowe mechanizmy działania Zespołu ds. Rewitalizacji w zakresie zapewnienia komplementarności i integracji przedsięwzięć zostaną opisane w części poświęconej Zespołowi.

Kluczem do skuteczności działań na rzecz właściwego kształtowania i doskonalenia przedsięwzięć jest rzeczywiste identyfikowanie się uczestników procesu z zasadą partnerstwa, stanowiącą jeden z fundamentów efektywnej rewitalizacji. Istotnym wyzwaniem organizacyjnym będzie aktywne i skuteczne, a nie powodujące znaczących opóźnień w procesie, włączenie do tych działań ciał kolegialnych, zarówno pochodzących z wyboru (Rada Miasta, rady dzielnic), jak i tych powołanych przez Prezydenta Miasta (w tym zwłaszcza Komitetu Rewitalizacji). Równie ważne będzie angażowanie mieszkańców. To właśnie mieszkańcy często najlepiej znają obszar podlegający rewitalizacji i najłatwiej mogą wskazać na ryzyko popełnienia błędów przy przygotowaniu przedsięwzięć, które potem obniżą ich efektywność, albo doprowadzą do ryzyka niezadowolenia przyszłych użytkowników.

5.2 System i koszty zarządzania programem

Docelowa struktura zarządcza

Z dniem 1 stycznia 2017 r. weszło w życie zarządzenie Prezydenta Miasta Lublina, które ustanowiło w strukturze Departamentu Inwestycji i Rozwoju Biuro Rewitalizacji (obecnie Biuro Rewitalizacji i Klimatu). Tym samym stworzono ramy organizacyjno-formalne dla wdrażania rewitalizacji w Lublinie. Przejęło ono wiodącą rolę w Urzędzie Miasta w organizowaniu procesu przygotowania, wdrażania oraz monitorowania i oceny działań rewitalizacyjnych. To w tym Biurze spoczywa „pamięć instytucjonalna” procesu rewitalizacji, do której trzeba będzie się odwoływać w procesie monitorowania, oceny czy ewentualnych zmian programu.

Drugim podstawowym ogniwem w procesie zarządzania rewitalizacją w Lublinie jest zespół zadaniowy ds. rewitalizacji powołany zarządzeniem nr 26/3/2018 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 14 marca 2018 roku. W jego skład wchodzi przedstawiciele następujących komórek i instytucji:

Biuro Rewitalizacji i Klimatu	Wydział Planowania	Biuro Partycypacji Społecznej	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie	Miejski Urząd Pracy	Wydział Gospodarki Komunalnej
Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków	Wydział Kultury	Wydział Spraw Mieszkaniowych	Wydział Funduszy Europejskich	Wydział Architektury i Budownictwa	Wydział Inwestycji i Remontów
Zarząd Nieruchomości Komunalnych	Lubelskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej	KW Policji	Centrum Interwencji Kryzysowej	KM Straży Pożarnej	Warsztaty Kultury i Centrum Kultury
Biuro Zarządzania Energią	Wydział Sportu	Wydział Oświaty i Wychowania	Wydział Bezp. Mieszkańców i Zarządzania Kryzysowego	Wydział Strategii i Przedsiębiorczości	Biuro ZIT
Wydział Geodezji	Biuro Miejskiego Architekta Zieleni	Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych	Wydział Gospodarowania Mieniem	Wydział Inicjatyw i Programów Społecznych	Zarząd Dróg i Mostów

Powyższe zarządzenie definiuje zadania zespołu. Obejmują one m.in. udział w przygotowaniu projektu GPR, nadzór nad wdrażaniem działań/projektów rewitalizacyjnych oraz współpracę z Komitetem Rewitalizacji. Zarządzenie przewiduje, że w ramach prac zespołu mogą być przez Przewodniczącego, którym jest Dyrektor Biura Rewitalizacji i Klimatu, utworzone robocze Podzespoły, w tym Podzespół Koordynacji Działań Społecznych w Rewitalizacji oraz Podzespół ds. Mieszkalnictwa w Rewitalizacji. Tryb i zasady działania Zespołu określa Regulamin stanowiący załącznik do zarządzenia.

Oba wspomniane wyżej podzespoły nie zostały powołane i utrzymywanie w zarządzeniu możliwości ich powołania powinno zostać zweryfikowane po rozpoczęciu wdrażania GPR. Podobnie na tym etapie zasadne będzie rozważenie następujących kwestii zarządczych:

- możliwości udziału w posiedzeniach Zespołu Zastępców Prezydenta – w przypadku omawiania i rozstrzygania spraw o znaczącej doniosłości dotyczących zakresu kompetencji poszczególnych Zastępców,
- dopuszczenia – z racji znacznej liczebności Zespołu – możliwości zwoływania posiedzeń Zespołu w węższym gronie – wtedy, gdy obrady skupiałyby się na zagadnieniach, które dotyczą ograniczonego grona komórek lub instytucji reprezentowanych w Zespole, a także wtedy, gdy w obradach mieliby uczestniczyć Zastępcy Prezydenta,
- ustanowienia mechanizmów współpracy między Zespołem a Komitetem Rewitalizacji (dwustronnego przepływu informacji, możliwości organizacji wspólnych spotkań czy wizyt roboczych), a być może także innymi ciałami kolegialnymi (Rada Miasta, Rady Dzielnic, ciała doradcze Prezydenta).

Zespoły Sterujące dla poszczególnych przedsięwzięć/programów

W związku z faktem, że istotna część planowanych do realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych ma charakter programów (a więc wiązek działań wymagających wcześniejszego przedyskutowania i przygotowania w gronie różnych komórek i instytucji oraz przy zainteresowaniu „strony społecznej”) celowe jest ustanawianie (w drodze formalnego zarządzenia lub też ewentualnie nieformalnie) Zespołów Sterujących procesem wdrażania tych przedsięwzięć. Zespoły, które powinny skupiać przedstawicieli zainteresowanych podmiotów i strony) miałyby się spotykać się nie rzadziej niż raz na kwartał (a zapewne częściej) w celu omówienia aktualnego zaawansowania przedsięwzięcia, ustalenia zadań i terminów na okres do następnego spotkania. Zespoły powinny bez zwłoki przekazywać krótką informację o postępie przedsięwzięć i poczynionych ustaleniach za pośrednictwem Biura Rewitalizacji i Klimatu do Zespołu Zadaniowego.

Raport Roczny

Realizacja takiego zamierzenia jak rewitalizacja w Lublinie nie może odbywać się wyłącznie w oparciu o dokument o takim stopniu szczegółowości jak GPR. Nie rozstrzyga on wielu kwestii szczegółowo (zakłada za to dalsze działania związane z uszczegółowieniem określonych treści), a ponadto dopuszcza realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które nie są wprost wskazane, a spełniać będą ramowe warunki opisane w programie (co oznacza dołączanie do programu kolejnych przedsięwzięć w trakcie jego realizacji).

W sytuacji, gdy istotne ustalenia i rozstrzygnięcia będą zapadać w procesie wdrażania programu, pojawia się potrzeba dodatkowego narzędzia, które uporządkuje zarządzanie tak ukształtowanym procesem. Tym narzędziem będzie Raport Roczny – dokument operacyjny o charakterze kroczącym, tj. odnoszący się szczegółowo do przebiegu realizacji programu w ostatnim roku oraz również w miarę szczegółowo zapowiadający działania i potrzebne rozstrzygnięcia, które nastąpić mają w kolejnym roku. Bardziej odległe przyszłe zdarzenia uszczegóławiające treść programu będą przedstawiane mniej szczegółowo. W kolejnym roku opisywana będzie realizacja tego co zostało rok wcześniej szczegółowo zaplanowane oraz skonkretyzowane zostaną zamierzenia na kolejny rok. W dokumencie zestawione zostaną planowane daty zdarzeń istotnych z punktu widzenia realizacji programu, a także zawarte uszczegóławiające rozstrzygnięcia programu (np. lokalizacje konkretnych działań, które GPR tylko wstępnie zapowiada). Co istotne, należy wpisać do niego (pod zgłoszeniu przez wnioskodawcę oraz potwierdzeniu przez Zespół ds. Rewitalizacji, że warunki określone w GPR są przez dane przedsięwzięcie spełnione) kolejne przedsięwzięcia rewitalizacyjne, które mieszczą się w ramach dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Jeżeli złożone przedsięwzięcia rewitalizacyjne miałyby być realizowane w partnerstwie między różnymi interesariuszami to Raport Roczny powinien wskazywać na ramowy

podział zadań, wkładu finansowego, ewentualnie zasadnicze zobowiązania partnerów. Chodzi o to, aby Raport Roczny wskazywał na kluczowe, nieopisane w GPR, zdarzenia w procesie rewitalizacji, które mają nastąpić w nadchodzącym roku, a także zamiary Urzędu Miasta jako koordynatora tego procesu na ten okres. Wskazane powinny zostać również osoby (ewentualnie komórki) w strukturach Urzędu Miasta lub jednostek podległych odpowiedzialne za poszczególne działania.

Odrębnym elementem Raportu Roczego będzie skrótowa ocena stopnia realizacji programu w ciągu ostatniego roku, uwzględniająca pozyskane dane monitoringowe, a w latach, w których dokonywano ewaluacji programu, także informację w tym zakresie. Raport sporządzany byłby do końca I kwartału każdego roku i stanowiłby wewnętrzny dokument Urzędu Miasta. O ile określone dane sprawozdawcze, monitoringowe czy ewaluacyjne nie byłyby dostępne w tym terminie, dopuszczalne byłoby uzupełnienie raportu w późniejszym okresie. Powinien być przedkładany Prezydentowi Miasta, a po akceptacji z jego strony przekazywany w formie informacji Radzie Miasta oraz Komitetowi Rewitalizacji. Tryb pracy nad dokumentem, jego szczegółowa forma oraz zakres, a także wkład poszczególnych komórek i podmiotów powinny być ustalane przez Zespół ds. Rewitalizacji.

Decentralizacja wdrażania programu

Innym zagadnieniem, które również co do zasady mieści się w problematyce zarządzania wdrażaniem programu jest kwestia złożoności programu jako zbioru odrębnych działań realizowanych na dość rozległym obszarze, na którym koncentruje i będzie koncentrować się wiele aktywności i procesów z życia miasta. Działania te mogą nieco przesłaniać istotę działań rewitalizacyjnych.

Przy wypracowywaniu szczegółowych rozwiązań wdrożeniowo-zarządczych należy więc poszukiwać mechanizmów, które przybliżą „twarz rewitalizacji” do interesariuszy. Tego typu działania będą organizowane w odniesieniu do poszczególnych podobszarów/rejonów lub też podejmowane na poziomie etapie definiowania formy poszczególnych przedsięwzięć. Wśród potencjalnych rozwiązań każdorazowo (doraźnie) rozważane będzie wykorzystanie (jako swoistego „brokera partycypacji w rewitalizacji”) tworzonych w ramach programu miejsc aktywności lokalnego oraz pracujących tam lokalnych animatorów lub społeczników.

Koszty systemu zarządzania

Ponieważ co do zasady osoby zaangażowane w proces zarządzania programem to pracownicy Urzędu Miasta lub jednostek podległych, zasadnicze koszty związane z zarządzaniem procesem rewitalizacji w Lublinie uwzględnione będą w ogólnych kosztach funkcjonowania Urzędu Miasta lub tych jednostek. Wyodrębnianie kwot w takim wypadku byłoby sztuczne i niepotrzebne. Z uwagi na wiele czynników niepewnych wstępnie założono kwotę 150 tys. zł rocznie jako szacunek kosztów, które można będzie

wprost określić jako bezpośrednio związane z zarządzaniem wdrażaniem GPR. Założono ponadto, że w 3-letnim cyklu związanym z oceną programu rewitalizacji do powyższej kwoty doliczana będzie kwota 100 tys. zł jako szacunkowy koszt przeprowadzenia pogłębionej oceny programu. W drugim roku realizacji programu dodano także kwotę 100 tys. zł jako oszacowanie kosztów opracowania systemu zarządzania programem, w tym narzędzi informatycznych (np. na potrzeby monitoringu, sprawozdawczości). Założono ponadto coroczny wzrost wyjściowej kwoty 150 tys. zł o wskaźnik inflacji prognozowany przez NBP na 2021- 2,5%.

Tabela 5.1 - koszty programu rewitalizacji (opracowanie na zlecenie UM Lublin).

Rok	Środki własne gminy zł
2021	150 000,00 zł
2022	253 750,00 zł
2023	157 593,75 zł
2024	261 533,59 zł
2025	165 571,93 zł
2026	169 711,23 zł
2027	273 954,01 zł
2028	178 302,86 zł
2029	182 760,43 zł
2030	287 329,45 zł
łącznie	2 080 507,27 zł

5.3 Mechanizmy włączania interesariuszy w proces rewitalizacji

Partycypacja, aktywizacja, udział organizacji społecznych

Kwestie partycypacyjne nie stanowią odrębnego zagadnienia w stosunku do formułowania przedsięwzięć, ale muszą być uwzględniane w każdym z nich – w sposób zindywidualizowany w zależności od jego charakteru. Pożądane jest, aby rozwój partycypacji w lubelskiej rewitalizacji przebiegał w tym kierunku, aby z czasem strona społeczna mogła przejąć na siebie istotną część związaną z organizowaniem procesu wdrażania. Należy wykorzystać ten potencjał i od początku planować udział w takich działaniach – w formie animatora, pośrednika, operatora – organizacji społecznych, które mogą sprawdzić się w tej roli i przyczynić do sukcesu przedsięwzięcia. Potwierdzają to liczne lubelskie doświadczenia. Pozwoli to także odciążyć stronę publiczną i skupić się jej na skutecznej koordynacji działań na poziomie całego programu rewitalizacji – a więc zadaniu, które jest jednoznacznie przypisane władzom gminy.

Warunkiem koniecznym udanej partycypacji społecznej jest szczerzy, otwarty i konsekwentnie prowadzony dialog między interesariuszami, a zwłaszcza między „stroną publiczną” a „stroną społeczną”. Drugim koniecznym warunkiem jest to, aby uczestnicy tego dialogu mieli poczucie, że

z niego coś wynika, czyli, że przykładowo przynajmniej część zgłaszanych postulatów jest uwzględniana w podejmowanych przedsięwzięciach. Oczywiście te warunki determinują tylko punkt wyjścia dla włączania się interesariuszy w proces rewitalizacji. Towarzyszyć temu powinny działania informacyjne, edukacyjne i integracyjne. Służyć one powinny budowaniu po wszystkich stronach świadomości, na czym w istocie polega rewitalizacja. Równie ważne jest, aby poszczególne grupy interesariuszy rozumiały punkt widzenia innych interesariuszy – ich potrzeby, aspiracje, uwarunkowania i ograniczenia w jakich funkcjonują. Dotyczy to zarówno relacji „strona publiczna” – „strona prywatna”, jak i relacji przeciwnej. Te działania stworzą szansę na wykreowanie rzeczywistego partnerstwa i nadania pojęciu „partycypacja w rewitalizacji” głębszego znaczenia.

Jeśli uruchomione mechanizmy funkcjonują prawidłowo, to z czasem partycypacja interesariuszy w procesie rewitalizacji przybierze znacznie szerszy wymiar niż tylko zgłaszanie uwag i postulatów. Będzie to rzeczywisty udział w kształtowaniu procesu rewitalizacji – w wyniku aktywizacji społecznej dochodzi do uruchamiania własnych inicjatyw, wychodzenia z nowymi pomysłami i koncepcjami, angażowanie swego czasu, swych kompetencji oraz swych środków finansowych. Jak wskazano w rozdziale dotyczącym potencjałów obszaru rewitalizacji, Lublin może poszczycić się długo tradycją działań rewitalizacyjnych (nawet jeśli nie były realizowane w ramach kompleksowego programu rewitalizacji) o charakterze oddolnych inicjatyw czy to pochodzących od grup mieszkańców, organizacji społecznych czy instytucji kultury.

Na progu nowego etapu działań rewitalizacyjnych w Lublinie, jakie wyznacza niniejszy Program Rewitalizacji, należy więc – przy włączaniu interesariuszy w te działania – w jak najpełniejszym stopniu korzystać ze zdobytych już doświadczeń. I to zarówno doświadczeń instytucjonalnych (ogólnomiejskich), polegających na wypróbowaniu w przeszłości przez instytucje miejskie różnych form aktywizacji i angażowania mieszkańców i lokalnych partnerów, jak i doświadczeń konkretnych osób, które takie działania podejmowały w przeszłości i będą wiedzieć, jak się do nich ponownie zabrać.

Katalog interesariuszy rewitalizacji jest w zasadzie otwarty i każdy, kto się tym zagadnieniem interesuje, powinien mieć prawo włączyć się w kształtowanie tego procesu lub realizację pojedynczych przedsięwzięć. Biorąc pod uwagę lokalne uwarunkowania oraz zasięg obszaru rewitalizacji w Lublinie jako podstawowych interesariuszy wskazać należy:

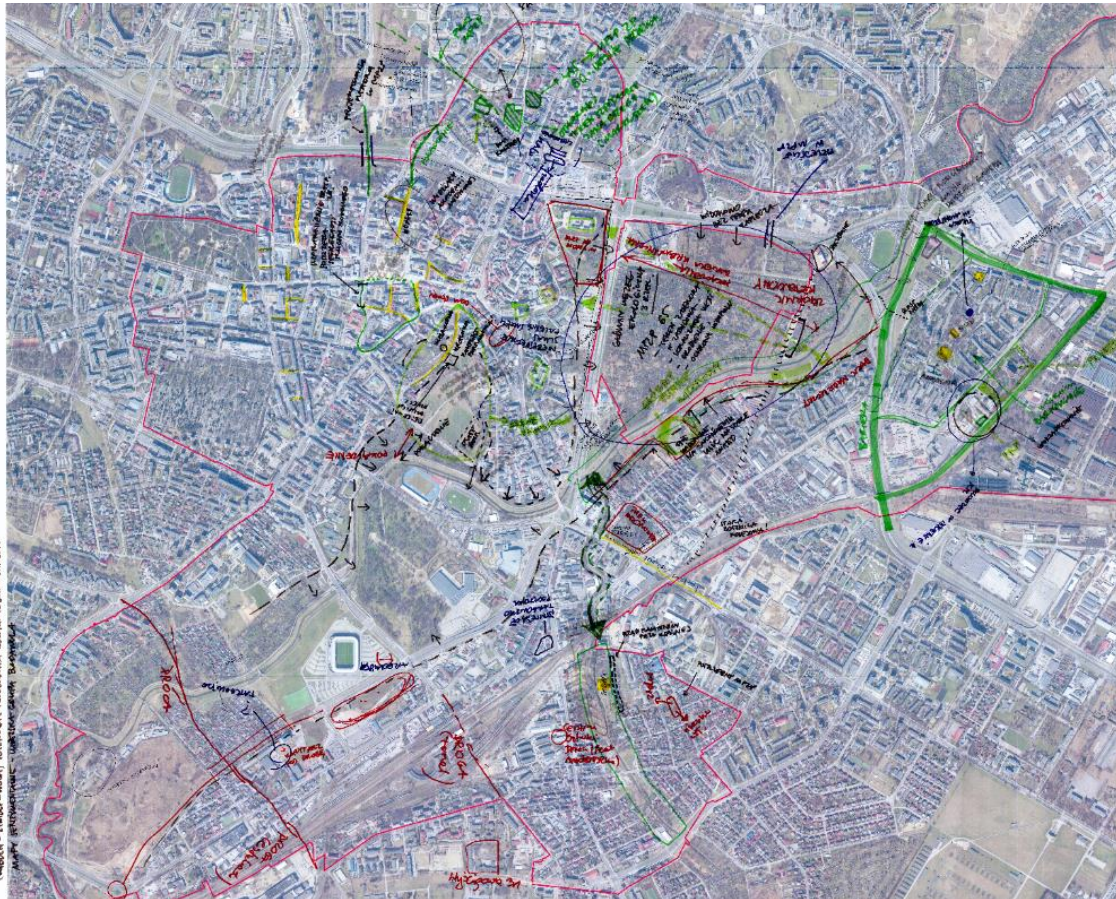

mieszkańcy obszaru rewitalizacji	mieszkańcy pozostałego obszaru miasta	Urząd Miasta i jednostki podległe	administracja rządowa i instytucje podległe	samorząd województwa i instytucje podległe
ciała doradcze Prezydenta Miasta	organizacje pozarządowe i grupy nieformalne	przedsiębiorcy i ich organizacje	rady dzielnic	inne instytucje publiczne
organizacje charytatywne	instytucje edukacyjne	uczelnie	instytucje kultury	właściciele nieruchomości
deweloperzy	spółdzielnie mieszkaniowe	wspólnoty mieszkaniowe	kościóły i związki wyznaniowe	kluby sportowe i instytucje sportu

Działania na etapie przygotowania programu

Na etapie przygotowania GPR odbyto szereg aktywności o charakterze formalnym i nieformalnym służących zapewnieniu partycypacji społecznej w tym procesie. W szczególności odbyto 2 otwarte spotkania konsultacyjne oraz zorganizowano cykl 4 warsztatów tematycznych (zawierający również charakter pogłębionego wywiadu na potrzeby diagnozy pogłębionej) z przedstawicielami strony społecznej.

Strona społeczna była informowana o otwartych spotkaniach za pośrednictwem różnych kanałów komunikacji (prasa, strona www Urzędu Miasta Lublin, media społecznościowe, zaproszenia do Rad Dzielnic), natomiast kierując zaproszenia do udziału w warsztatach tematycznych dbano o możliwie zróżnicowany i reprezentatywny dobór uczestników (mieszkańców lub przedsiębiorców, aktywistów, ekspertów, przedstawiciele Rad Dzielnic).

Po opracowaniu projektu Programu z końcem roku 2019 planowano skierowanie go do formalnych konsultacji społecznych wiosną 2020 r. (po uzyskaniu stanowiska RDOŚ w sprawie odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko). Niestety epidemia COVID-19 skomplikowała te plany, a obowiązujące wówczas przepisy nie umożliwiały przeprowadzenia całego procesu konsultacyjnego w formule zdalnej. W efekcie konsultacje społeczne zostały przesunięte na okres letnio-jesienny. Konsultacje społeczne zostały ogłoszone 12 sierpnia 2020 r. i trwały do 27 września 2020 r. (łącznie 46 dni). Od początku konsultacji projekt GPR był dostępny do zapoznania się na stronie Urzędu Miasta Lublin. Konsultacje objęły zarówno aktywności z wykorzystaniem internetu (m.in. dla osób, które z powodów epidemicznych nie chciałyby wziąć udziału w bezpośrednich spotkaniach) jak i w tradycyjnej formie. W szczególności 8 września 2020 r. o o godz. 16.30 w ratuszu odbyło się otwarte spotkanie informacyjne. Rozpoczęła je prezentacja wprowadzającą przedstawiająca główne treści programu, po czym nastąpiła dyskusja z udziałem obecnych na sali interesariuszy. Natomiast 14 września o godz. 18.00 zorganizowano w formule on-line warsztat dla wszystkich chętnych pt. "Formułowanie uwag do projektu GPR". Jego celem, oprócz omówienia projektu programu i wymiany poglądów na jego temat, było podjęcie próby nawiązania wyprzedzającego dialogu między stroną zgłaszającą uwagi oraz tymi, które te uwagi potem rozpatrują. Działanie to wiąże się z często występującą po zakończeniu konsultacji frustracją obu tych grup, co może wynikać ze zbyt niskiego poziomu wzajemnego zrozumienia uwarunkowań i potrzeb występujących po obu stronach (np. w zakresie precyzji postulatów, albo braku sprecyzowania, co w istocie na danym etapie może być przedmiotem dyskusji i zmian, a co już nie – jak np. zasięg obszaru rewitalizacji przy konsultowaniu treści GPR). Warsztat zaplanowano jako wstęp do zgłaszania przez interesariuszy swoich opinii i sugestii do projektu programu. I to się udało, bo większość osób uczestnicząca w warsztacie zgłosiła swe, czasem bardzo obszerne, wnioski. Można to było uczynić za pomocą formularza elektronicznego lub składając je osobiście w siedzibie Biura Rewitalizacji i Klimatu.

Działania na etapie wdrażania programu

Na etapie realizacji programu partycypacja społeczna przyjmie zasadniczo formę wielu równoległych działań (głównie o charakterze konsultacyjno-dyskusyjnym) związanych z przygotowaniem lub realizacją zadań zapisanych w programie. Dotyczy to będzie w szczególności:

- przygotowania oraz późniejszej realizacji konkretnych programów, zadań i inwestycji,
- planowanych przekształceń większych obszarów, co znajdzie odzwierciedlenie w planach miejscowych,
- uruchamiania przez Urząd Miasta nowych lub zmodyfikowanych programów, konkursów, naborów dotyczących obszaru rewitalizacji,
- rozstrzygania co do formuły (np. udziału organizacji pozarządowych) i zakresu oraz późniejszej właściwej realizacji przedsięwzięć o charakterze społecznym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowych (lub łączących te dziedziny),
- długoterminowego utrzymania pozytywnych zmian wprowadzonych w wyniku rewitalizacji,
- wspierania oddolnych inicjatyw mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji społecznych i ciał doradczych.

Urząd Miasta Lublina jako podmiot wiodący i koordynujący proces rewitalizacji będzie zobowiązany inicjować procesy partycypacyjne, przynajmniej w takim zakresie, jak wymagają tego przepisy prawa, a także dotąd, dopóki nie wykształcą się mechanizmy oddolnego uruchamiania się takich procesów (dzięki „zdecentralizowanej” strukturze wspierania procesu rewitalizacji ze strony lokalnych środowisk). Korzystne byłoby, aby na początku realizacji programu udało się we współpracy z partnerami społecznymi wypracować ogólny katalog działań i mechanizmów partycypacyjnych (nieformalny dokument a nie kolejna procedura lub przepis) w odniesieniu do poszczególnych zagadnień, jakie będą się pojawiać w trakcie realizacji programu. Miałby on odpowiadać na pytania: „kto?”, „kiedy?”, „w jakim trybie?”, „w jakim celu (co z tego będzie wynikać)?”. Powstanie takiego dokumentu służyłoby nie tylko zebraniu w pisemnej formie przydatnych dla wielu informacji, ale także wykreowaniu podstaw do partnerskiej współpracy między interesariuszami. Innym istotnym aspektem partycypacji w Lublinie powinna być jej przynajmniej częściowa decentralizacja. Obszar rewitalizacji w Lublinie jest na tyle duży i zróżnicowany, że uzyskanie realnego dialogu „rewitalizacyjnego” (nieograniczonego do formalnych spotkań konsultacyjnych) między „stroną publiczną” a mieszkańcami i organizacjami społecznymi może być trudne. Pomocne w pokonaniu tej bariery może okazać się pośrednictwo np. Rad Dzielnic albo miejskich instytucji (np. MOPR, instytucje kultury), które realizując konkretne projekty stają się w praktyce „operatorami” rewitalizacji na danym terenie. Choć nie ma jednego optymalnego modelu dla takich działań warto, aby w trakcie realizacji programu wypracować efektywne podejście do tego zagadnienia.

Niezależnie od powyższych uwag dotyczących działań cząstkowych, aby zapewnić efektywny udział interesariuszy w procesie rewitalizacji ze strony Urzędu Miasta przewiduje się podjęcie następujących zcentralizowanych działań:

- przekształcenie dotychczasowej formy komunikacji poprzez stronę internetową Urzędu Miasta w portal (podstronę) poświęcony rewitalizacji w Lublinie, będący kompendium wiedzy o rewitalizacji jako takiej, samym Programie Rewitalizacji oraz postępach w jego wdrażaniu. Na portalu zawarte będą bieżące informacje o wydarzeniach związanych z realizacją programu (w tym o konsultacjach, spotkaniach, działaniach integrujących mieszkańców), dane o całym programie oraz poszczególnych projektach i zaawansowaniu ich realizacji, a także dane kontaktowe (lub formularz kontaktowy) do właściwych osób. Umożliwi to włączenie się interesariuszy w działania projektowe, a także wymianę informacji czy opinii. Taka platforma stwarza również możliwość ogólnego monitorowania projektów, a przez to obserwowania postępów we wdrażaniu programu rewitalizacji.
- organizowanie publicznych spotkań, na których prezentowany będzie Raport Roczny (oraz wyniki oceny programu jeśli w danym roku była prowadzona) oraz dyskutowane będą, np. w formule warsztatów, zamierzenia na przyszłość (np. potrzeby w zakresie nowych projektów rewitalizacyjnych). W trakcie spotkania interesariusze będą mogli także zasięgać porad co do już podjętych działań, bądź skonsultować nowe pomysły.
- inicjowanie audycji w lokalnych mediach, z udziałem interesariuszy oraz przedstawicieli Urzędu Miasta, dotyczących działań rewitalizacyjnych oraz informujących o postępach we wdrażaniu programu.
- ujęcie w lubelskim systemie informacji przestrzennej (dostępnym online) możliwie szerokiej informacji na temat programu rewitalizacji (obejmującej co najmniej zasięg obszaru rewitalizacji i lokalizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych, a docelowo także wskaźniki monitorowania w układzie przestrzennym).

Istotnym elementem działań na rzecz trwałego i sformalizowanego włączenia interesariuszy w proces rewitalizacji w Lublinie było ustanowienie Komitetu Rewitalizacji jako ciała doradczego Prezydenta Miasta.

Komitet Rewitalizacji

Powołanie Komitetu Rewitalizacji to obowiązek, który ustawa o rewitalizacji nakłada na gminy stosujące procedury „ustawowe”. W Lublinie Komitet Rewitalizacji został powołany Zarządzeniem nr 55/11/2018 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 30 listopada 2018 r. Odnoszono się do obowiązującego wówczas programu rewitalizacji, jednak – mając w planie rychłe „przejście” do formuły GPR zastosowano się do przepisów ustawy o rewitalizacji. Powołanie Komitetu poprzedził proces przygotowania, skonsultowania i uchwalenia przez Radę Miasta uchwały o zasadach wyznaczania składu i zasadach działania Komitetu.

Komitet Rewitalizacji stanowi forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji oraz pełni funkcję opiniodawczo-doradczą Prezydenta Miasta. Prezydent zapewnia obsługę organizacyjną Komitetu. Jego skład powinien mieć reprezentatywny charakter, a więc należy zadbać, aby interesariusze mogli mieć poczucie, że w Komitecie zasiadają ich przedstawiciele. Oznacza to, że rozszerzenie zasięgu obszaru rewitalizacji w stosunku do poprzedniego musi oznaczać rozszerzenie składu Komitetu Rewitalizacji.

5.4 Ramowy harmonogram realizacji programu

Poniżej przedstawiono ramowy harmonogram realizacji GPR, który wskazuje najważniejsze kamienie milowe i ramy czasowe dla kluczowych procesów w ramach wdrażania programu. Niniejszy harmonogram został opracowany dla całego cyklu Programu Rewitalizacji.

Tabela 5.2 - harmonogram realizacji GPR (opracowanie na zlecenie UM Lublin).

Rok	Kwartał	Działanie	Działanie ciągłe (przez cały rok)
2021	I	Uchwalenie programu rewitalizacji przez Radę Miasta Wpis programu rewitalizacji do rejestru prowadzonego przez Marszałka Województwa	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uruchomienie mechanizmów realizacji programu (struktura zarządcza, ciągłe działania partycypacyjne) ▪ Przygotowanie i realizacja przedsięwzięć ▪ Przygotowanie do aplikowania o wsparcie części projektów w ramach nowej perspektywy UE
	II	Uzupełnienie Składu Komitetu Rewitalizacji	
	III		
	IV		
2022	I	I Raport Roczny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aplikowanie o wsparcie części projektów z FE ▪ Przygotowanie i realizacja przedsięwzięć ▪ Włączenie nowych przedsięwzięć do realizacji w ramach programu rewitalizacji
	II		
	III		
	IV	Zakończenie I kadencji Komitetu Rewitalizacji Powołanie II kadencji Komitetu Rewitalizacji	
2023	I	II Raport Roczny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aplikowanie o wsparcie części projektów z FE ▪ Poszukiwanie zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć ▪ Przygotowanie i realizacja przedsięwzięć ▪ Włączenie nowych przedsięwzięć do realizacji w ramach programu rewitalizacji
	II		
	III		
	IV		

2024	I	III Raport Roczny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aplikowanie o wsparcie części projektów z FE ▪ Rozwijanie możliwości finansowania krajowego i prywatnego projektów rewitalizacyjnych ▪ Przygotowanie i realizacja przedsięwzięć ▪ Włączenie nowych przedsięwzięć do realizacji w ramach programu rewitalizacji
	II		
	III	I Ocena	
	IV	Ewentualne zmiany w programie rewitalizacji wynikające z I Oceny	
2025	I	IV Raport Roczny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aplikowanie o wsparcie części projektów z FE ▪ Rozwijanie możliwości finansowania krajowego i prywatnego projektów rewitalizacyjnych ▪ Przygotowanie i realizacja przedsięwzięć ▪ Włączenie nowych przedsięwzięć do realizacji w ramach programu rewitalizacji
	II		
	III		
	IV	Zakończenie II kadencji Komitetu Rewitalizacji Powołanie III kadencji Komitetu Rewitalizacji	
2026	I	V Raport Roczny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aplikowanie o wsparcie części projektów z FE ▪ Rozwijanie finansowania krajowego i prywatnego projektów rewitalizacyjnych ▪ Włączenie nowych przedsięwzięć do realizacji w ramach programu rewitalizacji
	II		
	III		
	IV		
2027	I	VI Raport Roczny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aplikowanie o wsparcie projektów do współfinansowania ze środków UE na lata 2021-2027 ▪ Rozwijanie finansowania krajowego i prywatnego projektów rewitalizacyjnych ▪ Przygotowanie i realizacja przedsięwzięć ▪ Włączenie nowych przedsięwzięć do realizacji w ramach programu rewitalizacji
	II		
	III	II Ocena	
	IV	Ewentualne zmiany w programie rewitalizacji wynikające z II Oceny	
2028	I	VII Raport Roczny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozwijanie finansowania krajowego i prywatnego projektów rewitalizacyjnych ▪ Przygotowanie i realizacja przedsięwzięć ▪ Włączenie nowych przedsięwzięć do realizacji w ramach programu rewitalizacji
	II		
	III		
	IV	Zakończenie III kadencji Komitetu Rewitalizacji Powołanie IV kadencji Komitetu Rewitalizacji	

2029	I	VIII Raport Roczny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozwijanie finansowania krajowego i prywatnego projektów rewitalizacyjnych ▪ Przygotowanie i realizacja przedsięwzięć ▪ Włączenie nowych przedsięwzięć do realizacji w ramach programu rewitalizacji
	II		
	III		
	IV		
2030	I	IX Raport Roczny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Przygotowanie i realizacja przedsięwzięć
	II		
	III		
	IV	Zakończenie realizacji programu Końcowa Ocena i Raport Zamknięcia Programu	

5.5 Indykatywne ramy finansowe oraz źródła finansowania

Szereg czynników niepewności związanych z dostępem do środków zewnętrznych, szczegółowymi harmonogramami przygotowania i wdrażania przedsięwzięć, ograniczona dojrzałość niektórych przedsięwzięć zawartych w programie rewitalizacji, a także niemożność na obecnym etapie precyzyjnego oszacowania potencjalnej skali zaangażowania w proces rewitalizacji zewnętrznych podmiotów powodują, że szacunkowe ramy finansowe programu (a wraz z nimi przypisanie ich do poszczególnych źródeł finansowych) muszą być uznane jako przybliżone i obarczone ryzykiem znaczącego błędu.

Ramy finansowe programu

W poniższej tabeli zawarto szacunkowe ramy finansowe programu z uwzględnieniem podziału na źródła finansowania.

Tabela 5.3 - szacowanie koszty realizacji programu rewitalizacji w tys. PLN (opracowanie na zlecenie UM Lublin).

	PUBLICZNE				PRYWATNE	ŁĄCZNIE
	WŁASNE GMINY	UNIJNE	KRAJOWE	ZWROTNE		
Wynikające z szacowanej wartości przedsięwzięć rewitalizacyjnych ujętych w programie, których dojrzałość umożliwia szczegółową kalkulację	139 000	265 000	25 000	-	-	429 000
Szacowane środki na realizację pozostałych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, których dojrzałość lub niepewność realizacji uniemożliwia szczegółową kalkulację	160 000	230 000	80 000	70 000	90 000	630 000
łącznie	299 000	495 000	105 000	70 000	90 000	1 059 000

Źródła finansowania

Zasadniczym wyjściowym źródłem finansowania GPR będzie budżet miasta, w tym ujęte w tym budżecie środki własne. Dążyć jednak należy, aby jak największa część wydatków związanych z procesem rewitalizacji mogła zostać pokryta ze źródeł zewnętrznych. W praktyce istotnym źródłem finansowania rewitalizacji będą środki unijne –pochodzące z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego, Krajowego Planu Odbudowy, a w pewnym zakresie także z Krajowych Programów Operacyjnych (warunki wsparcia rewitalizacji w perspektywie budżetowej 2020-27 nie są jeszcze znane).

Wśród środków krajowych, co do których należy czynić starania, aby mogły posłużyć finansowaniu rewitalizacji wymienić należy przede wszystkim:

- fundusze na finansowanie inwestycji służących ochronie środowiska i przeciwdziałaniu zmianom klimatycznym (pochodzące głównie z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej lub funduszy wojewódzkich),
- fundusze na finansowanie inwestycji mieszkaniowych (praktyczne znaczenie mogą mieć: premia termomodernizacyjna, premia kompensacyjna, program społecznego budownictwa czynszowego, fundusz dopłat, a także produkty komercyjne BGK).

5.6 System monitorowania i oceny programu oraz wprowadzenie w nim zmian

Nieodłącznymi elementami każdego procesu rewitalizacji są monitorowanie oraz ewaluacja. Monitorowanie polega zasadniczo na systematycznym raportowaniu o przebiegu realizacji elementów programu oraz zmianach w jego otoczeniu oraz rejestrowaniu tych informacji. Natomiast ewaluacja to cykliczna ocena, dokonywana m.in. na podstawie zgromadzonych informacji, a także w oparciu o inne

narzędzia: obserwacje, wywiady, analizy, stopnia osiągnięcia założonych celów wraz z identyfikacją przyczyn, gdy ten stopień jest niezadowolający.

Te dwa powiązane ze sobą procesy w działaniach rewitalizacyjnych służyć będą w pierwszym rzędzie:

- weryfikacji, czy program został trafnie sformułowany, tj. czy i w jakim stopniu podejmowane działania faktycznie służą celom programu,
- weryfikacji założeń, na których bazuje program rewitalizacji,
- ocenie efektów poszczególnych przedsięwzięć,
- identyfikacji problemów we wdrażaniu programu oraz wskazywaniu przyczyn takich sytuacji.

Monitorowanie

Budowa systemu monitorowania rewitalizacji

Stworzenie sprawnego i wydajnego, a zaraz nie kosztochłonnego systemu monitorowania rewitalizacji w Lublinie stanowić będzie jeden z istotnych elementów realizacji GPR. Bez niego ocena przebiegu realizacji programu będzie ułomna. Inicjatywę w tym zakresie podejmie Biuro Rewitalizacji i Klimatu, choć zarówno w opracowanie koncepcji, jak i późniejsze funkcjonowanie systemu zaangażowane będą inne komórki organizacyjne Urzędu Miasta i jednostki podległe. Głównym forum współpracy w tym zakresie będzie Zespół ds. Rewitalizacji.

Formułując główne założenia systemu należy mieć na względzie, że ma on służyć bezpośrednim celom głównym:

- umożliwić obserwację postępów procesu rewitalizacji oraz efektów tego procesu,
- ujawniać dynamikę zjawisk i różnicowań wewnętrznych – zwłaszcza tych, które zadecydowały o stwierdzeniu degradacji obszaru rewitalizacji.

Patrząc od strony praktycznej system musi spełniać następujące warunki:

- w jak największym stopniu wykorzystywać działania standardowo podejmowane przez komórki Urzędu lub jednostki podległe (np. w zakresie obowiązków sprawozdawczych) – działania te mogą wymagać jedynie drobnych uzupełnień (np. wskazania czy dane dotyczą obszaru rewitalizacji),
- zakładać jego maksymalną integrację z instrumentami funkcjonującymi (jak System Informacji Przestrzennej Lublina) lub planowanymi (System Analiz Miejskich, Miejski System Badań Społecznych, Repozytorium Danych Przestrzennych tworzone we współpracy z lubelskimi uczelniami),
- opierać się na modułowej strukturze tak, aby zbieranie danych mogło funkcjonować także w wariantcie ograniczonego zakresu systemu (zanim inne moduły zostaną uruchomione),

- bazować na obiektywnych i weryfikowalnych miernikach i metodach badawczych dostosowanych do lokalnych uwarunkowań,
- zapewniać taki cykl zbierania danych i informacji, aby mogły zostać one ujęte w Raportach Rocznych sporządzanych do końca I kwartału po roku, którego raport dotyczy.

Dane i informacje podlegające gromadzeniu

Monitorowanie rewitalizacji w Lublinie obejmie różne płaszczyzny i aspekty tak, aby zestawienie i analiza zgromadzonych danych i informacji umożliwiła pełną ocenę efektów działań rewitalizacyjnych. W pełnej (docelowej) wersji obejmować będzie opisane poniżej komponenty.

Komponent monitorowania przedsięwzięć

Ten komponent sprowadzać się będzie do gromadzenia informacji o realizacji przedsięwzięć, ich stanie zaawansowania (w trakcie wdrażania), efektach (w tym rzeczowych), a także o istotnych aspektach ich realizacji – pozytywnych lub negatywnych (np. bariery w realizacji lub inne zidentyfikowane deficyty). Monitorowanie odbywać się będzie w oparciu o wypełnianie przez podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych przedsięwzięć kwestionariusza „Karta sprawozdania” (co do zasady w cyklu rocznym), które będą przekazywane do Biura Rewitalizacji i Klimatu.

Komponent monitorowania rezultatów

Równie istotne znaczenie ma komponent, w ramach którego mają być gromadzone dane o zmianach, jakie wywołuje realizacja GPR. Podstawą tego monitoringu będą mierniki, które odnoszą się do zjawisk lub aspektów społecznych, funkcjonalno-przestrzennych, technicznych, gospodarczych i środowiskowych i zostały zaproponowane w programie jako miary obrazujące stopień osiągnięcia poszczególnych celów. W dużej części są to wskaźniki wykorzystane wcześniej w diagnozie – czy to służącej delimitacji obszaru zdegradowanego, czy też pogłębionej diagnozie obszaru rewitalizacji. Pozwala to już w GPR określić wartości bazowe tych wskaźników – zostały one zawarte w tabeli. Stanowiąc będą punkt odniesienia dla oceny zmian dokonujących się w trakcie realizacji programu.

Tabela – wskaźniki i ich wartości bazowe.

L.p.	Wskaźnik	Wartość bazowa
1.	Liczba utworzonych podmiotów ekonomii społecznej i liczba osób w nich zatrudnionych	0
2.	Liczba osób kwalifikujących się do wsparcia z pomocy społecznej	7074
3.	Liczba długotrwale bezrobotnych z obszaru rewitalizacji	1853
4.	Liczba organizacji społecznych zaangażowanych w realizację GPR	0
5.	Liczba zmodernizowanych/nowych obiektów infrastruktury edukacyjnej, kulturalnej i sportowej	0
6.	Frekwencja w wyborach parlamentarnych / samorządowych /do Rad Dzielnic	odrębna indywidualna wartość do przeanalizowania w każdym obwodzie wyborczym leżącym choć częściowo na obszarze rewitalizacji
7.	Liczba zmodernizowanych lub utworzonych przestrzeni publicznych / półpublicznych	0/0
8.	Powierzchnia zmodernizowanych / utworzonych terenów zieleni	0/0
9.	Liczba inwestycji istotnie ułatwiających dostępność pieszo, rowerem, transportem publicznym do lub na obszarze rewitalizacji	0
10.	Długość nowych lub wyremontowanych tras rowerowych na obszarze rewitalizacji	0
11.	Liczba wydarzeń kulturalnych, sportowych aktywizujących na obszarze rewitalizacji rocznie	0
12.	Liczba sklepów detalicznych na obszarze rewitalizacji	1390
13.	Liczba nowych / zmodernizowanych lokali użytkowych w zasobie komunalnym na obszarze rewitalizacji	0/0
14.	Liczba zrewaloryzowanych obiektów zabytkowych	0
15.	Liczba nowych przedsiębiorstw przemysłów kreatywnych na obszarze rewitalizacji	0
16.	Liczba miejsc aktywności lokalnej na obszarze rewitalizacji	0
17.	Liczba nowych / zmodernizowanych lokali komunalnych na obszarze rewitalizacji	0/0
18.	Liczba nowych / zmodernizowanych lokali na obszarze rewitalizacji	0/0
19.	Liczba budynków objętych termomodernizacją / podłączonych do sieci ciepłowniczej	0/0

Należy dopuścić, że w pewnych sytuacjach mogą zaistnieć przesłanki do tego, aby w trakcie realizacji programu lista powyższych mierników została uzupełniona o dodatkowe parametry uznane za cenne dla wykazania efektywności programu. Mógłby o tym rozstrzygnąć Zespół ds. Rewitalizacji. Może do tego dojść, gdy praktyka pokaże, że stosowane mierniki nie ilustrują wystarczająco kompleksowo zjawisk zachodzących na obszarze rewitalizacji. W takich okolicznościach trzeba będzie zadbać o wsteczne określenie wartości bazowych takich mierników na moment początku realizacji Programu Rewitalizacji. Inaczej system monitorowania byłby ułomny.

Podział zadań w zakresie monitorowania

Co do zasady za monitorowanie procesu rewitalizacji odpowiedzialne będzie Biuro Rewitalizacji i Klimatu, jakkolwiek za gromadzenie i przekazywanie danych odpowiadać będą poszczególne komórki organizacyjne Urzędu Miasta lub jednostki podległe – według ich właściwości. Ewentualnie zmiany w zakresie podziału zadań mogą zaistnieć w przypadku zintegrowania systemu monitorowania rewitalizacji z innymi działaniami nakierowanymi na gromadzenie i upublicznianie danych (głównie przestrzennych) dotyczących Lublina.

Ocena Programu Rewitalizacji i jego ewentualne zmiany

Zasadniczym celem ewaluacji realizacji GPR jest ocena aktualności i stopnia realizacji programu, w tym zwłaszcza jego celów. Ustawa o rewitalizacji wskazuje, że ocena programu rewitalizacji następuje nie rzadziej niż raz na 3 lata.

Odpowiedzialność za zorganizowanie procesu oceny i przełożenie jej wyników na odpowiednie działania w odniesieniu do programu rewitalizacji spoczywa na Urzędzie Miasta Lublina (Biuro Rewitalizacji i Klimatu oraz Zespół ds. Rewitalizacji). Niemniej jednak celowe, aby ocena była opracowywana przez podmiot zewnętrzny, co zapewni nie tylko jej obiektywność, ale także niezbędne w tego typu sytuacjach „świeże spojrzenie” niewykłane w zaszczości i meandry współpracy komórek organizacyjnych urzędu. Biorąc pod uwagę przepisy ustawy o rewitalizacji przy ocenie rewitalizacji dopilnowane zostanie włączenie w ten proces interesariuszy.

Prowadzona ocena dotyczyć będzie z jednej strony aktualności treści programu, a z drugiej stopnia jego realizacji. W obu przypadkach wnioski z oceny mogą wskazywać na potrzebę zmiany programu.

Ocena programu – zarówno w kontekście jego aktualności, jak i stopnia zaawansowania wdrażania – będzie obejmować analizę tych samych wskaźników, które służyły szczegółowemu zdiagnozowaniu obszaru rewitalizacji. Ponadto uwzględnione mogą zostać dodatkowe wskaźniki odnoszące się do procesu realizacji programu.

Ocena nie powinna ograniczać się do pomiaru efektów realizacji przedsięwzięć, ale będzie również zawierać analizę związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy podjętymi (lub zaniechanymi) działaniami a osiągniętymi efektami. Pozwoli to na sprawdzenie logiki programu w świetle pragmatyki jego wdrażania. W przypadku, gdy wnioski z ewaluacji wskażą na potrzebę modyfikacji programu, projekt takich zmian powinien zostać przygotowany – przy zachowaniu koordynacyjnej roli Zespołu ds. Rewitalizacji oraz opiniodawczej funkcji Komitetu Rewitalizacji – a Prezydent Miasta powinien wystąpić do Rady Miasta z wnioskiem o jego zmianę.

Integralną część niniejszego GPR stanowi Załącznik graficzny przedstawiający podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji.

Ilustracje (zdjęcia, wizualizacje lub mapy) wykorzystane w niniejszym dokumencie pochodzą z zasobów Urzędu Miasta Lublin (w tym lubelskiego geoportalu) lub zostały wykonane na jego zlecenie lub dokumentują przedsięwzięcia finansowane przez Urząd Miasta Lublin.

